

О. С. ФІЛОНЕНКО

Методика організації виховного процесу в початковій школі

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Навчально-методичний посібник
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю АЗ Початкова освіта*

Укладач:

Філоненко О. С.

УДК 373.2.011.33(075.8)

Ф-55

Рекомендовано Вченою радою

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

(НДУ ім. М. Гоголя)

Протокол № 12 від 30.06.2025 р.

Рецензенти:

Криловець М. Г. – д. пед. н., проф.

Білоусова Н. В. – к. пед. н., доц.

Ф-55 Методика організації виховного процесу в початковій школі: навчально-методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю А3 Початкова освіта / уклад. О. С. Філоненко. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2025. – 221 с.
ISBN 978-617-527-333-3

Навчально-методичний посібник розкриває теоретико-практичні проблеми виховання, які становлять загальну основу методики виховної роботи в початковій школі.

У посібнику містяться завдання для виконання практичних, лабораторних занять, самостійної роботи, тести контролю знань здобувачів освіти, список рекомендованих джерел інформації та додатки.

Видання адресовано здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю А3 Початкова освіта, викладачам, вчителям початкових класів закладів загальної середньої освіти.

УДК 373.2.011.33(075.8)

ISBN 978-617-527-333-3

© Філоненко О. С., укладання, 2025

© НДУ ім. М. Гоголя, 2025

ЗМІСТ

Передмова	4
I. Теоретичний блок	6
II. Порядок проведення практичних занять.....	101
III. Порядок проведення лабораторних занять.....	118
IV. Завдання для самостійної роботи	135
V. Підсумковий контроль з навчальної дисципліни «Методика організації виховного процесу в початковій школі».....	136
VI. Рекомендовані джерела і література	144
Додатки.....	150

ПЕРЕДМОВА

Ключова ідея Концепції «Нова українська школа» – виховання здобувачів освіти на цінностях, формування ціннісних ставлень і суджень, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством.

Виховання є невід’ємним складником усього освітнього процесу й орієнтується на загальнолюдські цінності, зокрема, морально-етичні та соціально-політичні. З огляду на це, нагальною проблемою закладів вищої освіти є підготовка майбутніх педагогів, формування їхньої професійної майстерності, без набуття якої неможлива реалізація ціннісного виховання й навчання школярів.

Специфіка підготовки вчителя початкової школи зумовлена поліфункціональністю його діяльності. Він повинен не лише володіти предметними знаннями і вміннями, а й мати здатність до моделювання, планування, проєктування освітнього процесу, що дасть йому змогу ефективно формувати особистість школяра.

Навчальна дисципліна «Методика організації виховного процесу в початковій школі» входить до блоку дисциплін професійного спрямування і ставить за мету формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань та практичних умінь і способів діяльності, готовності до виконання виховної функції вчителя, класного керівника.

Завдання навчальної дисципліни:

- засвоєння студентами методики виховання, організаційних форм і методів виховання учнів початкової школи;

- формування у студентів навичок планування виховної роботи з учнями, з метою реалізації пізнавальних, розвивальних і виховних аспектів освітнього процесу;

- забезпечення особистісно зорієнтованого і диференційованого підходів до вихованців;

- формування вміння у майбутніх учителів аналізувати педагогічні ситуації з погляду наукових підходів щодо впливу середовища на розвиток вихованця, ефективності взаємодії школи і сім'ї у вихованні учнів початкових класів.

Основна увага приділяється формуванню практичних навичок. Після успішного закінчення курсу студенти будуть здатні до вирішення професійних задач, пов'язаних із реалізацією виховних завдань в початковій школі.

Навчально-методичний посібник «Методика організації виховного процесу в початковій школі» є актуальним і змістовним ресурсом, що сприяє якісній професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. У ньому представлено науково обґрунтовані підходи до організації виховної роботи, висвітлено основні методи, форми й засоби виховання, а також запропоновано практичні завдання, що стимулюють аналітичне мислення та формують практичні навички майбутніх педагогів. Він покликаний допомогти педагогам створити виховне середовище, в якому кожна дитина відчуватиме підтримку, безпеку та можливість для самореалізації.

Зичимо успіхів у навчанні та педагогічній діяльності!

I. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

ТЕМА: ОСНОВИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

План:

1. Вступ до дисципліни «Методика організації виховного процесу в початковій школі».
2. Виховна робота – невід’ємна частина цілісного освітнього процесу.
3. Закономірності виховання.

1. Вступ до дисципліни «Методика організації виховного процесу в початковій школі».

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Вчителі початкових класів закладають підґрунтя формування соціальних цінностей, згуртування і розвитку учнівського колективу, самоврядування в школі, спільної роботи з батьками, громадськістю. Сучасний учитель є одночасно викладачем, вихователем, організатором діяльності дітей, активним учасником спілкування з учнями, їх батьками та колегами, консультантом, дослідником педагогічного процесу в умовах реформування школи. Він повинен постійно підвищувати рівень свого професіоналізму та педагогічної майстерності, вести творчий пошук.

Мета вивчення дисципліни «Методика організації виховного процесу в початковій школі» – формування у здобувачів системи теоретичних знань та практичних умінь і способів діяльності, готовності до виконання виховної функції вчителя, класного керівника.

Методика – сукупність форм, засобів, умов, пов'язаних у певну систему логікою досягнення виховного результату.

Методика виховної роботи – галузь педагогіки, яка досліджує особливості виховного процесу у різноманітних освітніх закладах, дитячих об'єднаннях й організаціях і розробляє рекомендації щодо створення системи виховної роботи в освітньому закладі, що сприяє підвищенню ефективності використання тих чи інших методик чи технологій у виховному процесі.

Методика організації виховного процесу в початковій школі передбачає вибір і реалізацію найбільш раціональних форм і методів виховної роботи для того, щоб:

- плекати українську ідентичність;
- виховувати не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут країни та всього людства;
- усе життя Нової української школи організувати за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей;
- створити атмосферу довіри, доброзичливості, взаємодопомоги і взаємної підтримки при виникненні труднощів у навчанні та повсякденному житті;
- вчителів стати прикладом, який покликаний зацікавити дитину;
- виявляти індивідуальні нахили та здібності кожної дитини для цілеспрямованого розвитку;
- тісно співпрацювати з позашкільними закладами освіти;
- допомагати формувати оптимальну траєкторію розвитку кожної дитини;
- відносини між учнями, батьками, вчителями, керівництвом школи та іншими учасниками освітнього процесу були побудовані на взаємній повазі та діалозі.

На основі аналізу педагогічної літератури й узагальнення передового досвіду роботи шкіл методика виховної роботи розкриває найбільш поширені форми й методи організації виховної роботи, пропонує можливі варіанти їхнього застосування.

Кожен вихователь, знаючи індивідуальні та вікові особливості учнів початкових класів, зможе вибрати й застосувати в практичній діяльності ті методи, які дають найкращі результати в певних умовах, добре володіючи теоретичним матеріалом, знаючи різноманітність розмаїття традиційних та інноваційних форм виховання та враховуючи конкретні умови, він зможе знайти певне рішення завдань, які стоять перед ним.

Джерела збагачення методики:

- 1) досвід учителів-практиків;
- 2) узагальнення здобутків передового педагогічного досвіду;
- 3) розвиток педагогіки як основи базових наук;
- 4) розвиток суміжних наук – психології, теорії виховання;
- 5) державні стандарти початкової школи;
- 6) новітні дослідження в галузі теорії виховання;
- 7) методи науково-педагогічних досліджень;
- 8) інноваційні технології виховання;
- 9) нові програми, підручники, орієнтовні напрями виховання.

Нова українська школа покликана плекати національну ідентичність, виховувати відповідальність не лише за себе, а й за розвиток і добробут країни та людства загалом. **Виховання** в цьому значенні – це цілісний, постійний і наскрізний процес формування духовно-моральної особистості, розвитку таких рис характеру і якостей, що необхідні державі, суспільству та самій особистості.

Пошук наскрізних цінностей у Новій українській школі має відбуватися на основі пізнання природи цінностей та їхнього впливу на особистість. Варто посилити увагу до зростаючої особистості учня/иці Нової української школи у світі духовних і національних цінностей. Тобто в дітей і учнівської молоді

маємо сформувати і розвинути патріотизм та відповідальну діяльність, повагу до гідності, прав, свобод, законних інтересів людини, доброту, а також екологічну культуру, милосердя, толерантність, терпимість, шанобливе ставлення до сім'ї тощо.

Базуючись на основних засадах Нової української школи, компетентнісному, інтеграційному, діяльнісному підходах та досвіді організації діяльності закладів загальної середньої освіти, сучасне освітнє середовище будується з урахуванням потреб, запитів дітей і батьків, традицій та інновацій закладів освіти, педагогічної спроможності і творчого потенціалу педагогічного колективу.

Виховне освітнє середовище закладу загальної середньої освіти – це середовище безпосереднього і опосередкованого впливу на дитину в закладі освіти в сукупності матеріального і духовного забезпечення освітнього процесу, що створює сприятливі умови для особистісного і соціального розвитку учнів/иць, розкриття їхніх здібностей, збагачення позитивного досвіду міжособистісної взаємодії, ціннісно-орієнтованої діяльності.

Суб'єкти виховного освітнього середовища закладу загальної середньої освіти – педагоги й учні/иці всіх вікових груп.

Виховний простір сучасного учня/иці – це мережа закладів загальної середньої освіти всіх форм власності (загальної середньої та позашкільної освіти), сімейне середовище, вуличне середовище, зона дії засобів масової інформації та комунікаційних технологій.

2. Виховна робота – невід'ємна частина цілісного освітнього процесу.

Виховання – це складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку.

Мета виховання в сучасній початковій школі – вироблення кожним учнем/ученицею переконань, волі й навичок діяти в інтересах і на користь Батьківщини, нагромадження ними досвіду існування в межах української нації та комунікації з носіями інших культур.

Виховна робота – спеціально організована педагогічна діяльність, що здійснюється у позанавчальний час та в межах освітнього процесу, спрямована на формування у вихованців певних якостей особистості.

Організація освітнього процесу в Новій українській школі ґрунтується на певних пріоритетах:

Пріоритет 1.

Дитиноцентризм:

- розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, індивідуальних стилів, темпу, освітніх траєкторій учнів;
- формування загальнолюдських цінностей;
- свобода вибору власної освітньої траєкторії;
- підтримка життєвого оптимізму;
- розвиток самостійності;
- плекання творчості й допитливості.

Пріоритет 2.

Визнання цінності дитинства:

- відповідність вимог віковим особливостям;
- визнання прав дитини на навчання через діяльність, зокрема гру;
- урахування цінностей та інтересів дитини з метою формування в неї основ життєвої компетентності;
- обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на рухову активність дитини.

Пріоритет 3.

Радість пізнання:

- пізнавальний процес, який приносить радість дитині;
- обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на творчість і дослідницьку діяльність;
- свобода вибору предметів та рівня їх складності.

Пріоритет 4.

Презумпція талановитості дитини

(під талановитістю розуміють високий рівень розвитку спеціальних здібностей. Запобігання соціальному розшируванню):

- не допускається будь-яких форм дискримінації учнів та відокремлення дітей на підставі попереднього відбору;
- утвердження демократичних цінностей;
- людська гідність/ свобода / відповідальність;
- інклюзія.

Пріоритет 5.

Розвиток особистості та умов для її формування:

- Замість «навченої беспорядності», плекання самостійності, незалежного мислення;
- навчання справлятися зі стресом та напругою, педагогічні задачі вирішуються в атмосфері психологічного комфорту й підтримки;
- неупереджене та справедливе ставлення до кожного учня/иці, подолання будь-яких форм дискримінації;
- плекання в учнів гідності, оптимізму, сильних рис характеру і чеснот.

Пріоритет 6.

Плекання здоров'я учнів:

- формування здорового способу життя;
- створення умов для фізичного й психоемоційного розвитку.

Пріоритет 7.

Безпека:

- перетворення школи на безпечне місце, де немає насильства і цькування.

Ключові компоненти Нової української школи

Рис. 1

Сьогодні в освітній установі виховна робота (робота з цінностями і сенсами життя) вже не може розглядатися, як набір певних заходів, додаткових стосовно навчальної діяльності. Вона є невід’ємною частиною цілісного освітнього процесу, пронизує всі форми взаємовідносин і взаємодій між його суб’єктами.

У сучасній освіті поступово формується ціннісний контекст змісту освіти, який складається з усвідомлення, актуалізації, свідомого проектування і цілеспрямованої реалізації цінностей у процесі педагогічної діяльності (Рис. 2).

Рис. 2

Особисті цінності – це ціннісна значимість предмета, явища, ідеї для конкретної людини. Особисті цінності визначаються схильностями, смаками, звичками, рівнем знань та інших індивідуальних особливостей людей.

Групові цінності – це ціннісна значимість предметів, явищ, ідей для певних спільностей людей (трудових колективів, класів, націй).

Загальнолюдські цінності – це ціннісна значимість предметів, явищ, ідей для світового співтовариства. Це соціально-політичні та моральні принципи й ідеали, що поділяються більшістю світового співтовариства.

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» – виховання на цінностях!

Морально-етичні цінності: гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей.

Рис. 3

Соціально-політичні цінності: свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови та культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність.

Рис. 4

Наукові догмати сучасного виховання:

- забезпечує право особистості на вироблення власної ціннісної позиції; зосереджує увагу педагога на особистості дитини, що сприяє розкриттю творчого потенціалу вихованців;
- моральні цінності не можуть існувати поза людиною, виступають результатом її життєдіяльності. Рефлексія є неодмінною умовою усвідомлення власного вибору моральних цінностей і права іншого на такий вибір;
- тлумачить середовище як засіб виховання, технологію опосередкованого управління процесом формування особистості; акцент: міжособистісна взаємодія педагогів та учнів різних етносів;
- сприяє поєднанню й інтегруванню теорії та практики в досягненні дітьми моральних і життєвих цінностей, здатність застосовувати отримані знання у різних життєвих ситуаціях.

У здійсненні виховного процесу мають ураховуватися такі організаційні орієнтири:

- виховання не зводиться до окремих виховних занять;
- до створення виховного середовища залучається весь колектив школи;
- учитель є взірцем людини вихованої, своїм прикладом він надихає і зацікавлює дитину;
- у плануванні діяльності враховуються індивідуальні нахили і здібності кожної дитини, створюються належні умови для їх реалізації;
- співробітництво з позашкільними закладами освіти;
- активне залучення до співпраці психологів і соціальних педагогів;
- налагодження постійного діалогу з батьківською спільнотою

Виховання – це двосторонній процес. Він обов'язково включає взаємодію двох суб'єктів – вихователя й вихованців.

Діяльність вихователя в процесі виховання особистості молодшого школяра називають педагогічним впливом. А діяльність вихованців у цьому процесі – це засвоєння педагогічного впливу. Діяльність вихованців –

складна внутрішня робота особистості, яка передбачає як засвоєння зовнішніх впливів, так і самовиховання.

Виховання має дві взаємопов'язані грані. Одна – педагогічний вплив вихователя, колективу; інша – готовність вихованця сприйняти й осмислити цей вплив. Адже спосіб поведінки людини визначається, з одного боку, безперервними зовнішніми впливами на неї, а з іншого – її природженими індивідуальними якостями. Процес виховання є: цілеспрямованим, самокерованим, довготривалим і безперервним, комплексним, варіативним. Йому властива віддаленість результатів.

Виховання прийнято розглядати:

у соціальному, широкому сенсі – як функцію суспільства з підготовки підростаючого покоління до життя, що здійснюється всіма соціальними інституціями: громадськими організаціями, церквою, засобами масової інформації, закладами культури, сім'єю та школою.

У більш вузькому, педагогічному сенсі виховання розглядають як спеціально організований і керований процес формування людини, що здійснюється педагогами в закладах освіти і направлений на розвиток особистості, а також передача суспільно-історичного досвіду новим поколінням з метою підготовки їх до суспільного життя й виробничої діяльності.

Формування особистості молодшого школяра значною мірою визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу, згідно з яким моральні правила і норми дитина засвоює активно, в процесі діяльності та спілкування з дорослими, однолітками, старшими та молодшими дітьми. Основна функція її полягає в тому, що в ній набувається досвід ставлення дитини до світу, до людей, до самої себе.

Важливим є особистісно орієнтований підхід у вихованні молодших школярів, оскільки для дітей цієї вікової групи характерна особлива чутливість до морально-етичних впливів, а надто сприйняття норм культурної поведінки, спілкування, мовного етикету, культури взаємовідносин.

3. Щоб належно організувати виховний процес у початкових класах, забезпечити відповідну управлінську діяльність і досягти високої ефективності, учителям початкових класів потрібно знати й брати до уваги його закономірності.

Закономірність у загальному її розумінні означає такий, що об'єктивно існує, постійний і необхідний взаємозв'язок між предметами, явищами або процесами, що впливає з їхньої внутрішньої природи, сутності.

Закономірностями виховання є стійкі, повторювані, суттєві зв'язки, реалізація яких сприяє забезпеченню ефективних результатів у розвитку особистості молодшого школяра. Ґрунтовна обізнаність із ними створює сприятливі умови для прогнозування виховної роботи, надає їй чіткості, глибокої змістовності, методичної осмисленості.

Закономірності виховання:

1. Органічний зв'язок і взаємодія багатьох чинників виховного впливу

Педагогіка вчить, що виховує все: люди, речі, явища, але насамперед і найбільше – люди. З них на першому місці – батьки й педагоги. У процесі формування особистість вступає в непрості стосунки з усім складним світом навколишньої дійсності, кожний елемент якого неминуче розвивається, переплітається з іншими, ускладнюється із фізичним і моральним зростанням самої дитини. Згадана закономірність у вихованні молодших школярів проявляється особливо чітко. Адже вони, як губка, убирають у себе все, що на них впливає.

2. Поєднання у виховному процесі початкової школи всіх напрямів та інститутів виховання

Процес виховання є процесом багатовекторним: на нього впливає родина, окремі педагоги, школа в цілому, все суспільство з його виховними інститутами. Установлено, що чим більше за своїм напрямом і змістом збігаються впливи організованої виховної діяльності й об'єктивні умови, тим успішніше

здійснюється формування особистості. Особливість виховного процесу проявляється і в діяльності вихователя – керівника цього процесу. Його діяльність – це здебільшого мистецтво, що свідчить про своєрідність особистості педагога, його індивідуальність, характер тощо.

3. Суспільний характер виховання

Характер виховання дітей того чи іншого народу залежить від його державного устрою, світогляду, релігії й моралі, від рівня розвитку освіти, науки, економіки, культури, від його національних властивостей. Значні зміни в житті народу ведуть за собою й зміни в його виховній системі. До найвагоміших суспільних потреб виховання відносимо: формування в молодших школярів української національної свідомості, любові до України, української мови, свого народу, бажання наполегливо вчитися й працювати, вироблення почуттів правди й справедливості та інших добродійностей. Для молодших школярів першочергову роль у цьому процесі відіграє рідна мова.

4. Системний підхід у вихованні

Наслідки виховання бувають тим вагомішими, чим активнішим є його вплив на внутрішню, духовну сферу особистості, зокрема на формування її поглядів, думок, міркувань, інтересів, переконань, ставлення до людей і своїх власних учинків, вибір ціннісних орієнтацій.

Результативність виховного процесу залежить від майстерності педагога, від його здатності грамотно аналізувати педагогічні ситуації, вирішувати педагогічні задачі з урахуванням головної мети виховання, а також від методик і технологій виховного процесу.

Мета виховання в початковій школі – це створення необхідних умов для розвитку особистості молодшого школяра, які допоможуть особистості бути:

- **вільною** (здатною до самореалізації);
- **гуманною** (здатною на милосердя, доброту, співчуття);
- **духовною** (відчувати потребу в пізнанні й самопізнанні; прагнути до краси й пошуку сенсу життя);
- **творчою** (розвивати здібності, інтелект; відчутти потребу в знаннях);
- **практичною** (працьовитою, яка знає народні звичаї, традиції, вміє застосовувати одержані знання на практиці) (Рис. 5).

Рис. 5

Виходячи з основної мети, визначаються такі завдання виховання:

- створити необхідні умови для прояву творчої індивідуальності кожного учня/иці;
- сприяти формуванню в молодших школярів культури спілкування та побудови міжособистісних відносин;
- розвивати пізнавальну активність молодших школярів.

Успішно управляти процесом формування й розвитку особистості можливо лише за умови глибокого знання цього процесу.

Особливості виховання учнів початкових класів зумовлені

впливом таких чинників:

- якісно новим способом життя та діяльності – переходом до систематичного, психічного й розумового розвитку нервової системи, мислення, пам'яті, уваги, характеру, сили волі;

- змістом навчальних планів, програм і підручників для 1–4 класів;
- незаперечним авторитетом першого вчителя в житті дитини;
- сильним впливом сім'ї, родинних стосунків, сімейного виховання;
- віковими особливостями дітей молодшого шкільного віку.

Виховання в молодшому шкільному віці повинно пронизувати всі сфери життєдіяльності дитини, тому що основним завданням початкової ланки освіти вважається створення необхідних умов для придбання позитивного соціального досвіду й надання допомоги в оволодінні природними процесами розвитку, а отже, в оволодінні прийомами й способами поведінки.

В освітньому середовищі відбувається взаємодія всіх суб'єктів освітньої виховної діяльності. Основними учасниками виховного освітнього процесу сучасної початкової школи є діти, педагоги, батьки, працівники позашкільля тощо.

Рекомендовані джерела:

1. Гущина Н. І. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу : навч.-метод. посібник. Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.
2. Казанжи І. В. Технології виховання в початковій освіті: навчально-методичний посібник / І. В. Казанжи. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 242 с.
3. Методичний путівник класного керівника Нової української школи : збірник методичних матеріалів / А. Дубяга, О. Золотар ; за заг. ред. А. Дубяги. – Краматорськ : відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. – 44 с.
4. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. – К., 2018. – 40 с. (Керівник програми І. Д. Бех – дійсний член НАПН України, д-р псих. наук, проф., дир. Ін-ту проблем виховання НАПН України).
5. Словник учителя початкових класів: навч. посіб. / авт.-укл.: Н. В. Білоусова, А. А. Бобро, О. С. Філоненко та ін. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 113 с.

6. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.).

7. Філоненко О.С. Демократизація освіти як головна тенденція змін у системі освіти України: Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Реалізація в дошкільній та початковій освіті принципів демократії: зваженість, обізнаність, досвід». М. Київ, Інститут післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 15 вересня 2022 року. URL: http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/rdpopd/schedConf/presentation_s#.Y3DiYL1BzAW (дата звернення 02.06.2025 р.).

8. Філоненко О. Методичні основи підготовки майбутніх учителів до формування демократичних цінностей в учнів початкових класів. *Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ніжин, 14–15 листопада 2024 року / за заг. ред. Н. М. Лосєвої. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. С. 487-490.

9. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.

10. Ярощук Лілія. Теорія та методика виховання: навч. посібник. Бердянськ, 2019. 400 с.

ТЕМА: МЕТОДИ ВИХОВНОГО ВПЛИВУ ВЧИТЕЛЯ НА ВИХОВАНЦІВ

План:

1. Поняття «метод» та метод виховання.
2. Класифікація методів виховання.

Поняття «метод» (грец. – шлях дослідження, пізнання) означає спосіб теоретичного і практичного освоєння дійсності, а їх сукупність позначається поняттям «методологія».

Виховання як специфічний вид діяльності та наукова галузь охоплює відповідну сукупність методів.

Метод виховання -

- 1) це спосіб певним чином впорядкованої діяльності вихователя і вихованця;
- 2) шлях досягнення поставленої виховної мети;
- 3) інструмент дотику до душі вихованця з метою впливу на його свідомість, формування мотивів і потреб, вироблення навичок і звичок поведінки і діяльності, а також їх корекції і вдосконалення.

Приєм виховання

– складник методу, своєрідний педагогічний хід, що визначає шлях реалізації окремих вимог методу виховання та самотутність стилю діяльності конкретного вихователя.

Засоби виховання

– це надбання матеріальної та духовної культури, які використовуються в процесі реалізації певного методу виховання.

Класифікація методів виховання:

1. Методи формування свідомості особистості.
2. Методи організації діяльності, спілкування та формування позитивного досвіду поведінки.
3. Методи стимулювання діяльності і поведінки.
4. Методи самовиховання.

Рис. 6

Методи формування свідомості особистості: розповідь, лекція, бесіда, діалогічні методи (дискусія диспут, дебати), переконування, навіювання, приклад.

«Слово – найтонше доторкання до серця. Воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро, і гострим ножем, і розжареним залізом, і брудом... Мудре і добре слово дає радість, нерозумне

і зле, необдумане і нетактовне – приносить біду. Словом можна вбити й оживити, поранити і вилікувати, посіяти тривогу й безнадію і одухотворити, розсіяти сумнів, викликати посмішку і сльози. Породити віру в людину і заронити невіру, надихнути на працю і скувати сили душі ...» В.О. Сухомлинський.

Виховна ефективність групи методів формування свідомості особистості зростає за умови, якщо:

1) під час формування конкретних світоглядних понять, поглядів і переконань ураховують підґрунтя, на якому накладається пропонована учням інформація, тобто наявність у них з цього питання власних раніше сформованих понять, поглядів і переконань. Для цього перед кожним виховним заходом треба ставити конкретну мету щодо формування певних якостей й визначати рівень вихованості учнів і враховувати його під час проведення заходу. Інакше він буде мало ефективним, адже одні вихованці погодяться з пропонованими сентенціями, другі – сумніватимуться в них, а треті – сприйматимуть їх скептично, а то й вороже. І якщо вони відверто не виявлять свого ставлення (наприклад під час лекції), то педагог не знатиме, що робиться в їх свідомості й не зможе скоригувати подальші виховні дії;

2) переконуючи, апелюють не лише до розуму, а й до емоційнопочуттєвої сфери. Переконування ефективніше, коли учень відчуває сором за скоєне. Посилує переконування й пробудження в учня/иці совісті;

3) переконують на конкретних прикладах, що зачіпають інтереси дітей, тобто тих, до яких вони мають безпосередній стосунок. Наприклад, коли йдеться про бережливе ставлення до речей, обладнання чи шкільних меблів, доцільно вести мову про власні речі, обладнання навчального кабінету, шкільний інвентар і тільки згодом – про віддаленіші приклади і узагальнення;

4) ведучи мову про якості особистості, які прагнуть сформувати в учнів, вихователь сам повинен ними володіти. Якщо ці якості не притаманні йому, він втрачає головний аргумент переконування.

Для досягнення цілеспрямованого педагогічного впливу на учнів педагог має володіти методами групи організації діяльності та формування позитивного досвіду, суспільної поведінки: привчання, вправи, тренування, педагогічна вимога, громадська думка, довіра, створення виховуючих ситуацій, прогнозування (проєктування майбутнього). Вони дають змогу спиратися на безпосередню участь дитини у повсякденній діяльності, її стосунки з оточенням, емоційну сферу спілкування. Втілюючись у будь-якому виді діяльності, такі методи є джерелом морального досвіду, формування моральних мотивів поведінки в учнів/учениць.

Вправляння (тренування) – виконання учнем/ученицею певних дій з метою вироблення і закріплення необхідних навичок та позитивних форм поведінки.

Педагогічна вимога – це метод педагогічного впливу, за допомогою якого вчитель викликає і стимулює, припиняє чи гальмує певні дії дітей, виявлення у них тих чи інших якостей. Позитивні вимоги (прохання, довіра, схвалення); нейтральні вимоги (порада, натяк, умовна вимога, вимога в ігровій формі); негативні вимоги (осуд, недовіра, погроза).

Виховуючі ситуації – це педагогічні умови, штучно створені з метою виявлення чи формування в процесі життєдіяльності школярів системи відповідних ставлень.

При залученні означених методів слід враховувати:

а) поведінку учня/учениці, причиною якої є явні або приховані проблеми в сім'ї, зокрема антисоціальні вчинки батьків, незгоди між батьком і матір'ю;

б) поведінку або окремі вчинки, що об'єктивно є протестом проти грубості, сваволі старших, оскільки підліток в такому разі вважає осуд несправедливістю щодо себе;

в) вчинки підлітків, що є результатом допущеної педагогом помилки;
г) вчинок зумовлений тим, що викладач припустився необ'єктивності в оцінці знань учня/учениці;

д) неправильний вчинок, пояснення якого потребує розповіді про глибоко особисті, дружні стосунки учня/учениці з своїми однолітками чи зі старшим або молодшим другом, тому що заохочення до відвертості в такому разі учень сприймає як спонукання до зради друга;

е) поганий вчинок, мотиви якого пов'язані з особливостями стосунків у сім'ї, про які дітям рано знати, і які не можна їм роз'яснювати.

Група методів емоційного стимулювання діяльності й поведінки виконує функції регулювання, коригування і стимулювання поведінки й діяльності вихованців.

До неї належать:

- змагання;
- заохочення;
- покарання.

Заохочення – це спосіб педагогічного впливу на особистість, що виражає позитивну оцінку вихователем поведінки вихованця з метою закріплення позитивних якостей і стимулювання до діяльності.

Змагання – це метод виховання, який спрямований на забезпечення умов для соціального розвитку особистості, формування умінь і навичок шляхом здорового суперництва у певних видах колективної діяльності.

Покарання – це метод виховання, що передбачає вплив педагога на особистість вихованця з метою осуду чи гальмування його негативних дій і вчинків.

Використання методів емоційного стимулювання діяльності й поведінки можливе за умови дотримання певних вимог:

1) до заохочень і покарань не слід вдаватися часто. Часті заохочення призводять до того, що учень після кожного позитивного вчинку очікує на певну «винагороду», він вже поводить себе добре задля того, щоб «заробити» нагороду. Якщо ж карати вихованця за його вчинки надто часто, він звикає до них і покарання на нього вже не діють;

2) заохочення і покарання слід використовувати в міру їх зростання від найменшого до найбільшого, інакше збіднюється арсенал цих виховних засобів. Адже, якщо учень отримав більш вагоме заохочення чи покарання, то менші заходи впливають на нього вже не так ефективно;

3) заохочення і покарання повинні бути гуманними.

Неприпустимо, коли вдаючись до покарання, ображають людську гідність вихованця. Негуманним є також і заохочення вихованця, який того не заслужив. Колектив відреагує на таку подію своєрідним ставленням до заохоченого, в якому буде виражено здивування, а то й зневагу.

Рекомендовані джерела:

1. Белан Т.Г. Педагогіка (Методика виховної роботи) : навчально-методичний посібник до практичних робіт для студентів спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025. 64 с.

2. Виховні аспекти педагогічної діяльності у сучасній школі : навчально-методичний посібник. Л. О. Дубровська, В. Л. Дубровський, О. С.Філоненко / за ред. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, Видання -3-тє, перер. та доп., 2015. 160 с.

3. Зайченко І.В. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. 2-е вид. Київ: Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.

4. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.

5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656 с.

6. Словник учителя початкових класів: навч. посіб. / авт.-укл.: Н. В. Білоусова, А. А. Бобро, О. С. Філоненко та ін. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 113 с.

ТЕМА 3. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

План:

1. Поняття «форми організації процесу виховання».
2. Підходи до класифікації форм виховної роботи.
3. Реалізація виховних завдань в процесі позакласної і позашкільної виховної роботи.

Форми організації процесу виховання – реалізація доцільної колективної та індивідуальної діяльності вихованців, у процесі якої відбувається реалізація виховних завдань.

Кожна з форм виховної роботи вирішує реальні виховні завдання, при цьому залучає певні важелі розвитку особистості, інтереси та потреби школяра, формує відповідні особистісні якості та вміння. У процесі виховання форми виховної роботи повинні

функціонувати в міцній взаємодії і забезпечувати досягнення єдиної мети. Спільність умов і мети визначає і спільність різноманітних форм виховної роботи – всі вони ґрунтуються на повазі до особистості вихованця, визнання її індивідуальності, прав і свобод; спираються на потенційні індивідуальні можливості, внутрішню активність школяра в процесі його формування.

В педагогічній науці немає єдиного підходу до класифікації форм виховної роботи. Найбільш поширеною є класифікація організаційних форм виховання в залежності від того, як організовані учні: масові форми (участь всього класу), гуртова (групова) форма та індивідуальна.

Масові форми виховної роботи. До них належать конференції, тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, тижні з різних навчальних предметів, зустрічі з видатними людьми, огляди, конкурси, олімпіади, туризм, фестивалі, виставки, флеш-моби тощо. Організація зазначених форм виховної роботи передбачає закріплення, збагачення та поглиблення знань, набутих у процесі навчання, застосування їх на практиці; формування й розширення загально наукового світогляду учнів/учениць, вироблення вмій і навичок самоосвіти; формування інтересів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей та нахилів; організація дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг; поширення виховного впливу на учнів у різних напрямках виховання.

Групові форми виховної роботи – години класного керівника (години спілкування), гуртки художньої самодіяльності, робота з пресою, Інтернет ресурсами, радіо- і телепередачами, екскурсії, походи та ін.

Індивідуальні форми виховної роботи. Потреба індивідуального підходу зумовлена тим, що будь-який вплив на дитину накладається на її внутрішній світ. Необхідною умовою успішної індивідуальної роботи є вивчення індивідуальних особливостей учнів/учениць. Щоб впливати на особистість, потрібно її знати. Передусім важливо встановити довірливі, доброзичливі стосунки між педагогами і вихованцями. Зробити це не так легко, оскільки учні/учениці, які найбільше потребують індивідуальної виховної роботи, часто з недовірою ставляться до педагогів. Тому велике значення має авторитет вихователя, знання ним вихованців, уміння швидко зорієнтуватися у ситуації, передбачити наслідки своїх дій. Така робота повинна бути систематичною, спрямовуватися на

проведення не лише бесід з конкретної проблеми, а й наперед продуманих профілактичних розмов та інших заходів з вихованцями.

В індивідуальній виховній роботі осмислюють і визначають термін педагогічного впливу: розрахований на отримання очікуваних результатів негайно чи внаслідок тривалого впливу на особистість. В одних випадках реагують на вчинок одразу, в інших – детально аналізують його і лише тоді вирішують, яких заходів виховного впливу слід ужити.

Методика індивідуального виховного впливу залежить від індивідуальних особливостей учня/учениці і його психологічного стану, темпераменту. В кожному конкретному випадку слід створити педагогічну ситуацію, яка б сприяла формуванню позитивних якостей чи усуненню негативних. Індивідуальний виховний вплив здійснюють через безпосередній вплив педагога на особистість учня/учениці або через колектив. Ці способи взаємопов'язані, взаємодоповнюють один одного. Безпосередній виховний вплив на дитину педагог здійснює наодинці з ним або в присутності учнів, батьків, педагогів (що посилює виховний вплив, проте зловживати цим не слід, оскільки страждає почуття гідності дитини). В опосередкованому впливі на вихованця між ним і педагогом з'являється нова ланка – колектив. Вплив колективу може бути відкритий (вихователь явно ставить перед ним завдання впливу на конкретного учня/ученицю), або прихований (завдання ставиться з таким розрахунком, що його виконання колективом само по собі позитивно вплине на учня/ученицю). У першому випадку вихованець знає, що виховний вплив спрямований на нього, у другому – і він, і колектив можуть лише здогадуватися про це. В індивідуальній виховній роботі необхідно передбачити координування впливу на учня/ученицю педагогів, батьків і колективу. Така координація здійснюється за умови щоденного аналізу результатів виховного впливу, обміну думками з питань життя і діяльності вихованців. Індивідуальні форми виховної роботи нерідко пов'язують з груповими і фронтальними.

Ефективні форми і методи виховної роботи з молодшими школярами і школярками:

тематичні виховні години, дискусії та диспути з актуальних для учнів/иць питань і проблем; тренінги і мінітренінги з використанням інтерактивних методів роботи; тренінг групової взаємодії, театральна діяльність (аматорський, ляльковий, пальчиковий, тіньовий театр), ігрова діяльність (ситуаційно-рольова гра, сюжетно-рольова гра, гра-драматизація, гра-бесіда, гра-мандрівка, ігрова вправа), інсценування, екскурсія, колажі, колективне творче панно, етична бесіда, тематичний зошит, ранок, свято, усний журнал, колективні творчі справи, оформлення альбому, онлайн-подорож, конкурси, школа ввічливості, демонстрація, презентація, розповідь, моделювання, вікторина, виставка малюнків, виставка-ярмарок, добродійна акція, хвилини з мистецтвом, година спостереження, година милування, спортивні змагання, козацькі забави, ведення літопису класного колективу, веселі старти, естафети, догляд за рослинами і тваринами, інші види педагогічної анімації, гуртки дитячої творчості.

Ефективність різних видів виховання залежить від спрямованості виховного процесу, форм і методів його організації. Пріоритетними для учнів/учениць початкових класів є активні методи, що спрямовані на самостійний пошук істини та сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

Вибір форм виховної роботи має ґрунтуватись на принципах виховання. Для кожного дитячого колективу необхідно вибирати доречні форми. Основою цього вибору повинна бути педагогічна доцільність. Визначення найбільш доцільної форми організації виховної діяльності – це тільки перший крок вчителя до досягнення виховного завдання (Додаток 14).

Ефективність використання певної форми залежить від науково обґрунтованої реалізації цих завдань.

До них належать:

1) максимальне залучення великої кількості учнів/учениць до підготовки та проведення заходу;

2) поєднання емоційних та раціональних чинників, що сприяють самостійній, активній діяльності учнів/учениць у підготовці та проведенні заходу;

3) формування в учнів/учениць значимих мотивів діяльності. У процесі здійснення будь-якої форми виховання учнів/учениць під керівництвом учителя (безпосередньо чи за його задумом) здійснюють певні дії (операції), які є важливими складовими формування особистості.

Вибір форм організації виховної діяльності залежить від багатьох компонентів: змісту і спрямованості виховних завдань, віку учнів/учениць, рівня їх вихованості та особистого суспільного досвіду, особливостей дитячого колективу та його традицій, особливостей та традицій регіону, технічних та матеріальних можливостей школи, рівня професійності вчителя.

Також існують інші класифікації форм виховної роботи:

- за видом діяльності – навчальні, трудові, спортивні, художньо-естетичні;
- за суб'єктом організації – організовані дорослими, на основі співпраці, підготовлені дітьми;
- за результатом діяльності – для інформаційного обміну, для спільного рішення, для підготовки суспільно значущого продукту;
- за видом підготовки – імпровізаційні, експромтні, підготовлені раніше.

Значний обсяг виховних завдань реалізуються в процесі позакласної і позашкільної виховної роботи.

Позакласна робота – це робота у вільний від навчальних занять час, спрямована на задоволення різних потреб і інтересів як шкільного колективу в цілому, так і окремих школярів. Під позакласними заняттями розуміють захід, що здійснюється в школі, однак поза рамками уроків, поза навчальними планами і програмами занять, тісно пов'язаних з цілями і завданнями виховання. Назву позакласної одержала

різноманітна навчально-виховна робота з учнями, яка проводиться самою школою поза основними навчальними заняттями. Це насамперед діяльність педагогів, батьків і учнів/учениць, яку організовує клас у вільний від основних занять час. Позакласна робота містить різні заняття виховного характеру і заходи, не передбачені обов'язковою програмою. Вона займає значне місце в загальній системі виховання і включає різноманітність занять освітнього характеру, передбачаючи оволодіння знаннями, технікою, мистецтвом, фізичною культурою, суспільно-корисною працею.

Позашкільна робота – виховна діяльність позашкільних освітніх закладів для дітей та юнацтва. Планомірне й систематичне здійснення позакласної й позашкільної виховної роботи передбачає розширення загальноосвітнього кругозору учнів/учениць, формування в них наукового світогляду, вироблення вмінь і навичок самоосвіти; формування інтересів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей та нахилів; організація дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг; поширення виховного впливу на учнів/учениць у різних напрямках виховання. Позакласна та позашкільна робота будується на принципах добровільності, суспільної спрямованості діяльності, активізації ініціативності, самодіяльності та винахідливості учнів/учениць, зв'язку з навчальною роботою. Обидва види роботи мають спільні завдання і передбачають застосування переважно однакових форм організації виховного процесу. Складні й багатогранні завдання виховання можна вирішити шляхом комплексного використання різноманітних форм організації виховного процесу.

Результати позакласної і позашкільної роботи залежать від того, якою мірою зростає в дітей бажання знань і прагнення до суспільно-корисної праці.

Позакласна робота в школі організовується і проводиться в позаурочний час органами дитячого самоврядування за активною допомогою і при

тактовному керівництві з боку педагогічного колективу, особливо класних керівників, вихователів, організаторів позакласної роботи.

Рекомендовані джерела:

1. Виховні аспекти педагогічної діяльності у сучасній школі : навчально-методичний посібник. Л. О. Дубровська, В. Л. Дубровський, О. С. Філоненко / за ред. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, Видання 3-тє, перер. та доп., 2015. 160 с.

2. Гущина Н. І. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу : навч.-метод. посіб. / Н. І. Гущина, Т. Г. Орлова, Л. Г. Кондратова. К.: Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.

3. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.

4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656 с.

5. Словник учителя початкових класів: навч. посіб. / авт.-укл.: Н. В. Білоусова, А. А. Бобро, О. С. Філоненко та ін. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 113 с.

6. Філоненко О. Методичні основи підготовки майбутніх учителів до формування демократичних цінностей в учнів початкових класів. *Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ніжин, 14–15 листопада 2024 року / за заг. ред. Н. М. Лосевої. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. С. 487-490.

7. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.).

8. Чесноти класної спільноти. Сучасні форми виховної роботи. 2-й клас. / авт.-упоряд. І. В. Оніщенко, Х. : Вид. група «Основа», 2019. 141 с.

ТЕМА: МЕТОДИКА РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА.

План:

1. Функції класного керівника.
2. Професіограма класного керівника.
3. Робота класного керівника по вивченню учнів/учениць початкових класів.

1. Функції класного керівника.

Класний керівник (згідно з Положенням про класного керівника (Додаток 2)) – це педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом учнів класу, окремими учнями, їх батьками, організацію і проведення позаурочної та культурно-масової роботи, сприяє взаємодії учасників освітнього процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку учнів (вихованців), їх соціального захисту.

Сьогодні класний керівник організує різноманітну діяльність у класі, піклується про розвиток кожної дитини, допомагає дітям у вирішенні виникаючих проблем. Особлива увага звертається на індивідуальну роботу з дітьми, емоційну підтримку груп в середині класу, створення позитивного психологічного клімату в класі, розвиток дитячого самоуправління, створення умов, які дозволяють кожній дитині розкрити себе у відношеннях з оточуючими.

Особлива відповідальність за виховання та розвиток громадянина України покладається на класного керівника початкової школи, який покликаний закласти підґрунтя процесу формування патріота, всебічно розвинутої, творчої, активної особистості, дружнього колективу, розвитку самоврядування, співпраці з батьками тощо.

Положенням про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти визначено права і обов'язки класного керівника. А також в документі зазначено, що в початкових класах класне керівництво здійснює вчитель початкових класів. Отже, проблема класного керівництва не є новою. Але за сучасних умов діяльність класних керівників зазнає істотних змін.

Класний керівник виконує діагностичну, організаторську, виховну, координаційну, стимулюючу, контролюючу і корекційну функції.

Діагностична функція. Передбачає вивчення класним керівником учнів/учениць свого класу. Знання особливостей дітей, їхніх інтересів, нахилів, потреб, рівня вихованості, мотивів поведінки та інших якостей дає змогу скласти цілеспрямований і дієвий план виховної роботи, організувати результативний щоденний виховний вплив на учнівський колектив загалом і на кожного учня/ученицю зокрема.

Організаторська функція. Полягає в умінні залучати колектив класу до різних видів виховної діяльності: пізнавальної, що забезпечує уявлення учнів/учениць про навколишню дійсність; суспільно корисної, спрямованої на загальну користь і благо; ціннісно-орієнтаційної, яка розкриває учням духовні та матеріальні соціально значущі цінності й орієнтує на них їх поведінку; художньо-творчої, що дає учням можливість реалізувати індивідуальні творчі задатки та здібності; вільного спілкування, організації дозвілля учнів/учениць, що взаємозбагачує їх.

Виховна функція. Вона є найскладнішою в діяльності класного керівника. План виховної роботи в класі визначає зміст, форми і методи виховної діяльності. Класний керівник складає його з урахуванням загального змісту й методики виховання учнів/учениць у національній школі. Передусім виховна діяльність класного керівника передбачає підготовку і проведення запланованих виховних заходів, які є дієвим засобом формування в учнів/учениць соціально цінних мотивів поведінки, здорових інтересів, духовних потреб, почуттів, позитивних моральних, правових, трудових, естетичних та інших якостей.

Класний керівник повинен продумати, як залучити якомога більше членів дитячого колективу до підготовки і проведення виховного заходу, знайти кожному конкретну справу, бо лише за таких умов це стане справою самих учнів/учениць, за яку вони вболіватимуть, до якої ставитимуться з почуттям відповідальності.

Координаційна функція. Полягає у спрямуванні класним керівником виховних зусиль усіх педагогів, батьків і представників громадськості на позитивні результати у вихованні учнів/учениць.

Стимулююча функція. Полягає у своєчасному виявленні зрушень на краще в розвитку кожного учня/учениці класу і відповідному заохоченні його до наступних корисних дій і вчинків.

Контролююча функція. Метою цієї функції є забезпечення постійного вдосконалення виховного процесу. Реалізація функції контролю передбачає виявлення з однієї сторони позитивних результатів, а з іншої причин недоліків і виникаючих в процесі виховання проблем. Контроль роботи класного керівника – це не стільки контроль зі сторони адміністрації школи, скільки самоконтроль.

Корекційна функція. На основі аналізу результатів контролю здійснюється корекція роботи класного керівника як з класом в цілому, так і з конкретною групою учнів або окремим учнем/ученицею. Корекція – це завжди сумісна діяльність класного керівника і колективу класу в цілому, групи або окремих учнів/учениць.

Рис. 7

1. Професіограма класного керівника

Щоб бути професіоналом у виховній роботі, класний керівник повинен володіти системою якостей, знань, умінь та навичок організації виховної роботи, що становить професіограму класного керівника.

Професіограма – система вимог, що ставить професія до людини

- Професіограма класного керівника – це ідеальна модель діяльності класного керівника, яка визначає вимоги до особистих якостей, знань та умінь, які необхідні для виконання функцій класного керівника

Рис. 8

Таблиця 1

Якості особистості вчителя

	<i>Якості особистості вчителя:</i>	
	любов до дітей	любов до професії
	громадська морально-етична зрілість	патріотизм
	гуманізм	вимогливість до себе та учнів/учениць
	тактовність	толерантність
	високий рівень культури	творчість
	цілеспрямованість	самокритичність
	комунікативність	оптимізм
	спостережливість	ерудованість
	діловитість	

Знання:

- державні документи стосовно виховання дітей;
- основи української етнопедагогіки;
- передовий педагогічний досвід у сфері виховної роботи;
- психологія молодшого школяра;
- особливості педагогічної діагностики;
- принципи виховання, форми та методи організації виховного впливу на дітей молодшого шкільного віку;
- специфіка роботи класного керівника початкової школи;
- основи планування діяльності класного керівника;
- методика створення і виховання учнівського колективу та керівництва ним;
- взаємодія класного керівника з дитячими громадськими формуваннями;
- специфіка роботи з важковиховуваними і обдарованими учнями/ученицями;
- методика взаємодії класного керівника з батьками;
- особливості виховної роботи в зарубіжній школі.

Вміння та навички:

Рис. 9

Гностичні – вміння аналізувати психолого-педагогічну літературу, у тому числі і різні виховні системи, рівень розвитку і вихованості учнів; аналізувати умови, в яких здійснюється процес виховання, і завдання, що стоять перед педагогами; аналізувати й оцінювати власну виховну діяльність.

Проектувальні – вміння прогнозувати, передбачати розвиток особистості кожного вихованця і групи в цілому; моделювати цілі, завдання, зміст, засоби виховного процесу відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів; прогнозувати власну систему педагогічної діяльності.

Конструктивні – вміння планувати спільно з учнями виховну роботу; відбирати її доцільні форми та методи; передбачати труднощі у виховному процесі, конструювати новітні засоби та прийоми виховної взаємодії з вихованцями.

Комунікативні – уміння будувати доцільні стосунки з учнями, батьками, колегами; створювати сприятливе виховне середовище для розвитку інтересів, здібностей, нахилів учнів/учениць; регулювати міжособистісні стосунки в класі, групі; уміло орієнтуватися у педагогічних ситуаціях, знаходити гуманні способи їх розв’язання; керувати власними емоціями, поведінкою.

Організаторські – уміння стимулювати розвиток колективу учнів і кожного з вихованців, їх активність, ініціативу; спільно з учнями організувати їх щоденну життєдіяльність, наповнюючи її цікавими творчими справами; сприяти накопиченню в учнів соціального досвіду, позитивних рис, організувати свою діяльність і час у процесі виховної роботи з учнями.

Прикладні – уміння малювати, співати, грати на музичних інструментах, виразно читати, танцювати, організувати масові заходи, екскурсії, походи, користуватися технічними засобами.

2. Робота класного керівника з вивчення учнів/учениць початкових класів

Класний керівник вивчає своїх вихованців з практичною метою: краще знати, щоб краще виховувати.

Для отримання об’єктивних даних про інтелект, характер, здоров’я та інші особливості школяра, класний керівник виконує наступні основні вимоги: вивчає школяра в звичайних умовах; постійно враховує індивідуальні і вікові зміни; вивчає школяра в цілому, в усіх його проявах; вивчаючи, виховує – виховує, вивчаючи.

Розглянемо орієнтовну програму вивчення особистості учня/учениці, яка включає в себе:

1. Особливість школяра.
2. Учень у сім’ї.
3. Учень у класі.
4. Навчальна діяльність школяра.

5. Учень у суспільно корисній діяльності.
6. Учень поза школою.
7. Взаємовідносини учня і вчителів.
8. Підсумок.

Особливість школяра.

Динаміка потреб, мотивів, інтересів протягом усіх років у школі. Переважаюча спрямованість особистості, її прояв у різних видах діяльності. Ким бажає бути в колективі: ведучим чи "веденим".

Переважаючі моральні цінності учня/учениці: ставлення до норм і правил поведінки в колективі, до однолітків, дорослих, вчителів. Співвідношення цілей учня/учениці з цілями колективу.

Життєві цілі і плани учня/учениці, їх соціальна значимість. Бажання і готовність брати участь у корисній справі, бути відповідальним за їх виконання. Емоції та почуття в різних ситуаціях. Вольові особливості та їх прояв у колективі.

Схильність учня/учениці до самовиховання. Розвиток пізнавальних здібностей (пам'ять, мислення, сприймання).

Учень у сім'ї.

Коротка характеристика сім'ї як колективу (структура, розподіл ролей, обов'язків, взаємовідносини, традиції, участь у вихованні дітей дідусів та бабусь, культурний рівень сім'ї, погляди батьків на виховання, ставлення до школи).
Методи виховання у сім'ї. Недоліки виховання.

Взаємовідносини учня/учениці з членами сім'ї. Участь у житті сім'ї. Наявність чи відсутність обов'язків і відповідальність за доручену справу. Поведінка учня/учениці вдома. Позиція в сім'ї (незалежність, слухняність і т.д.).

Допомога і контроль дорослих при виконанні домашніх завдань, вимог школи.

Учень у класі.

Позиція учня/учениці в ділових і особистих взаємовідносинах у класі за всі роки навчання. Сприймання і оцінка учнем своїх товаришів, оцінка власних якостей та позицій у колективі. Ставлення до громадської думки класу. Авторитетність суджень і поведінки учня/учениці для інших школярів.

Учень у складі угруповань класу. Позитивні та негативні якості учня, що склались під впливом класного колективу.

Рівень активності та ініціативності в учнівському самоуправлінні.

Навчальна діяльність школяра.

Ставлення школяра до навчання, до різних навчальних предметів. Навчально-пізнавальні інтереси. Мотиви навчання. Характеристика успішності учня/учениці в цілому та з окремих предметів. Шляхи здобування нових знань. Поведінка учня/учениці на уроках протягом усіх років перебування в школі. Участь у колективній пізнавальній діяльності, відповідальність, творча ініціатива, готовність прийти на допомогу товаришу, усвідомлення цінності знань однієї людини для потреб колективу та інше.

Учень у суспільно корисній діяльності.

Переважаючі види діяльності і форми занять учня/учениці, їх вікова динаміка, розвиток інтересів, нахилів, професійних намірів, спеціальних вмінь та навичок, формування мотивів суспільно корисної діяльності.

Поведінка учня/учениці на заняттях гуртка, секції, студії. Особливості спілкування з однолітками і дорослими в період виконання справ. Вміння знайти своє місце в колективній справі. Готовність взяти на себе функції організатора. Вміння розділити успіх або взяти частину вини за невдачу у суспільній діяльності. Самооцінка своєї участі у справі.

Учень поза школою.

Позашкільні заклади, які відвідує учень/учениця. Характер їх впливу на формування особистості школяра. Вільне спілкування за місцем проживання. Характеристика компаній та угруповань з точки зору їх згуртованості і впливу на дитину. Види діяльності і форми занять у вільний час. Особливості входження учня/учениці в групи.

Способи самоутвердження. Зміни у зовнішності, звичках, лексиконі. Лідер групи, характеристика його поведінки, якостей особистості. Вплив дорослих (сусідів, друзів, батьків) на поведінку і особистість учня/учениці.

Взаємовідносини учня/учениці і вчителів.

Динаміка взаємовідносин учня/учениці з вчителями, класним керівником, адміністрацією школи протягом навчання. Висловлювання і форми поведінки у спілкуванні. Сприймання і оцінка учнем/ученицею педагогів школи.

Сприймання вчителями учня/учениці. Протиріччя, конфлікти на основі вибору методів впливу на учня/ученицю. Помилки, що допустили педагоги відносно учня/учениці, їх наслідки. Спільні зусилля класного керівника і шкільного учнівського колективу. Врахування вікових та індивідуальних особливостей, потенційних здібностей, перспектив розвитку особистості школяра.

Підсумок.

Підводячи підсумки класний керівник має чітко для себе визначити сильні (на які треба буде опиратися у процесі виховання) та слабкі (які треба буде ліквідувати у процесі виховання) сторони учня/учениці. Він має визначити позитивні якості особистості з погляду на всебічний гармонійний її розвиток; недоліки і складнощі у соціально-психологічному становленні вихованця, їх причини і засоби подолання; рекомендації щодо індивідуального підходу і виховних заходів впливу.

**Методи
вивчення
молодшого
школяра**

Вивчення учнів класним керівником проводиться з допомогою різноманітних методів.

Методи вивчення школярів – це способи, за допомогою яких вивчаються особливості особистості, її поведінка в різних видах діяльності.

До них відносяться:

- спостереження за діяльністю і поведінкою учнів/учениць у процесі навчальних занять і позаурочної роботи,
- індивідуальні і групові діагностичні бесіди,
- вивчення результатів діяльності учнів/учениць,
- природний експеримент,
- рейтинг,
- метод компетентних оцінок,
- анкетування тощо.

Як же використовувати ці методи в процесі вивчення школярів?

Спостереження за поведінкою і діяльністю учнів/учениць.

Сутність цього методу полягає в тому, щоб спостерігаючи за учнями/ученицями в різноманітних умовах навчальної та позакласної роботи, виявляти особливості їх ставлення до виконання шкільних доручень, риси характеру, культуру поведінки тощо. Щоб робити з цих питань узагальнені висновки, необхідно володіти фактами і прикладами, які характеризують стійкі, а не випадкові прояви. Наприклад, коли, спостерігаючи за тим чи іншим учнем, класний керівник помічає, що він на уроках не може стримувати себе і поводить неспокійно, на перервах бігає по коридору, штовхає товаришів тощо, логічно зробити висновок про його недостатню дисциплінованість.

Індивідуальні та групові діагностичні бесіди з учнями/ученицями та батьками.

З їх допомогою класний керівник має можливість дізнатися як ставляться школярі до навчальних занять, чим цікавляться і наскільки вони зайняті в позаурочний час, які мають труднощі в оволодінні знаннями.

Вивчення результатів діяльності учнів/учениць.

В школі проводяться різноманітні конкурси, виставки, даються домашні завдання. Школярі проявляють творчі здібності і виконують різноманітні вироби. Деякі з них люблять малювати, інші займаються колекціонуванням тощо. За результатами цієї різноманітної діяльності класний керівник може зробити висновки щодо певних здібностей, нахилів учнів/учениць, прогнозувати їх розвиток.

Природний експеримент.

Сутність його у тому, що діти включаються в будь-яку діяльність, а педагог спостерігає за їх поведінкою не в штучно створених ситуаціях, а в процесі звичайної роботи, і таким чином вивчає їх особливості. Наприклад, класу доручено закінчити прибирання зеленого майданчика школи. Роботи там небагато, і тому класний керівник пропонує взяти в ньому участь бажаним. І раптом виявляється, що ті учні/учениці, які гарно навчаються і активні в суспільному житті класу, не виявили бажання виконувати певну працю. Через деякий час ситуація повторилася. Помітивши це, класний керівник робить висновок, що з цими учнями/ученицями необхідно посилити роботу по вихованню в них працелюбства.

Метод компетентних оцінок рівня вихованості.

Суть цього методу полягає в тому, що оцінку вихованості школярів дають компетентні особи (вчителі, інші класні керівники, адміністрація школи). На основі цієї оцінки класний керівник робить відповідні висновки.

Близьким до методу компетентних оцінок є рейтинг. Це метод діагностики, коли до аналізу складних явищ виховання залучаються різні педагоги. На основі отриманих даних поглиблюються знання класного керівника про учнів/учениць, що допомагає краще їх вивчити й осмислити суть своєї педагогічної діяльності.

Анкетування.

Письмове опитування учнів або їх батьків з метою вивчення нахилів дітей, їх інтересів, поглядів тощо. Наприклад, анкета для учнів/учениць 1-4 класів.

Що тобі більше всього не подобається в школі?

1. Нецікаві уроки.
2. Неповажливе ставлення з боку вчителів.
3. Неповажливе ставлення з боку однокласників.
4. Відсутність порядку і дисципліни.
5. Відсутність свободи і самостійності в шкільному житті.
6. Відсутність цікавих справ і занять у позаурочний час.
7. Твій варіант.

Рекомендовані джерела:

1. Бобро А.А., Філоненко О.С. Формування дослідницької компетентності у майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки"* (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. № 1. С. 65-75. URL: <https://lkr.ndu.edu.ua/index.php/-nz/article/view/1130/1099> (дата звернення 02.06.2025 р.).

2. Казанжи І. В. Технології виховання в початковій освіті: навчально-методичний посібник / І. В. Казанжи. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 242 с.

3. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.

4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

5. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти (дата звернення 02.06.2025 р.).

6. Словник учителя початкових класів: навч. посіб. / авт.-укл.: Н. В. Білоусова, А. А. Бобро, О. С. Філоненко та ін. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 113 с.

7. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.)

8. Червінська І. Б. Методика виховної роботи в початковій школі : теорія й практика. Навчально-методичний комплекс. Частина 1. Опорні конспекти лекцій для студ. вищ. навч. закл. / Інна Богданівна Червінська. Івано-Франківськ : Вид-во Симфонія Форте, 2013. 332 с.

9. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.

10. Ярощук Лілія. Теорія та методика виховання: навч. посібник. Бердянськ, 2019. 400 с.

ТЕМА: ПЛАНУВАННЯ КЛАСНИМ КЕРІВНИКОМ ВИХОВНОЇ РОБОТИ. ВЕДЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ КЛАСУ.

План:

1. Функції і вимоги до планування.
2. Види і структура планів.
3. Організація планування виховної роботи.

1. Функції і вимоги до планування.

Щодо планування роботи класного керівника останнім часом спостерігається певна дискусія. Головний аргумент щодо можливої відсутності плану виховної роботи пов'язаний з реаліза-

цією виховання в наскрізному ключі. Проте жодного нормативного документу, який би відміняв планування виховної роботи класним керівником, немає. До того ж здійснення систематичної виховної роботи неможливе без наявності чіткого плану. Тому планування є важливою та невід'ємною частиною роботи класного керівника.

Також треба враховувати, що заклади освіти є автономними, тому чітких вимог до укладання плану не існує.

До планування можна ставитись по-різному. З одного боку його вважають витратою часу, якого завжди не вистачає, з іншого – важливим компонентом роботи.

Чітке, перспективне і оперативне планування забезпечує ефективність виховної роботи, дозволяючи визначити найсуттєвіші напрями діяльності, концентрувати увагу на головному, уникати багатьох помилок. Планування виховної роботи повинно ґрунтуватись на науково-правовій базі освітньої

галузі, яку складають: Декларація прав дитини. Конституція України. Закон України "Про освіту". Закон України "Про загальну середню освіту". Концепція Нової української школи та інші (Додаток 1).

Планування має базуватись на загальнопедагогічних принципах:

- народності;
- культуровідповідності;
- природовідповідності;
- гуманізації;
- послідовності та систематичності;
- оптимальному поєднанні словесно-інформаційних форм роботи та практичних видів діяльності.

Призначення плану – впорядкувати педагогічну діяльність, забезпечити виконання таких вимог до педагогічного процесу, як планомірність і систематичність.

План – це документ, який визначає орієнтири діяльності, порядок, обсяг, часові межі.

Функції плану:

1. Направляюча (відображає конкретні напрями і види діяльності).
2. Прогнозуюча (відбиває задум, проектує результати через конкретні дії).
3. Координуюча, організаційна (відповідає на питання: хто, що, коли і де повинен робити).
4. Контрольна (по-перше, сам педагог може контролювати реалізацію поставлених цілей, по-друге, за планом легко перевірити наскільки він відповідає дійсності, по-третє, рівень і якість плану свідчить про професійну компетентність педагога).
5. Репродуктивна (через будь-який проміжок часу з плану можна відновити зміст і об'єм виконаної роботи).

Вимоги до плану:

1. Цілеспрямованість. Всі виховні завдання, зміст і форми роботи повинні сприяти здійсненню основної мети – вихованню творчої особистості. Цілеспрямованість передбачає вміння проектувати особистість, будувати роботу відповідно до визначеної "моделі", обирати головні магістральні лінії для розв'язання основних виховних завдань.
2. План повинен враховувати рівень розвитку класного колективу і його реальні запити.
3. План – це результат сумісної творчості педагога, учнів/учениць і батьків. Обговорення плану виховної роботи в дитячому колективі та з батьками створює атмосферу взаємної відповідальності.
4. При підготовці плану враховувати об'єктивні і суб'єктивні можливості колективу. Слід визначити відповідальних за проведення найважливіших справ.
5. При плануванні необхідно забезпечити різноманітність змісту і форм роботи, виключити дублювання, враховувати попередній досвід, бачити перспективу в роботі.
6. Узгодити план виховної роботи класу із загальношкільним планом роботи. Так у школах проводяться традиційні свята. Важливо, щоб учні/учениці 1-4 класів теж приймали посильну участь у підготовці і проведенні цих свят.
7. Реальність і розумна насиченість плану. Кількість запланованих творчих справ у 1 класі буде меншою, ніж у 4 класі. Діти початкових класів ще не можуть самі підготувати виховні справи, їм потрібна допомога дорослих. Якщо таких цікавих справ заплановано дуже багато, то зрозуміло, що вони не можуть бути ретельно підготовлені і тому не будуть мати належного виховного ефекту.
8. План має бути конкретним.
9. Необхідно розумно поєднувати словесні форми роботи з практичними.

10. Комплексний підхід до планування вимагає, щоб була забезпечена єдність пріоритетних напрямів національного виховання, зокрема: патріотичного, правового, морального, фізичного та екологічного, які тісно взаємопов'язані, доповнюють один одного.

11. Спільна діяльність вчителів школи, сім'ї, громадськості. Планування виховної роботи дає можливість класному керівнику об'єднати зусилля педагогічного колективу школи, дитячих громадських формувань, сім'ї, громадськості у справі виховання молодших школярів.

Загальний хід планування можна охарактеризувати трьома етапами:

- складання педагогом проекту плану;
- колективне планування (перевірка задумів педагога, збір пропозицій, ідей учнів та батьків);
- внесення педагогом коректив у перший задум, проектування плану з врахуванням колективного планування, кінцеве оформлення плану виховної роботи.

Планування позакласної виховної роботи – це власна творчість педагогічного та учнівського колективів.

2. Види і структури планів.

Плани за змістом, структурою і формою можуть бути різноманітними. Головне – вони повинні допомагати в організації виховної роботи, бути зручними для використання, бути робочими, а не формальними документами.

На практиці розробляють різноманітні плани, їх можна класифікувати за різними ознаками.

1. За обсягом змісту:

- комплексний (загальний) план: проектується діяльність в усіх її напрямках і видах. Наприклад, план виховної роботи, план роботи педагога з дитячим колективом;

- тематичний план: планується один напрямок або вид діяльності. Наприклад, план роботи з батьками, план профорієнтації та інші;

- предметний (конкретний) план: планується одна конкретна справа.

План конференції, план підготовки і проведення класної години тощо.

2. *За часом:*

- довготривалий (перспективний) план на довгий період часу (рік і більше). План роботи закладу на рік тощо;
- етапний (періодичний) план: це план середньої перспективи, коли планується якийсь певний етап далекої перспективи (семестр);
- короткотривалий: план близької перспективи, коли планується достатньо короткий відрізок часу. Наприклад, план роботи на місяць, тиждень, декаду;
- оперативний: плануються конкретні близькі дії, наприклад, план на день. Перераховані види планів тісно взаємопов'язані: кожен наступний уточнює, доповнює попередній.

3. *Залежно від суб'єкта планування:*

- індивідуальний: планує одна людина;
- колективний: планує колектив, частина колективу, група.

При виборі індивідуального або колективного способу планування потрібно обов'язково пам'ятати про те, що суб'єкт планування і суб'єкт реалізації плану повинен бути один. Практика свідчить, що одним із протиріч у педагогічній практиці є невідповідність між тим, хто планував і тим, хто буде брати участь у реалізації плану.

4. *За масштабом планування:*

- загальношкільні плани, які передають участь у запланованій роботі дітей різних класів, педагогів, батьків;
- плани первинних колективів (план роботи класного колективу, клубного колективу).

Сьогодні педагогічні колективи активно використовують різні за структурою плани позаурочної виховної роботи, зокрема:

- за пріоритетними напрямками виховної роботи;
- за тематичними періодами;

- за шкільними та народними календарями;
- за тематичними місячниками та ін.

Проте, при всіх формах викладу плану, важливо зміст плану підпорядкувати реалізації конкретизованої виховної мети, над впровадженням якої працює педагогічний колектив.

Найбільш розповсюдженим у практиці є план роботи класного керівника – це науково обґрунтоване проектування становлення і розвитку колективу учнів/учениць класу і кожного вихованця зокрема. Класний керівник планує виховний вплив, тому у плані повинен бути закладений "прихований" педагогічний вплив. Діти не повинні бачити план класного керівника, вони повинні бачити власний, плануючи свої колективні справи. Основним документом у роботі класного керівника є план на семестр.

Такий план складається з таких *структурних елементів*: вступ, цілі та завдання виховання, система виховної діяльності. Вступ повинен відображати стислий аналіз виховної роботи за минулий рік, оцінку її ефективності, рівень вихованості учнів/учениць, характеристику класного колективу (склад учнів/учениць, їхні індивідуальні особливості, ставлення до навчання, рівень громадянської відповідальності тощо), розкриття недоліків у виховній роботі, їх причин, аналіз соціально-психологічних умов виховання на сучасному етапі.

Приймаючи новий для себе перший клас, класний керівник повинен вивчити дітей з якими буде працювати. Для цього він повинен провести усне або письмове опитування з вихователями дитячих садків, батьками та дітьми.

Якщо класний керівник працює з класом другий, третій або четвертий рік, то на початку навчального року він аналізує всю попередню виховну роботу з класом, при необхідності відвідує деяких учнів/учениць удома, уточнює свої спостереження за дітьми. Все це допомагає йому скласти правильну педагогічну характеристику класу і окремих учнів/учениць.

Завдання виховної роботи випливають із аналізу роботи, відрізняються від завдань минулого року, спираються на "Орієнтовний зміст виховання в

національній школі", яким визначено загальні завдання з кожного напрямку виховання відповідно до вікових особливостей учнів/учениць.

В практиці існує декілька варіантів форм планів, кожен з яких має певні переваги та недоліки.

I варіант:

№ п/п	Зміст, форми і методи роботи	Термін виконання	Виконавці	Відмітка про виконання

II варіант:

1. Аналіз виховної роботи в класі.
2. Завдання виховної роботи на новий навчальний рік.
3. Робота з колективом учнів.
4. Робота з сім'єю, громадськістю.

Напрями роботи класного керівника	Робота з учнівським колективом	Робота з сім'єю	Робота з громадськістю
	Тиждень		
Спілкування			
Здоров'я			
Навчання			
Побут			

III варіант:

Завдання	Основні заходи	Робота з учнями	Робота з педагогами	Робота з батьками, громадськістю

3. Організація планування виховної роботи

Планування є процесом моделювання своєї діяльності на певний період часу, тому всі кроки можна об'єднати в декілька етапів планування (Рис. 10):

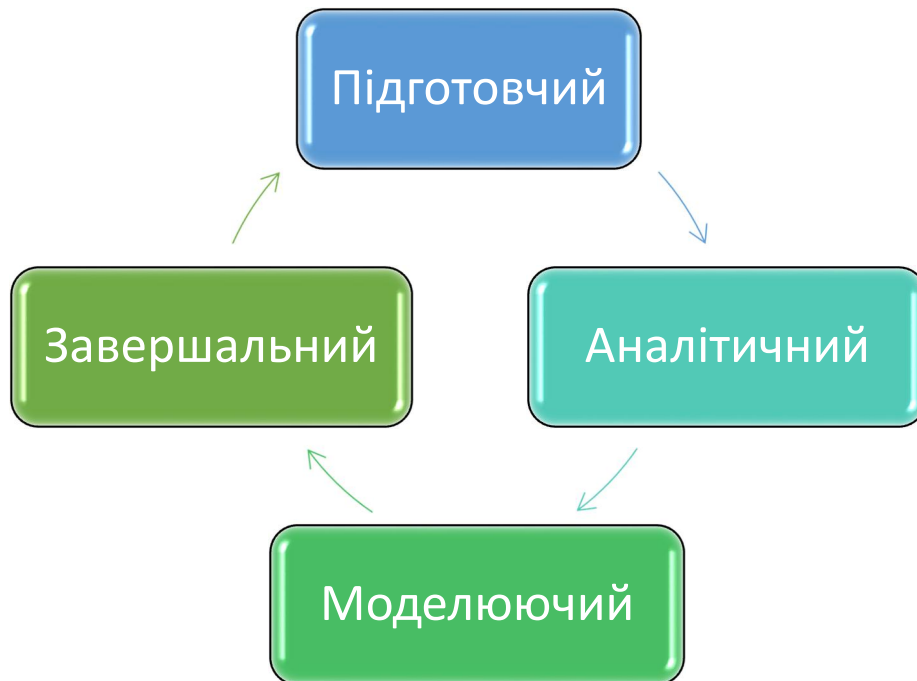

Рис. 10

1. **Підготовчий:** визначення предмета і відрізка часу, структурування предмета.
2. **Аналітичний:** аналіз результатів і досвіду, діагностика, узагальнення результатів аналізу.
3. **Моделюючий:** цілеспрямування, колективне планування, вибір змісту і засобів, прогнозування результатів, розподіл подій у часі.
4. **Завершальний:** вибір структури плану і його оформлення (Додаток 13).

Рекомендовані джерела:

1. Виховні аспекти педагогічної діяльності у сучасній школі : навчально-методичний посібник. Л. О. Дубровська, В. Л. Дубровський, О. С.Філоненко / за ред. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, Видання -3-тє, перер. та доп., 2015. 160 с.

2. Казанжи І. В. Технології виховання в початковій освіті: навчально-методичний посібник / І. В. Казанжи. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 242 с.

3. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.

4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2019. 208 s.

5. Словник учителя початкових класів: навч. посіб. / авт.-укл.: Н. В. Білоусова, А. А. Бобро, О. С. Філоненко та ін. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 113 с.

6. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.)

7. Червінська І. Б. Методика виховної роботи в початковій школі : теорія й практика. Навчально-методичний комплекс. Частина 1. Опорні конспекти лекцій для студ. вищ. навч. закл. / Інна Богданівна Червінська. Івано-Франківськ : Вид-во Симфонія Форте, 2013. 332 с.

8. Шквир О. Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.

ТЕМА: ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ УЧНІВ/УЧЕНИЦЬ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ.

План:

1. Особливості організації партнерської взаємодії школи та сім'ї.
2. Модель партнерських відносин закладу освіти з сім'єю.
3. Організація освіти та просвіти батьків і членів родини.

1. Особливості організації партнерської взаємодії школи та сім'ї.

Сьогодні в умовах модернізації української освіти та успішного впровадження Концепції «Нова українська школа» виникає потреба в удосконаленні освітнього процесу, який би був спрямований на демократизацію стосунків учителя з учнями та батьками учнів/учениць.

Особливості взаємодії школи із сім'ями учнів/учениць регламентуються державними документами. Так, в Законі України «Про освіту» визначені основні права і обов'язки батьків щодо виховання дітей, зокрема, відзначено, що на батьків покладено однакову відповідальність за виховання і розвиток дитини. А стаття 50 цього документу називає батьків у числі рівноправних учасників освітнього процесу, оскільки без допомоги батьків, педагогічному колективу важко домогтися значних успіхів у навчанні та вихованні дітей (Закон України «Про освіту», 2017). (Додаток 9).

Взаємодія школи з батьками – це спільна діяльність вчителів і батьків, що спрямована на використання педагогічних можливостей у процесі цілеспрямованого впливу на особистість дитини з метою створення сприятливих умов для її гармонійного розвитку.

У суспільному середовищі взаємодія здійснюється у трьох аспектах (Рис. 11):

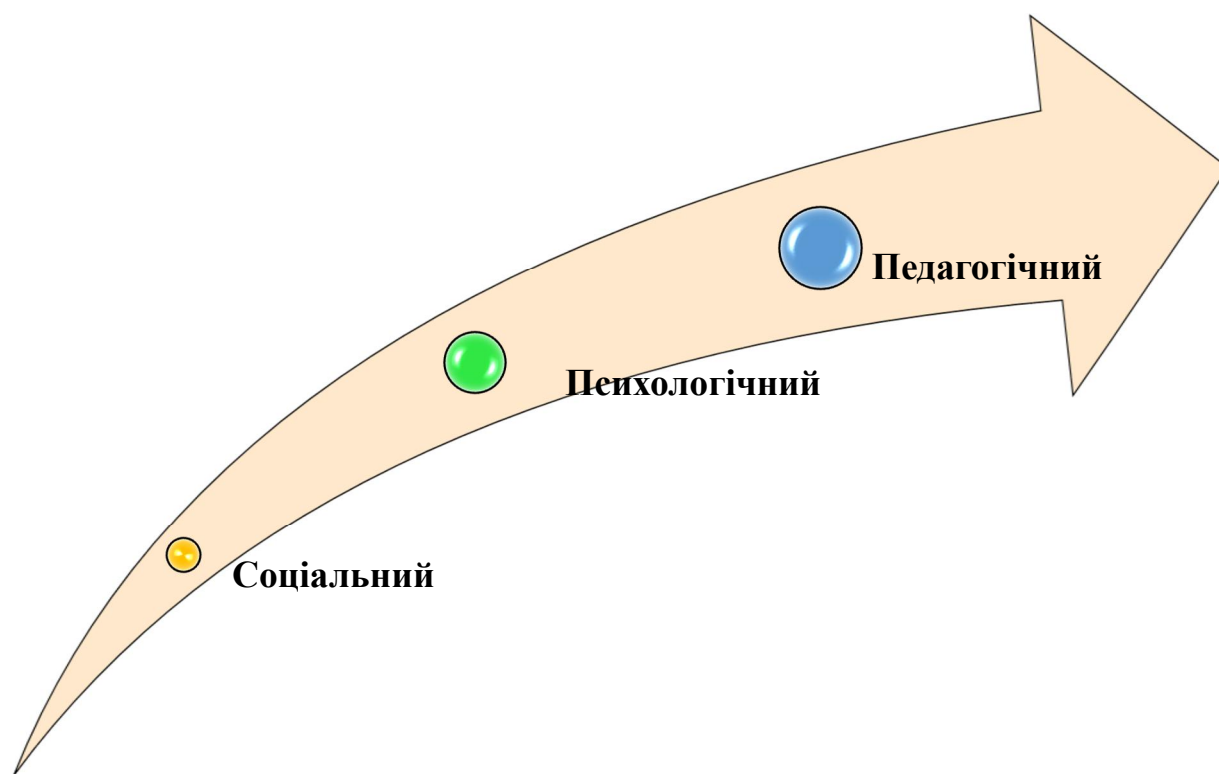

Рис. 11

- **соціальному**, що характеризує загальні тенденції взаємозв'язку і взаємовпливу сім'ї та школи;
- **психологічному**, що розкриває особливості батьків і педагогів, які істотно впливають на розвиток дитини;
- **педагогічному**, що являє собою вироблення єдиної програми дій з організації життя та діяльності дитини.

Соціальні й психологічні види взаємодії здійснюються, здебільшого, незалежно від того, чи усвідомлюють люди ці взаємозв'язки чи ні. Іншою формою є **педагогічна зумовленість взаємодій, що реалізується як свідома діяльність людей.**

В умовах сьогодення спільна робота школи й родини має ґрунтуватися на принципах пріоритетності, громадянськості, демократизму, гуманізації відносин педагогів і батьків, ретроспективності, педагогізації батьків (Рис 12):

Рис. 12

1. Принцип пріоритетності наголошує на значенні сім'ї у фізичному й духовному становленні особистості та суспільства. Родинне виховання є природною й постійно діючою ланкою виховання. У сім'ї закладається основа особистості: її світогляд, національна самобутність, моральність та інші важливі якості й властивості. Тому без докорінного покращення родинного виховання не можна домогтися значних змін у суспільному вихованні підростаючих поколінь.

2. Принцип громадянськості ґрунтується на усвідомленні педагогами й батьками місця кожної сім'ї в суспільно-державній системі. Родина є основою держави. Родина, рід, родовід, народ – поняття, що розкривають природний шлях розвитку кожної дитини, формування її національної свідомості й громадянської зрілості.

3. Принцип демократизму означає встановлення партнерських відносини між школою й сім'єю у вихованні дітей. Сьогодні батьки можуть брати участь у вирішенні тих питань, до яких традиційно їх не допускали, – вибору предметів для навчання, визначення обсягів їх вивчення, складання

навчальних планів, вибору профілю школи, створення внутрішньошкільних статутів, розробки системи заходів щодо забезпечення дисципліни, праці, відпочинку, харчування, медичного обслуговування школярів, системи заохочень і покарань тощо.

Основну роботу з батьками школа проводить через батьківські об'єднання, які мають різні назви, а саме: батьківські комітети, ради, конгреси, асоціації, асамблеї, президії, клуби тощо. Кожне з таких об'єднань має свій статут (положення, регламент, план), у якому визначено головні напрями діяльності, права та обов'язки учасників освітнього процесу.

4. Принцип гуманізації відносин педагогів і батьків. Він спрямовує учителя на:

а) дії й заходи, що зміцнюють і підвищують авторитет батьків. Єдино правильною нормою відносин педагогів і батьків є взаємна повага. Обмін досвідом, порада та спільне обговорення, єдині рішення задовольняють обидві сторони, розвивають у них почуття власної відповідальності, громадянського обов'язку;

б) прояв довіри до виховних можливостей родини, підвищення рівня її педагогічної культури й активності у вихованні;

в) педагогічний такт, неприпустимість грубого втручання в життя сім'ї;

г) життєстверджувальний, оптимістичний настрій у вирішенні проблем виховання, опору на позитивні якості дитини, сильні сторони виховання, орієнтація на успішний розвиток особистості.

5. Принцип ретроспективності (лат. *retro* – назад, *spactare* – дивитись) орієнтує на осмислення й використання історичного досвіду виховання в українській родині. Цей досвід повинен використовуватися, насамперед, для виховання поваги та відданості своїм батькам, сім'ї, родині; для шанування культу предків, традицій і звичаїв українського народу; розуміння та відчуття духовної єдності поколінь; формування національної гідності й честі, основ вселюдської та народної моралі, готовності до праці в умовах ринкових відносин, повноцінного естетичного, фізичного й інтелектуального розвитку.

6. Принцип педагогізації батьків передбачає, що одним із головних завдань школи залишається організація та здійснення педагогічного всеобучу.

Визначаючи стратегію співпраці школи з батьківською спільнотою, важливо виділити вихідні ідеї, ключові позиції в цьому напрямку діяльності школи.

1. Місія сучасної школи полягає не тільки в тому, щоб давати дітям освіту, але й в тому, щоб створювати культуротворче призначення, активно впливати на самоосвіту своїх учнів, виховувати мотивацію постійного поновлення знань вже після закінчення школи. Природно, що цей погляд на школу як початок неперервної освіти повинен зумовлювати стратегію взаємодії з сім'єю, оскільки обидві сторони зацікавлені у вирішенні цієї задачі.

2. Школа сьогодні не є єдиним джерелом знань. У педагогів має бути сформоване критичне мислення щодо змісту освіти, технологій навчання, що може стимулювати їх ініціативу та пошук у збагаченні змістового та процесуального аспектів освіти, різних форм самоосвітньої діяльності учнів/учениць. Співробітництво з батьками, їх оцінка якості освітнього процесу та рівня освіченості їхніх дітей не повинні бути джерелом конфліктів та опозиції школи і батьків, а навпаки, мають ставати стимулом педагогічної рефлексії, самоекспертизи досягнень школи, пошуків нових шляхів розвитку.

3. Можливість сучасних батьків та дітей обирати освітній заклад варто визначити як одну з ключових позицій в стратегії співробітництва з батьками. Більшість сучасних батьків прагнуть, щоб їх діти вчилися у престижному закладі, який має свій позитивний імідж і користується авторитетом серед батьків та учнів.

Головні завдання спільної діяльності закладу освіти та сім'ї:

- інтеграція зусиль сім'ї та педагогічного колективу в діяльність із розвитку особистості учня/учениці;
- забезпечення участі батьків в організації освітнього процесу і шкільному самоврядуванні;

- мотивація батьків до вивчення науково-методичної та психолого-педагогічної літератури з проблем розвитку та виховання дітей;
- підвищення психолого-педагогічної культури батьків, поповнення арсеналу їхніх знань, умінь і навичок виховної взаємодії з дітьми;
- підвищення відповідальності батьків за виховання дітей;
- створення системи просвітницької роботи, спрямованої на підвищення правової культури батьків;
- презентація успішного досвіду сімейного виховання;
- надання психолого-педагогічної підтримки та допомоги проблемним сім'ям.

Стрижневою ідеєю «Концепції нової української школи» є педагогіка партнерства, яка має на меті практично уможливити плідну співпрацю вчителів, батьків та дітей на засадах взаємної довіри й поваги і таким чином забезпечити баланс прав, обов'язків і відповідальності у **трикутнику дитина-педагога-батьки** (Рис. 13).

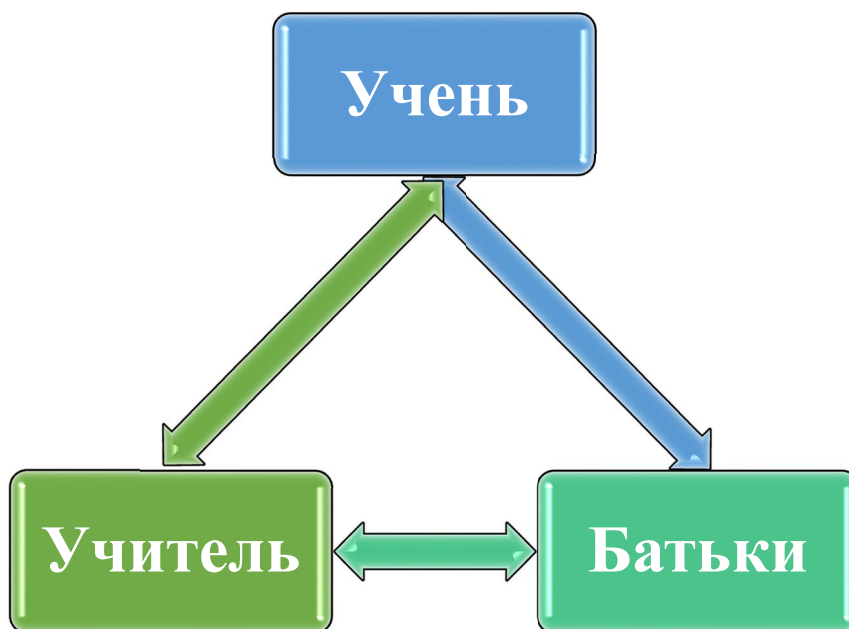

Рис. 13

Метою педагогічного партнерства є інтеграція батьків в освітній процес шляхом створення необхідних і достатніх умов для залучення сім'ї до супроводу учня/учениці в освітньому процесі.

Визначальними принципами педагогічного партнерства виступають:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- соціальне партнерство (рівність сторін, добровільність взяття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

В основу педагогіки партнерства закладено ідею взаємодії та співпраці між усіма учасниками освітнього процесу. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та завданнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови індивідуальної освітньої траєкторії учня/учениці.

До основних характеристик партнерської взаємодії належать:

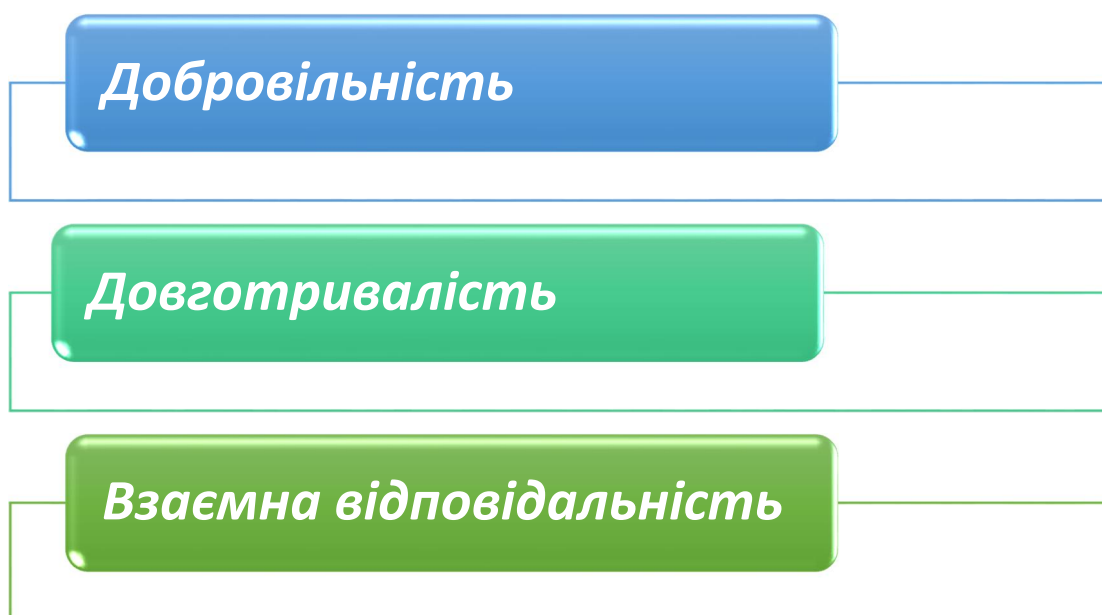

Рис. 14

Добровільність трактується як можливість вільного обрання форм та ступеню залученості до взаємодії. Усвідомленість вибору з'являється там, де батьки підготовлені до його здійснення (за допомогою інформування, просвіти тощо) і можуть реально оцінювати свої можливості (педагогічну компетентність, ресурси тощо). У тих закладах освіти, які вибудовують свою роботу із сім'ями учнів на принципах примусу (вимушеності), говорити про розвиток партнерської взаємодії передчасно.

Довготривалість засвідчує націленість суб'єктів на сталий характер взаємодії та дає змогу здійснювати спільні стратегічні проєкти. Якщо ж взаємодія між закладом освіти і сім'єю має хаотичний, хоча й інтенсивний характер (наприклад, проведення певних локальних заходів, у яких батьки є учасниками, а не організаторами), то вона не є партнерською.

Взаємна відповідальність. Батьківська й учительська відповідальність виховується так само, як і будь-яка інша якість особистості. Закладу освіти слід чітко визначити, який рівень відповідальності може нести та чи інша сім'я (той чи інший педагог), і розподіляти свою увагу й підтримку родинам і педагогічні доручення педагогам диференційовано.

Педагогічне партнерство як чітко визначена система відносин усіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, учителів, керівників), має забезпечувати наступні позиції:

На рівні сім'ї: створення стимулюючої духовної та морально-психологічної атмосфери; інтеграція зусиль із боку закладу освіти; оволодіння необхідним обсягом психолого-педагогічних знань.

На рівні діяльності педагога: стимулювання до творчого пошуку, уміння бачити проблеми та шляхи їх розв'язання; пріоритет відносин співпраці, співтворчості; модернізація форм, методів навчання та виховання.

На рівні діяльності адміністрації закладів освіти: добір педагогічних кадрів відповідного рівня, здатних сприяти розвитку учнів/учениць.; створення умов для професійного зростання вчителя; визначення стратегії

співпраці, формування іміджу закладу освіти, його авторитету серед батьків та учнів/учениць..

Система конструктивної взаємодії має багатовекторний характер:

- спонукає педагогічний колектив до самовдосконалення, ураховуючи думку батьків щодо якості освітнього процесу;
- стимулює у педагогів піклування про авторитет та позитивний імідж закладу з-поміж інших закладів освіти;
- спонукає до впровадження новітніх освітніх програм, інноваційного освітнього процесу;
- визначає батьків як рівноправних учасників освітнього процесу, реального розуміння їхньої ролі в ньому.

Для того, щоб вибудувати модель партнерства в класі вчителю необхідно:

- Усвідомити, що підготовка до конструктивної взаємодії у суб'єктів освітнього процесу відбувається надто повільно і поступово. Отже, вчителю варто набратися терпіння, намагаючись побудувати партнерські стосунки не лише з учнями класу, але й з їхніми батьками, ураховуючи можливості та бажання кожного бути учасником цього процесу.
- Вивчити інтереси та уподобання учасників освітнього процесу і на їх основі розробити стратегічне планування розвивального середовища.
- Опанувати навички ділового спілкування, яке базується на повазі, урахуванні думок та позицій співрозмовника.
- Підтримувати власний ресурсний стан, знаходити резерви для особистісно-професійного зростання.

Взаємодія учителів та батьків у межах педагогіки партнерства включає такі елементи:

Рис. 15

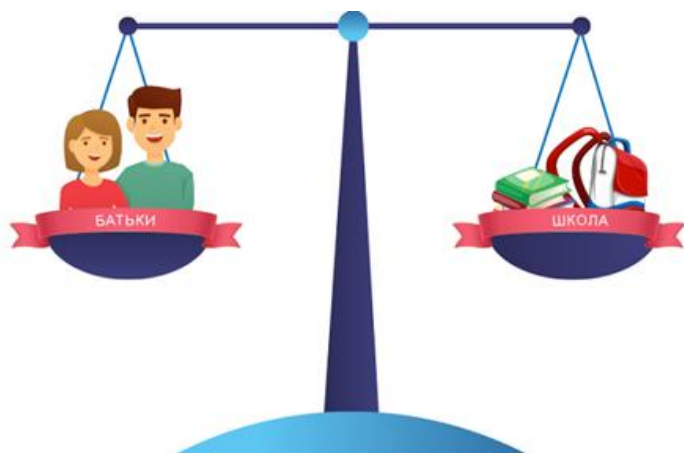
- ***постійна комунікація*** – дає можливість оперативно реагувати на будь-які зміни та проблеми (створення чатів чи груп у соціальних мережах та месенджерах, проведення відеобесід);

- ***неформальне спілкування*** (спільне святкування визначних подій та свят, які мають важливе значення для життя учнів/учениць та закладу освіти);

- ***усебічна допомога й участь батьків*** в організації та проведенні свят, тематичних і позашкільних заходів;

- ***участь батьків у шкільному житті своїх дітей*** (добровільна допомога під час створення навчальних матеріалів та формування освітнього середовища, обмін життєвим та професійним досвідом).

2. Модель партнерських відносин закладу освіти з сім'єю.

Основою реалізації цієї моделі, а також суттю очікуваного результату є зріла суб'єктна позиція батьків, які свідомо беруть на себе відповідальність за виховання дітей. Коло технологій у реалізації цієї моделі визначається

принципами особистісно орієнтованої педагогіки: організація діяльності органів самоврядування, ділові ігри, проектна діяльність, психолого-педагогічні практикуми, тренінги тощо.

Алгоритм створення і функціонування моделі партнерської взаємодії школи і сім'ї містить декілька етапів (Рис. 16).

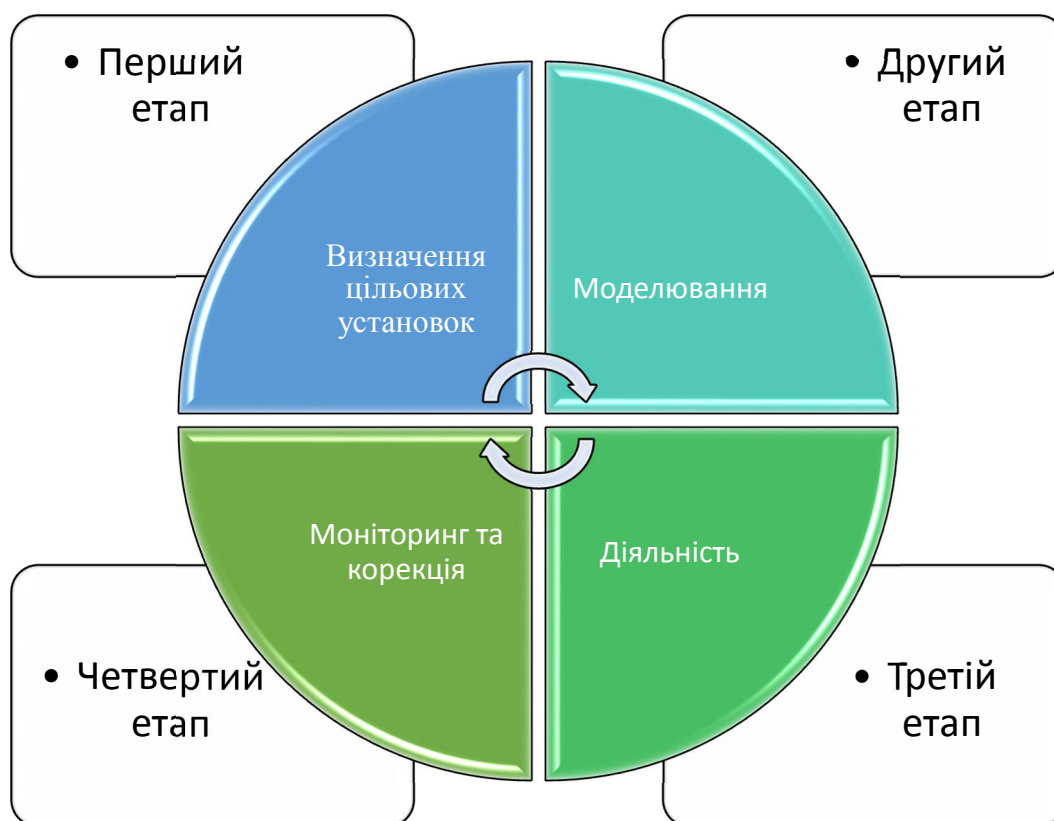

Рис. 16

Перший етап. Визначення цільових установок. Співпраця освітнього закладу і сім'ї починається з вивчення мікроклімату та умов сімейного виховання, виховного потенціалу сім'ї, характеру, типу стосунків між батьками та дітьми, структури спільного дозвілля членів сім'ї, форм і методів, що застосовуються батьками у вихованні дітей, педагогічної культури батьків, рівня батьківського контролю, готовності батьків до взаємодії з навчальним закладом тощо.

Другий етап. Моделювання. Розробка моделі партнерської взаємодії «Навчальний заклад – Сім'я» необхідна для того, щоб на її основі синхронізувати виховні впливи і об'єднати зусилля закладу освіти і родин учнів у формуванні превентивного (запобіжного) виховного середовища для вирішення проблем психічного, морального, соціального і духовного здоров'я дітей, створення системи запобігання девіантній поведінці дітей та підлітків, підвищення виховного потенціалу сім'ї.

Третій етап. Діяльність. Цей етап передбачає впровадження моделі, добір ефективних форм і методів роботи з сім'ями вихованців, що довели свою життєздатність і є доцільними на сучасному етапі, спільну реалізацію програм і проєктів. Наприклад: робота консультаційного пункту для батьків «Проблемне питання», надання допомоги дітям у реалізації навчальних і соціальних проєктів; участь батьків у створенні портфоліо творчих досягнень дитини тощо.

Четвертий етап. Моніторинг та корекція. Етап охоплює такі процедури:

1. Моніторинг системи. Діагностування та аналіз результатів, визначення проблемних позицій, виявлення неефективних елементів, визначення причин неефективності.

2. Обговорення та погодження змін. Постійне обговорення результатів спільної роботи на педагогічній, батьківській радах, раді учнівського самоврядування, раді закладу; формулювання пропозицій щодо внесення змін до системи партнерської взаємодії, їх ранжування, визначення найбільш конструктивних.

3. Корекція, внесення змін. Визначення недоліків у функціонуванні системи. Окреслення засобів та шляхів їх усунення.

3. Організація освіти та просвіти батьків та членів родини.

Школа і сім'я мають єдину «виховну територію» і байдужість або зневага хоча б однієї із сторін до цих питань негативно позначаються на функціонуванні складових педагогічного трикутника «батьки – дитина – вчителі», гальмують розвиток і формування зростаючої особистості, її активне, суб'єктивне входження в культуру суспільства.

Сучасна сім'я, пристосовуючись до економічних, соціальних і культурних змін у країні, повною мірою не реалізовує свої головні функції, насамперед, педагогічну, виховну. Зростання психологічного напруження, збільшення кількості стресових ситуацій деструктивно впливають на зміст і характер спілкування батьків і дітей.

Взаємодія закладу освіти з батьками та членами родин

включає три основних напрямки:

- психолого-педагогічна освіта та просвіта батьків та членів родин;
- залучення батьків та членів родин до освітнього процесу;
- участь сімей учнів в управлінні освітнім процесом в школі.

Педагогічна освіта батьків розглядається як організований процес, який надає батькам особливі можливості у виборі і створенні умов виховання дитини в сім'ї та підготовки її до навчання в школі; це фактор і спосіб здійснення педагогічної допомоги родині, при якому батьки оволодівають знаннями і вміннями рішення психолого-педагогічних і соціокультурних проблем виховання дитини; це процес усвідомлення і визначення цілей, можливостей і способів досягнення бажаних результатів при підготовці дітей до школи, що реалізується у співпраці педагогів, батьків і дітей.

Педагогічна просвіта– процес поширення освітніми організаціями, засобами масової інформації та іншими соціальними інститутами психолого-педагогічних знань з питань виховання, розвитку та формування особистості,

що передбачає відносно самостійний і вільний відбір батьками інформації, яка повідомляється.

Організуюючи освітньо-просвітницьку діяльність батьків, членів родин необхідно враховувати такі характеристики сім'ї :

- тип сім'ї (повна, неповна, нуклеарна, розширена);
- вік батьків, їх освітній рівень і професійну приналежність;
- соціально-економічне становище сім'ї;
- чи перебувають батьки у шлюбі;
- чи обоє батьків є рідними;
- родові і національні традиції сім'ї;
- ставлення до релігії;
- тип взаємин у сім'ї і стиль сімейного виховання.

Водночас не менш важливо при відборі змісту освіти батьків враховувати стать дитини, віковий етап її розвитку, фізичне і психічне здоров'я, наявність та характер порушень у розвитку.

Тобто результативність освіти та просвіти залежить від знань педагогами конкретної родини та адекватного підбору змісту та форм роботи з батьками, членами родин. Педагог має можливість залучити батьків, членів родин до діалогу, виявити ступінь усвідомлення ними тих чи інших психолого-педагогічних знань, у чомусь переконати. У процесі такого діалогу виникає можливість вплинути на формування у батьків, членів родин мотивів освітньо-просвітницької діяльності, спонукати до педагогічної рефлексії, до позитивних змін педагогічної позиції в цілому.

Для організації освіти та просвіти батьків, членів родин необхідно передбачити три блоки: діагностувальний, варіативний та блок самоосвіти (Рис. 17).

Рис. 17

- **Діагностувальний** блок необхідний для створення батькам, членам родин умов для вивчення самих себе, своїх родин, своїх стосунків з близькими, своїх психолого-педагогічних знань. Результатом роботи у межах цього блоку є формування у батьків, членів родин потреби в отриманні педагогічних знань.

- **Варіативний блок** створює умови для освіти та просвіти батьків, членів родин відповідно до їх потреб та інтересів. У цьому блоці стрижневим є вибір змісту освітніх програм самими батьками та членами родин. Результатом роботи у межах цього блоку є отримання батьками, членами родин основ педагогічних знань.

- **Блок самоосвіти** передбачає підвищення рівня батьківської культури. Визначається він самостійно. Результатом роботи цього блоку є творчий розвиток

особистості самих батьків, членів родин, творче ставлення до освітнього процесу в цілому, обмін славними знаннями та досвідом з іншими батьками.

Таким чином, діяльність закладу загальної середньої освіти у роботі з батьками та членами родин має бути спрямована на досягнення **просвітницької мети** (навчити батьків та членів родин бачити та розуміти зміни, що відбуваються з дітьми);

консультативної мети (організувати спільний психолого-педагогічний пошук методів ефективного виховного впливу на дитину в процесі набуття нею важливих соціальних та навчальних навичок);

комунікативної мети (збагатити досвідом культури взаємодії батьків, членів родин та дітей).

Варто зазначити, що організація та проведення освіти та просвіти батьків, членів родин вимагає від педагога глибоких знань сутності сімейного виховання, уміння взаємодіяти на рівних, на принципах співробітництва у процесі комунікації, а також володіння різноманітними формами, технологіями, методами та прийомами.

Освіту та просвіту батьків, членів родин у закладі загальної середньої освіти можна організувати за допомогою **наступних форм роботи:**

- батьківські університети;
- конференції;
- індивідуальні та тематичні консультації;
- батьківські збори;
- тренінги.

Залучити батьків та членів до **освітнього процесу** можна за допомогою наступних форм діяльності:

- дні творчості дітей та їх батьків;
- відкриті уроки та позакласні заходи;
- допомога в організації та проведенні позакласних справ і зміцнення матеріально-технічної бази школи та класу;
- батьківське суспільне патрулювання;
- шефська допомога.

Участь батьків та членів родин **в управлінні освітнім процесом** можна організувати за допомогою наступних форм діяльності:

- участь батьків і членів родин класу в роботі ради школи;
- участь батьків класу в роботі батьківського комітету і комітету громадського контролю;

- участь у роботі ради сприяння сім'ї та школі.

Розглянуті форми роботи відносяться до **традиційних форм** роботи з батьками та членами родин.

Серед нетрадиційних форм роботи з батьками можна виділити тренінги, коучинги, сторітелінг тощо.

Важливо зосередити увагу на **мережевій взаємодії** з батьками та членами родини. Мережева взаємодія – це взаємодія рівних, яка має великі переваги перед іншими способами, оскільки в даному випадку учасники використовують досвід усіх тих, хто включений в мережу.

Все більшого поширення набувають Інтернет-консультації, вебінари і відеоконференції (*як сучасні технології та сервіси для онлайн-зустрічей і спільної роботи в режимі реального часу за допомогою Інтернету*), веб-квести (*одна з методик, яка вчить знаходити необхідну інформацію, піддавати її аналізу, систематизувати і вирішувати поставлені задачі, останнім часом набуває все більшої популярності*),

Постає цілком логічне запитання про форми, методи та інструменти організації мережевої взаємодії учасників освітнього процесу. При мережевій організації взаємодії коло взаємодії збільшується, а, отже, результати роботи стають більш продуктивними і якісними. Від учасників спільної діяльності не потрібно синхронної присутності в одному і тому ж місці, в один і той же час, кожен має можливість роботи з ресурсами мережі в зручний для себе час.

Таким чином, інтернет-технології в умовах сучасного суспільства стають невід'ємними атрибутами педагогічного процесу – спеціально організованої цілеспрямованої взаємодії суб'єктів освітньої діяльності, спрямованої на вирішення розвиваючих освітніх завдань.

Рекомендовані джерела:

1. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання : підручник. Вид. 3-тє, доп., перероб. / Л.М. Маценко. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 376 с.

2. Нова українська школа : організація взаємодії з батьками учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. / Т.М. Бабко, О. В. Банах, А. В. Вознюк, Г. А. Коломосць, Л. Г. Кудрик, О. М. Мельник. К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с.

3. Освіта і просвіта батьків, членів родин: практичний посібник / Котирло Т.В., Щербина Д.В. К.: ШКОЛА імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 219 с.

4. Паскевська Ю.А., Щербина Д.В. Педагогічні засади організації просвіти батьків у загальноосвітніх, позашкільних закладах: методичні рекомендації. К. : ШКОЛА імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 105 с.

5. Робота вчителя з батьками : навчально-методичний посібник / укладач І. В. Казанжи. Миколаїв : СПД Румянцева, 2018. 89 с.

6. Словник учителя початкових класів: навч. посіб. / авт.-укл.: Н. В. Білоусова, А. А. Бобро, О. С. Філоненко та ін. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 113 с.

7. Філоненко Олена. Особливості застосування вчителями форм і методів педагогічної взаємодії з батьками молодших школярів у контексті формування ефективного партнерства. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць*. Серія: Педагогічні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2025. Вип. 70. 268 с. С.244-250. URL: <https://drive.google.com/file/d/1UBew51qpMt-Nv9TOxmy-MBrf9WGSWyfp/-view> (дата звернення 02.06.2025 р.).

8. Філоненко О. С. Ефективні форми налагодження партнерської взаємодії школи та сім'ї. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 21 жовтня 2021 р. м. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. С.239–241.

ТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ДИТЯЧОГО ЗАКЛАДУ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

План:

1. Система оздоровлення та відпочинку дітей в Україні.
2. Особливості діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.
3. Соціально-педагогічні основи організації літнього відпочинку дітей.
4. Дитячі та юнацькі організації та рухи, що діють на території України, їх місце у виховній роботі табору.

1. Система оздоровлення та відпочинку в Україні.

У системі безперервної освіти канікули в цілому, а літні особливо, відіграють вагомую роль для розвитку, виховання та оздоровлення дітей і підлітків. З цією метою функціонують дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, діяльність яких регламентується відповідно до законодавчої бази.

Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку – постійно або тимчасово діючий, спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг із оздоровлення та відпочинку.

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку можна класифікувати за багатьма ознаками:

Таблиця 2

Класифікація ДЗОВ (за Я.М. Кашубою)

№ з/п	Класифікація дитячих оздоровчих закладів	
1	2	
1.	За функціональним призначенням	- оздоровчі; - відпочинку

1	2	
2.	За сферою діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - державні; - регіональні; - місцеві
3.	За типами	<ul style="list-style-type: none"> - позаміський заклад оздоровлення та відпочинку; - санаторного типу; - праці та відпочинку; - відпочинку для старшокласників та учнівської молоді; - з денним перебуванням; - профільні; - інші
4.	За видами	<ul style="list-style-type: none"> - стаціонарні; - пристосовані; - наметові
5.	За формами власності	<ul style="list-style-type: none"> - державні; - комунальні; - колективні; - приватні; - міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав
6.	За типом балансу, на якому знаходяться	<ul style="list-style-type: none"> - самостійні; - несамостійні
7.	За місцезнаходженням	<ul style="list-style-type: none"> - за межами населеного пункту; - в межах населеного пункту
8.	За режимом роботи	<ul style="list-style-type: none"> - цілодобові - з денним перебуванням (не менше 6-ти годин)
9.	За терміном роботи	<ul style="list-style-type: none"> - цілорічного функціонування; - сезонного функціонування (протягом оздоровчого сезону); - змінного функціонування (протягом зміни).

Законодавство у сфері оздоровлення та відпочинку дітей складається з таких документів :

- *Конвенція ООН про права дитини, (ратифікована Україною 1991р.)*

- Конституція України (1991 р.)
- Закон України „Про позашкільну освіту” (2000 р.)
- Закон України „Про охорону дитинства” (2001 р.)
- Закон України „Про оздоровлення та відпочинок дітей” (2008 р.)
- Типове Положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку (2009 р.)
- Державний соціальний стандарт оздоровлення та відпочинку дітей (2009 р.)

Відповідно до законодавства кожна дитина має рівні права на оздоровлення та відпочинок. Нормативно-правові акти регулюють як організаційні і науково-методичні умови функціонування дитячих оздоровчих закладів, так і забезпечують їх фінансово-господарську діяльність. Варто наголосити, що вперше за історію незалежної України в 2010 р. запроваджено:

- розподіл дитячих закладів на ті, що надають послуги з оздоровлення і окремо, що надають лише відпочинкові послуги;
- формування Державного реєстру дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, незалежно від форми власності та підпорядкування;
- Державний соціальний стандарт з метою встановлення чітких вимог до відповідних дитячих закладів.

Літня виховна педагогічна практика студентів організовується в різних типах дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

У статті 14 Закону України „Про оздоровлення та відпочинок дітей” 2008 року представлені Типи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку

1. До дитячих закладів оздоровлення належать:

Рис. 18

– **дитячий заклад санаторного типу** – заклад, у якому діти перебувають цілодобово і де поряд з оздоровчими надається комплекс медичних послуг, спрямованих на поліпшення стану їхнього здоров'я, запобігання захворюванням. З урахуванням природно-кліматичних умов, наявної лікувально-оздоровчої бази, кадрового забезпечення такі заклади можуть бути спеціалізованими;

– **дитячий центр** – заклад, що функціонує протягом року, в якому діти перебувають цілодобово. Центр має відповідне кадрове забезпечення, спеціально відведену територію, матеріально-технічну базу, які відповідають санітарно-гігієнічним нормам, для організації оздоровлення, відпочинку та навчання дітей;

– **позаміський заклад оздоровлення та відпочинку** – заклад, що функціонує протягом року, сезонно або під час канікул, у якому діти перебувають цілодобово. Заклад повинен мати спеціально відведену територію, що знаходиться в курортній або заміській зоні, матеріально-технічну базу, що відповідає санітарно-гігієнічним нормам, кадрове забезпечення для організації оздоровлення. Відповідний заклад також може належати до закладу відпочинку.

2. До дитячих закладів відпочинку належать:

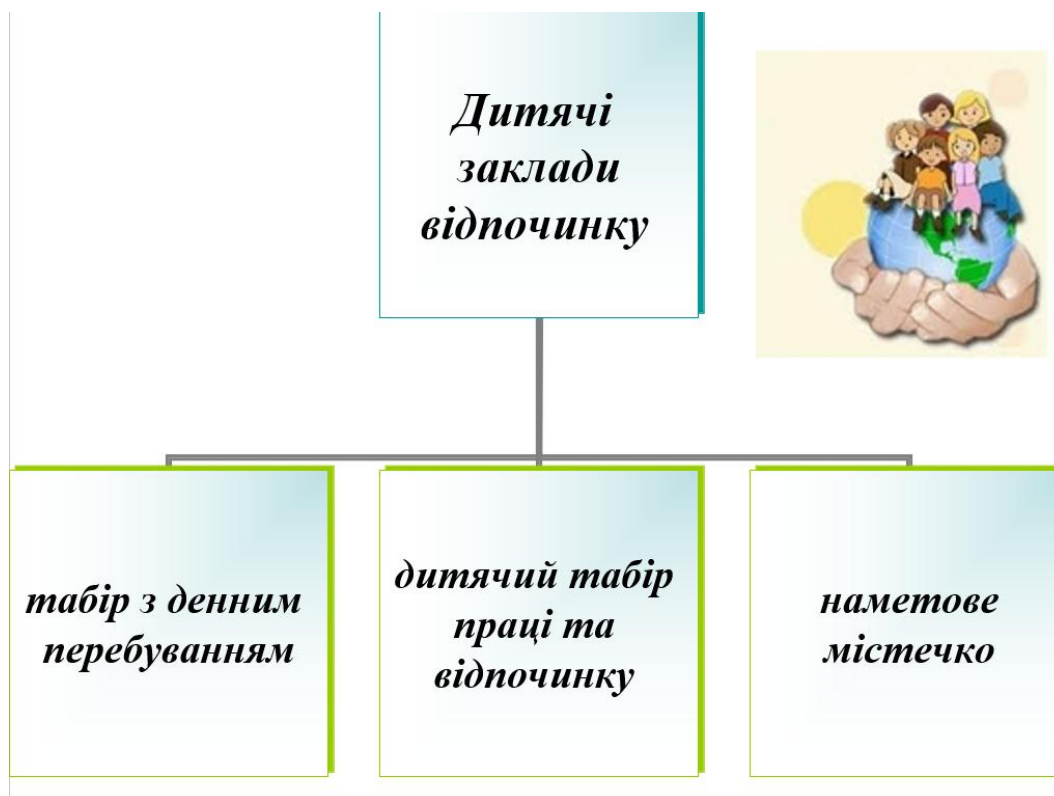

Рис. 19

– **табір з денним перебуванням** – заклад, тимчасово утворений у навчальному закладі, закладі культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, в якому забезпечується належний догляд за дітьми, виховний процес, їх повноцінне дозвілля, розвиток творчих здібностей та інтересів і де діти перебувають протягом дня, але не менше 6 годин;

– **дитячий заклад праці та відпочинку** – заклад з денним або цілодобовим перебуванням, у якому поряд з відпочинком організовується трудова діяльність з метою формування у дітей трудових інтересів і навичок;

– **наметове містечко** – тимчасово діючий заклад з денним або цілодобовим перебуванням, облаштований на спеціально відведеній території, що відповідає санітарно-гігієнічним вимогам та нормам, у якому здійснюється комплекс заходів, спрямованих на формування у дітей навичок безпечної життєдіяльності, самообслуговування, колективізму.

3. Для оздоровлення та відпочинку дітей можуть використовуватися санаторно-курортні заклади, пансіонати, бази відпочинку, санаторії-профілакторії, оздоровчі комплекси підприємств, установ та організацій, професійних спілок за умови надання зазначеними закладами послуг з оздоровлення та відпочинку відповідно до державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей.

Важливо зосередитись на деяких визначеннях. Зауважимо, що, відповідно до Закону України «Про оздоровлення і відпочинок дітей»,

відпочинок – це комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, що забезпечують організацію дозвілля дітей, відновлення фізичних і психічних функцій дитячого організму, сприяють розвитку духовності та соціальної активності дітей, що здійснюються в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку протягом відпочинкової зміни;

оздоровлення – комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, які спрямовані на поліпшення та зміцнення фізичного і психічного стану здоров'я дітей, що здійснюються в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку протягом оздоровчої зміни.

Термін перебування дітей в ДЗОВ визначаються профспілковими комітетами з урахуванням рекомендацій органів охорони здоров'я, природньо-кліматичних умов і **називається зміна.**

Зміна – дуже вдала назва для ритму життєдіяльності ДЗОВ, тимчасового дитячого колективу, оскільки зміна в ДЗОВ – це зміна дитиною свого оточення, стилю життєдіяльності, а іноді й самого себе.

Для більшості дорослих в таборі зміна – це теж зміна – стилю життя, звичних форм і методів роботи.

Які бувають зміни?

відпочинкова зміна – період перебування дитини в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку не менше 14 днів;

оздоровча зміна – період перебування дитини в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку не менше 21 дня, протягом якого дитина отримує послуги з оздоровлення та відпочинку;

профільна зміна (туристична, спортивна, додаткової освіти: юних біологів, математиків, екологів тощо) – період перебування дитини в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку, протягом якого дитина крім послуг з оздоровлення та відпочинку отримує комплекс послуг, спрямованих на розвиток певних здібностей та інтересів;

тематична зміна – оздоровча або відпочинкова зміна, протягом якої дитина крім послуг з оздоровлення та відпочинку отримує комплекс додаткових послуг, спрямованих на розвиток її здібностей та інтересів за напрямками позашкільної освіти, фізичної культури та спорту, соціальної реабілітації, соціального захисту тощо за спеціальною програмою;

У таборі з урахуванням вікових особливостей та інтересів дітей і учнівської молоді, створюються гурти, групи та інші об'єднання, чисельність яких не повинна перевищувати 25 чоловік для дітей віком 6-9 років і 35 – для вихованців 10-16 років.

2. Особливості діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

Метою діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку є реалізація права кожної дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб. Кожен заклад відповідно до умов та контингенту дітей самостійно визначає свою мету діяльності.

Основні принципи діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (Рис. 20):

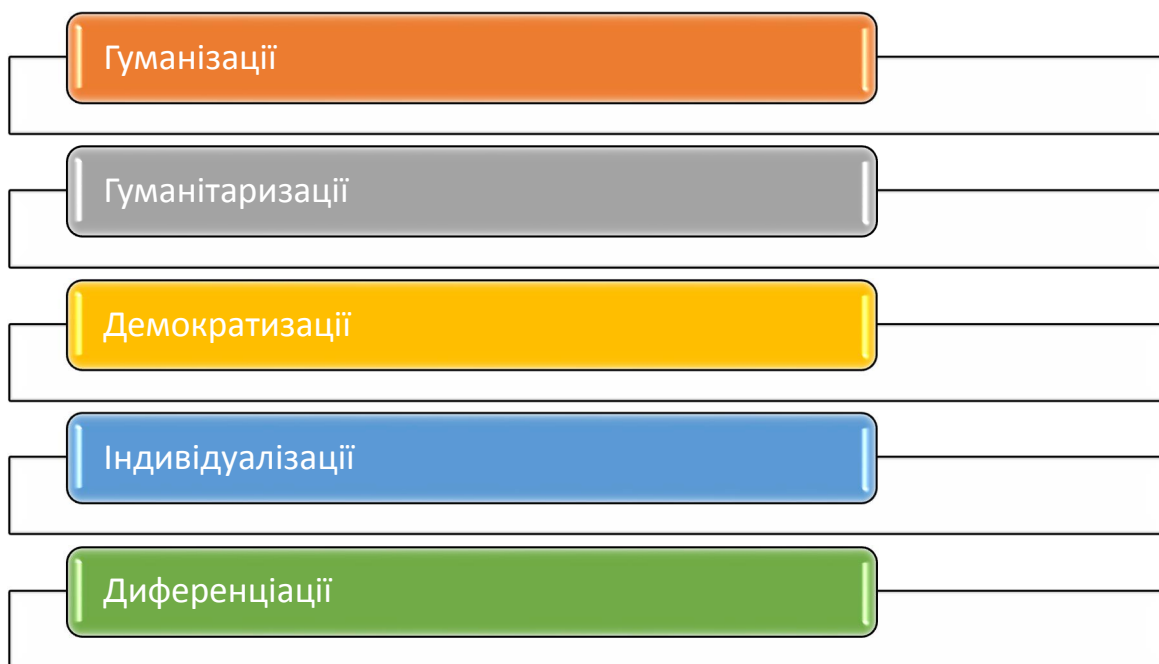

Рис. 20

Гуманізація передбачає організацію взаємовідношень “діти – діти”, “діти–дорослі” з орієнтацією на загальнолюдські цінності, створення необхідних умов для перебування в закладі дітей різних вікових категорій, формування в них гуманної особистості.

Гуманітаризація означає формування у дітей в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку цілісного ставлення до світу, культури.

Демократизація реалізує розвиток різноманітних форм співпраці всіх учасників діяльності в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку на основі самовизначення видів діяльності.

Індивідуалізація і диференціація передбачає залучення дітей до оздоровчо–виховного процесу з урахуванням їх індивідуальних та психофізіологічних особливостей.

Самоцінністю є лише дитина. Вона стає в центрі уваги всієї діяльності. Відповідно, не дитина – для педагогів, закладу, а педагоги, заклад – для дитини. Дитина обирає вид діяльності, а педагог допомагає їй, починаючи взаємодію зі спільного вироблення мети майбутньої діяльності.

Основна концептуальна ідея діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку – самовизначення дитини в ситуації вибору.

Варто відмовитися від поглядів на заклад тільки як на систему оздоровлення дітей. Необхідно бачити у ньому унікальну систему духовного і фізичного саморозвитку дитини, поле для прояву її активності.

Протягом кількох днів діти звикають один до одного, знайомляться із середовищем, набувають впевненості. У багатьох дітей відбувається зміна позицій, своєрідне руйнування колишнього стереотипу поведінки, зазвичай, негативної. Це зумовлено тим, що **нові умови, специфіка життя закладу сприяє тому, що людина дивиться на себе більш критично, і самооцінка стає більш адекватною.**

Перебуваючи в дитячому оздоровчому закладі, дитина знаходиться в середовищі, яке дозволяє зняти напругу та забути про шкільні проблеми. Атмосфера закладу, його спрямованість дає можливість поновити фізичні та психологічні сили, **зміцнити юний організм.**

Особливості виховної роботи в ДЗОВ

1. Виховний процес в ДЗОВ планується й здійснюється з урахуванням того, що діти повністю відірвані від сім'ї і батьківського піклування. Тому на педагогічний колектив табору покладається завдання забезпечити повноцінне життя й виховання дітей.

2. Усі види виховної діяльності здійснюються в тимчасових різновікових колективах, з різним соціальним досвідом дітей, умовами життя й виховання, з представниками сільського та міського населення.

3. Виховна робота будується на принципах добровільної участі дітей у різних справах, у вільному виборі ними занять. Це передбачає створення вихователями варіативних програм діяльності.

4. Короткотривалий період існування табірної колективу вимагає чіткого початку й завершення табірної зміни, обов'язкової оцінки діяльності кожної дитини, надання дітям можливості бачити й розуміти результати своєї праці.

5. Значні виховні можливості має і сам тимчасовий дитячий колектив табору. У новому оточенні, під час активного спілкування повніше розкривається особистість дитини, інколи в таких умовах швидше можна помітити те, що в школі залишається прихованим, тобто краще вивчити й зрозуміти дитячу психологію.

Моральна атмосфера оздоровчого табору, доброзичливе ставлення однолітків і вихователів до кожної дитини сприяє самоствердженню тих дітей, які іноді в шкільному житті вважалися важковиховуваними.

У таборі діти самостійніші, ніж вдома. Тут значно менше регламентацій, менше людей, що стримують прагнення до самостійності, й більше умов, які стимулюють творчий розвиток, ініціативу, кмітливість, активність дитини.

6. У виховному процесі ДЗОВ беруть участь як професійні педагоги, так і представники інтелігенції, робітників, студентів, які будують свої стосунки з дітьми часто на основі педагогічної інтуїції та власного менталітету.

7. Виховний процес в ДЗОВ здійснюється в сприятливих умовах природного середовища й соціального оточення. Дітям необхідно відкрити очі на культуру, історію, розвиток життя протягом століть. Необхідно дбати про безпеку життя дітей.

8. Виховна робота повинна здійснюватися з дотриманням усіх режимних моментів (харчування, санітарно-гігієнічних вимог...).

9. Оздоровлення дітей проходить з використанням рік, озер, моря, лісу, транспортних екскурсій. Саме тут повинна проводитися виховна робота із самозбереження життя дітей і вихователів, попередження можливого травматизму й захворювань.

10. Велика кількість виховних завдань, які потрібно вирішувати протягом зміни, створюють певну напругу в роботі всього педагогічного колективу, мобілізують його творчі сили й допомагають у досягненні основної мети:

- оздоровлення дітей, створення в них емоційного настрою, внесення настрою гри, романтики в їх повсякденне життя;

- виявлення інтересів, захоплення дітей, розвиток бажання отримати нові знання, вміння, навички;

- навчати дітей діяти в колективі;

- залучення до трудових справ на користь і радість оточуючих.

Успішність здійснення процесу оздоровлення та відпочинку в закладі залежить від умінь керівництва і педагогів правильно визначити його етапи і відповідно до цього обрати адекватні цілі і засоби педагогічної діяльності.

У практиці діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку визначають **чотири етапи розвитку цього процесу (Рис. 21):**

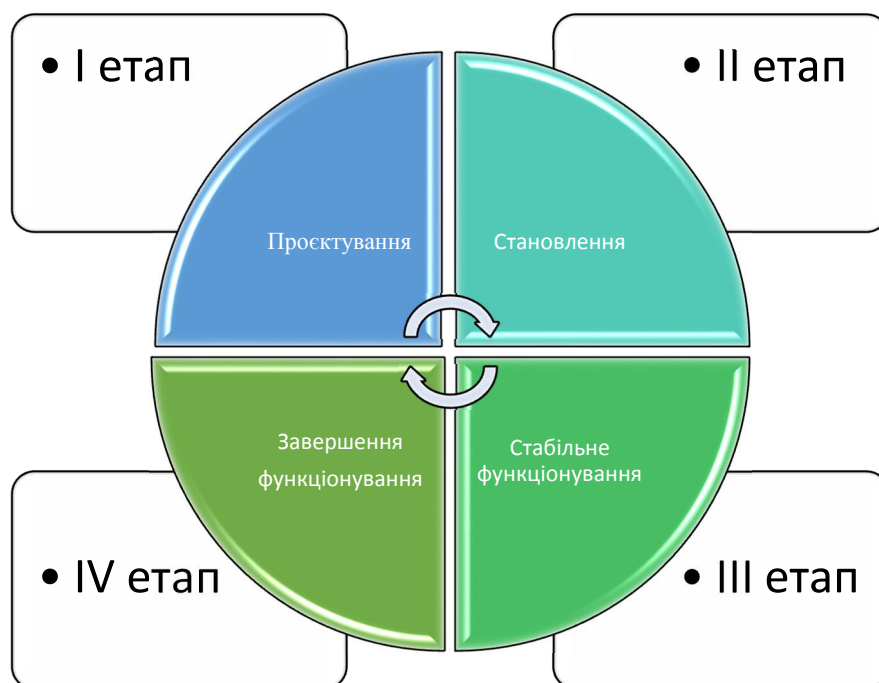

Рис. 21

I етап – це час пропедевтичної підготовки закладу й організаційний період зміни. Триває 3–5 днів. На цьому етапі переважає діяльність з вивчення інтересів, потреб та інших особистісних характеристик учасників зміни, проектування бажаного образу закладу (зміни), визначення перспектив діяльності дорослого та дитячого співтовариства в період проведення зміни.

На II етапі, який триває приблизно першу частину основного періоду зміни, особлива увага приділяється зміцненню міжособистісних відносин, напрацюванню традицій тощо.

На III етапі – друга частина основного періоду – активно розвиваються реальні співуправлінські справи. Діяльність в закладі починає відповідати проектному задуму її творців. У цей час з'являється “обличчя” кожного загону і закладу загалом.

Для **IV етапу**, що відповідає підсумковому періодові, характерна тенденція “**доброго сліду**” закладу в житті дітей (а також і дорослих). Водночас за об'єктивними обставинами діяльність завершується.

Якість розв'язання завдань, які постають перед дитячим оздоровчим закладом, залежить від усіх учасників процесу оздоровлення та відпочинку дітей.

Особливу роль у побудові, функціонуванні і розвитку процесу оздоровлення та відпочинку відіграє керівництво – **директор закладу**. Існує прямий зв'язок між позицією директора і моделлю діяльності колективу закладу. Так, **якщо директор займає активну життєву та педагогічну позицію, то і педагоги закладу, і діти відрізняються активністю й самостійністю.**

Найбільш значущим і важливим складником процесу оздоровлення та відпочинку є **діти – вихованці закладів**. Саме від їх індивідуальних, психолого-педагогічних особливостей залежить своєрідність оздоровчо-виховного процесу. Вікова структура, статеве співвідношення, діапазон інтересів, соціальний статус, наявність досвіду життя в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку – усе це і багато іншого повинно враховуватися педагогами при виборі оптимального варіанту побудови оздоровчо-виховного процесу в закладі.

Важливим складником процесу оздоровлення та відпочинку в закладі є **вожаті** (вихователі) загонів, керівники гуртків, психологи тощо.

Працівники дитячого закладу оздоровлення та відпочинку в межах покладених на них обов'язків несуть персональну відповідальність за безпеку життя і здоров'я дітей, що оздоровлюються та відпочивають в такому закладі.

Певний вплив на процес оздоровлення та відпочинку дітей у закладах мають **батьки**. Цей вплив не є прямим, він здійснюється опосередковано, переважно, через дітей, які відпочивають. Приїжджаючи провідати своїх дітей, батьки зосереджують увагу на питаннях організації харчування, дозвілля, міжособистісних стосунках. Колективу закладу варто звертати увагу на реальні пропозиції батьків щодо удосконалення роботи, які, зазвичай, стосуються організаційного, матеріально-технічного і змістовного аспектів діяльності закладів.

Однією із важливих умов, що забезпечує успішне розв'язання завдань оздоровчо-виховної роботи в дитячих оздоровчих закладах, є **правильна організація режиму дня**, що передбачає раціональний поділ протягом доби видів діяльності дітей.

Режим має забезпечувати посилене розумове і фізичне навантаження, достатній сон, правильний вибір годин харчування протягом дня, догляд за чистотою тіла та систематичне заняття фізкультурою.

Режим дня, режим зміни – це найважливіші атрибути життя закладу. Він дисциплінує дітей, привчає їх до певного розпорядку життя, праці і відпочинку, до чіткого і точного виконання трудових завдань, дотримання встановлених норм поведінки у взаєминах з вихователями, друзями.

Ефективне використання режиму дня в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку **базується на положеннях, основними з яких є:**

- максимальне використання природнокліматичних умов;
- раціональна організація діяльності дітей;
- дотримання санітарно-гігієнічного режиму;
- організація повноцінного харчування;
- організація сну.

Неодмінною умовою побудови правильного режиму дня стає раціональна організація діяльності дітей. Режим дня має бути організований так, щоб кожний режимний момент був регламентований відповідно до вікових особливостей дітей, не викликав надмірного наростання втоми, сприяв підтриманню працездатності на належному рівні. Тому велике значення має раціональне чергування різних видів діяльності, зміна роботи відпочинком і навпаки.

Успішне функціонування дитячого закладу оздоровлення та відпочинку забезпечується завдяки дотримання умовного «Кодексу законів» ДЗОВ, постулати якого повинні бути донесені вихованцям табору:

«Кодекс законів» ДЗОВ

- 1. Закон території.**
- 2. Закон точного часу.**
- 3. Закон вічливої поведінки.**
- 4. Закон усмішки.**
- 5. Закон рівності.**
- 6. Закон шкідливих звичок.**
- 7. Закон моря (річки, озера).**
- 8. Закон інформації.**
- 9. Закон любові і добра.**
- 10. Закон волі .**
- 11. Закон взаємності.**
- 12. Закон відповідності.**
- 13. Закон відповідальності.**
- 14. Закон “міста”.**
- 15. Закон прощення.**
- 16. Закон такту.**
- 17. Закон успіху і позитивного мислення.**
- 18. Закон “Дорослі і діти”.**

1. Закон території – самовільно залишати територію ДЗОВ, групи (загону) – означає викликати хвилювання у дорослих, які несуть за Тебе відповідальність, імовірність потрапити в небезпечну чи неприємну ситуацію.

2. Закон точного часу (пунктуальності) – намагайся завжди і скрізь бути вчасно, без запізнь. Цінуй свій і чужий час.

3. Закон ввічливої поведінки – ніщо не коштує так дешево і не цінується так дорого, як ввічливість.

4. Закон усмішки – будь доброзичливим до всіх, частіше посміхайся. Гарний настрій – заорука здоров'я і успіху.

5. Закон рівності – у таборі всі мають рівні права й обов'язки. Немає гарних і поганих людей, добрих і злих. Кожна людина має свій набір різноманітних індивідуальних якостей, вона така, яка є, і має право на повагу так само, як і Ти.

6. Закон шкідливих звичок – дитинство й оздоровлення несумісні зі шкідливими звичками.

7. Закон моря (річки, озера) – самостійне відвідування моря (річки, озера), небезпечні ігри і заняття на воді можуть мати погані наслідки, небезпечні для життя і здоров'я.

8. Закон інформації – педагог-організатор (вихователь) завжди має бути поінформований про місце перебування і заняття довірених йому дітей.

9. Закон любові і добра – кожна жива істота, особливо людина, має потребу в любові та доброзичливому до неї ставленні.

10. Закон волі – дитина має право в ДЗОВ брати активну участь у його діяльності, органах дитячого самоврядування, виборі занять, кола спілкування – в усьому, що не суперечить законам і правилам внутрішнього розпорядку табору.

11. Закон взаємності – стався до інших так, як Ти би хотів, щоб інші ставилися до Тебе.

12. Закон відповідності – що “посіє” людина в житті – те, відповідно, й пожне, тільки набагато більше.

13. Закон відповідальності – Ти завжди відповідальний за свої вчинки, тому роби так, щоб не було соромно. Пам'ятай, що дорослі теж несуть відповідальність за Твоє життя, здоров'я і вчинки. Нерозумна поведінка часто призводить до конфліктів і проблем. Намагайся уникати цього.

14. Закон “міста” – ми живемо серед людей у співтоваристві, що має свої правила і закони. Порушення цих законів створює проблеми і спричиняє конфлікти. Поважай закони свого “міста” і дотримуйся їх.

15. Закон прощення – умій прощати і будеш прощений сам.

16. Закон такту – май в усьому – словах, діях, вчинках – почуття міри.

17. Закон успіху і позитивного мислення – позитивне (оптимістичне) мислення і світосприйняття неминуче приведе до успіху в будь-якій діяльності. Прагни до успіху! Будь успішний!

18. Закон “Дорослі і діти” – дорослі і діти мають у ДЗОВ визначені права й обов’язки. Дійте в межах компетенції.

3. Соціально-педагогічні основи організації літнього відпочинку

Соціальна структура сучасного дитячого табору така, що тимчасовий дитячий колектив формується з представників різних соціальних груп, з різним соціальним вихованням, соціальними традиціями і установками. У таборі формується нова тимчасова соціальна група, яка повинна відповідати таким поняттям, як "статусна структура", "механізми взаємодії та співробітництва", "цілеспрямованість спільної діяльності", "закони внутрішньогрупової поведінки". Тому так важливо, з одного боку, оптимізувати процес формування тимчасового колективу, а з іншого – забезпечити таку взаємодію, коли колективні соціальні закони в ньому вагомі і особистісні підвалини досить незалежні від зовнішніх посягань, тобто дотримуються закони соціальної захищеності як малої групи, так і окремої особистості.

Умови дитячого оздоровчого табору вносять свої певні аспекти в роботу вихователя і вожатого, які формують тимчасовий дитячий колектив. Така робота вимагає від вихователя і вожатого певних знань не тільки в галузі педагогіки, а й психології, соціології.

3.1. Особливості організації відпочинку молодшого школяра

Віковий підхід до роботи з дітьми в умовах ДЗОВ передбачає процес формування їх соціальної позиції з урахуванням можливостей і потреб розвитку на

кожному етапі вікового періоду. Кожному віку притаманні свої переваги і недоліки, обмеження, втрати. Вони і складають вікові особливості, тобто те, що відрізняє один вік від іншого. Знання цих особливостей дозволяє краще регулювати життєдіяльність дитини, створювати оптимальні умови для розкриття самозначущості дитини, вибирати найбільш оптимальні засоби впливу на неї.

Розглянемо систему **вікових особистісних закономірностей**, як орієнтовну основу виховання.

Молодший шкільний вік

Головна особливість розвитку особистості у цьому віці виявляється у зміні її соціальної позиції: дитина стає учнем/ученицею, членом колективу. Яскраво вираженим у цей період є прагнення до активної діяльності, до нових ролей у колективі. Тому завжди охоче відгукуються на пропозиції і справи вихователів.

Особливості сучасних молодших учнів/учениць:

- демократичність у стосунках з вихователем; мимовільність поведінки: "потрібно", "не можна", "виконай до кінця" – все це сприймається ними лише за дуже великої настирливості вихователя;

- контактність: діти надзвичайно швидко знайомляться і взаємодіють як невеликими групами, так і групою в цілому; легко відгукуються на колективні дії;

- дуже високий авторитет дорослого;

- активність, рухливість, життєрадісність;

- підвищена емоційність;

- швидка втомлюваність;

- схильність до наслідування.

Урахування вікових особливостей молодших учнів, особливостей оздоровчо-виховного процесу в ДЗОВ дозволяє:

1. Створити колектив загону, звертаючи особливу увагу на розвиток дитячого самоврядування, формування у молодших школярів організаторських умінь.

2. Залучити кожного вихованця до діяльності через систему доручень, зміст яких суттєво змінюється, порівняно з тими, що діти мають у школі.

3. Прищепити дітям санітарно-гігієнічні навички, норми і правила здорового способу життя, культуру здоров'я.

4. Розвивати волю, виховувати дисциплінованість при виконанні режимних моментів.

5. Виховувати доброзичливість, повагу, товариську у ставленні до інших людей; заохочувати їх допитливість; розвивати естетичні почуття і творчі здібності; плекати любов до свого народу, Батьківщини, природи.

Правила, які визначають психолого-педагогічну діяльність вожатого, вихователя:

- вихователь, вожатий діє тільки в тій сфері, в якій має достатній рівень знань, умінь;

- головний принцип педагогічної діяльності "Не нашкодь!"

- повага до особистості дитини з боку вожатого, вихователя;

- батькам і адміністрації табору може бути надана інформація про дитину лише в плані рекомендацій;

- у тому разі, якщо вожатий чи вихователь не може самостійно вирішити ті чи інші проблеми в психолого-педагогічній діяльності, він повинен звернутися до спеціалістів.

4. Дитячі та юнацькі організації та рухи, що діють на території України, їх місце у виховній роботі табору.

В Україні існують дитячі та юнацькі організації, які надають можливість задовольняти потреби особистості у товаришуванні та грі, формувати позитивні особистісні риси, корисні вміння та навички.

Дитячі (молодіжні) громадські організації – це об'єднання громадян віком **від 6 до 14** (молодіжні від 14 до 28) років, метою яких є діяльність, спрямована на реалізацію та захист прав і свобод, творчих здібностей, задоволення власних інтересів.

З поміж інших своєю активністю виокремлюються Українська скаутська організація «Пласт», Спілка української молоді (СУМ), Українське дитячо-юнацьке товариство «СІЧ», дитячо-юнацька козака організація «Джура», дитячо-юнацька організація «Курінь», національно-патріотичні освітньо-молодіжні товариства «Сокільський доріст» та інші. Більшість із них

заявляють про свою позаполітичність і мають національно-громадянсько-патріотичну спрямованість. Їх виховна система спрямована здебільшого на формування умінь і навичок у дітей та підлітків, пов'язаних з природою (життя в таборі, туризм, екологічне виховання), із зміцненням здоров'я (фізична підготовка), вихованням шанобливого ставлення до сім'ї, любові до рідного краю, держави (сімейне виховання, життя в суспільстві).

Українська скаутська організація «Пласт» – В основі пластового виховання – заборона політизації дитини. Метою є формування у дітей громадянськості, патріотизму, лицарства, енергійності та практичності, прагнення допомагати іншим, допитливості, всебічної обізнаності, самостійності, фізичної досконалості.

Ігрова діяльність займає у скаутів першорядне місце, втілюючись у туристичні походи, спортивні змагання, ігри на місцевості тощо. Скаутський рух заснований на таких принципах: обов'язок перед Богом і Україною; обов'язок перед іншими; обов'язок щодо себе. Хлопці й дівчата виховуються окремо до 17 років. З 17 до 30 років (старшим пластунам дозволяється працювати з дітьми, якщо вони не належать до політичних організацій). Пласт має чітку структуру, атрибутику (гімн, герб, розпізнавальні знаки та форму), присягу. Наприкінці ХХ століття скаутські організації почали діяти майже у всіх регіонах України. Оскільки «Пласт» є скаутською організацією, його діяльність у принципі така, як і діяльність скаутських організацій у всьому світі.

Українське дитячо-юнацьке товариство «СІЧ». Започатковане в лютому 1993 року. Гасло: «Сила, істина, честь!».

Мета його полягає у відродженні національної свідомості, утвердженні «державницької ідеї», формуванні нового типу українського характеру, основними рисами якого були б фізична досконалість, витривалість, свідомий патріотизм, вихованість, культурність, освіченість, висока моральність. Члени товариства

складають присягу: «Присягаю своєю честю бути вірним товаришем, служити товариству життям своїм, слухатись січової старшини». Має осередки в багатьох областях України. Головні напрями роботи – вивчення історії козацтва, військово-патріотичне виховання на засадах козацької педагогіки, фізичне загартування, створення недільних козацьких шкіл, спортивних та інших гуртків, організація оздоровчих таборів.

Дитячо-юнацька козака організація «Джура».

Це історико-патріотична організація підлітків і юнаків, створена з метою їх виховання в дусі традицій і звичаїв українського козацтва, вона є незалежною і позапартійногромадською.

Метою діяльності «Джури» є «виховання духовно та фізично розвиненого юного покоління суверенної України на історично сформованих засадах козацького світогляду та способу життя». Членом організації може стати хлопець будь-якої національності віком від 10 до 18 років, який згоден з її програмою.

Зміст діяльності «Джури» полягає у оволодінні козацьким військовим мистецтвом, козацькими ремеслами, способом життя і господарювання, козацькою культурною спадщиною. Для цього проводяться заняття у літніх козацьких таборах, військово-спортивні змагання, козацькі походи, науково-практичні конференції, краєзнавчі, фольклорно-етнографічні експедиції та інше.

Спілка української молоді (СУМ). Утворена 1925 року в Києві. Відновила діяльність після Другої світової війни на еміграції. Своє головне завдання вбачала у звільненні України, створенні української самостійної соборної держави. У 1929-1930 роках почалося переслідування СУМу. 1989- 1991 роки – відродження діяльності СУМу на території України.

Завдання СУМ – об’єднувати українську молодь віком від 6 до 18 років і виховувати її в українському патріотичному дусі, чесними і працьовитими людьми, свідомими громадянами, спираючись на традиції та морально-етичні засади християнства, державні цілі та ідеали. Гасло СУМу – «Бог і Україна». Спілка поділяється на три основні організаційні ланки: молодше юнацтво (6-12 років); юнацтво (6-16 років); старше юнацтво (12-16 років). Старші члени організації – дружинники (18-35 років). СУМ має власну форму одягу та символіку: прапори, гімн, гасла, привіти та інше. Програмні документи СУМу не визначають конкретних форм її діяльності; зміст цієї діяльності полягає у спільному проведенні дозвілля, задоволенні культурних потреб та інтересів, фізичному розвитку.

«Курінь» – дитячо-юнацька організація, що ставить за мету виховання духовно та фізично розвиненого юного покоління на історично сформованих засадах козацького світогляду та способу життя, в дусі відданості Батьківщині та її народу, на основі відродження національних, загальнолюдських духовних і моральних цінностей. Членом організації може стати кожен хлопець чи дівчина віком від 6 до 18 років, які люблять Україну, хочуть добре знати її історію та літературу, давнє минуле, поділяють ідеали юного козацтва. Основою організаційної структури є курінь – первинний козацький осередок за місцем проживання чи навчання, або з за інтересами. Змістом виховної діяльності цієї організації є: «Мій рідний край» (вивчення історії рідного краю); «Гей ви, хлопці, славні запорожці» (вивчення історії українського козацтва); «Духовні цінності українських козаків»; «Козацькому роду нема переводу» (відродження військовоспортивного мистецтва козаків); «Козацькими стежками» (туристичнокраєзнавча робота); «Слава козацька не вмре, не поляже...» (відродження народних мистецьких традицій). Організація має свою атрибутику, ритуали, кодекс лицарської честі, кодекс лицарської звитяги та молитву.

«Сокільський доріст» – національно-патріотичні освітньо-молодіжні товариства, що діють в окремих регіонах України. Головними напрямками діяльності товариства є: вивчення і відродження кращих

традицій українських національно-патріотичних, молодіжних, дитячих товариств та організацій; розвиток і урізноманітнення форм їх діяльності; виховання членів товариства на ідеях свободи, рівності, національної та особистої гідності, шанування родинних зв'язків, працелюбності, взаємодопомоги й самодисципліни; виховання національної свідомості на основі християнських чеснот: честі, доброти, шанування батька й матері, милосердя; глибоке вивчення історії України та історії Українського війська; прищеплення членам товариства любові до рідної мови, віри, звичаїв, до національних ідеалів предків, їх моральних, релігійних, політичних, економічних і соціальних переконань, залучення членів товариства до корисних громадських справ; до клубних, спортивних, туристично-краєзнавчих гуртків та об'єднань; налагодження різних форм спілкування з українською молоддю за межами України; формування у членів товариства бережливого ставлення до суспільного та державного багатства України, її природи, пам'яток культури, старовини, виховання із членів товариства цивілізованих господарів на своїй землі. З метою всебічного виховання своїх членів товариства залучають їх до таких видів діяльності: національно-історичної (вивчення історії України, уроки пам'яті, тематичні вечори, «круглі столи» тощо); спортивнооздоровчої (змагання, козацькі забави, спортивні випробовування тощо); туристично-краєзнавчої (походи, мандрівки, табірні збори тощо); культурнопросвітницької (конкурси, фестивалі, ігри); інтелектуально-пошукової (пізнавальні ігри, олімпіади тощо); діяльності у сфері милосердя (допомога, вітання, збір коштів та речей для тих, хто цього потребує); господарської (школи бізнесу, шкільні кооперативи тощо).

Вищезазначений матеріал щодо особливостей цілепокладання, змістовної спрямованості діяльності дитячих та юнацьких організацій і рухів вдало використовується в сучасних моделях роботи дитячих оздоровчих таборів (наприклад, тематичні зміни) – ДЗОВ «Сокіл» (Івано-Франківської обл.), Міжнародний дитячий центр «Артек-Карпати»; у 2015 р. – це мережа таборів по всій Україні під назвою МДЦ «Артеківець») та інших.

Рекомендовані джерела:

1. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах : навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2021. 179 с. URL: http://lib.ndu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_12/-cgiirbis_64.exe?LNG=&C21COM=F&I21DBN=FTEXT_READER&P21DBN=FTEXT&Z21ID=1206770309862113&Image_file_name=148_Dubrovska_Robota_v_tabori.pdf&mfn=8242&FT_REQUEST=%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0&CODE=148&PAGE=1 (дата звернення 02.06.2025 р.).

2. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Організація літнього відпочинку молодших школярів: навч.-метод. посіб. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. 86 с.

3. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Табір з денним перебуванням: відпочинок і виховання : навч.-метод. посіб. / ред. Є.І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. 123 с.

4. Закон України „Про оздоровлення та відпочинок дітей” від 4 вересня 2008 року № 375-VI. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=375-17> (дата звернення 02.06.2025 р.).

5. Закон України „Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=-2402-14> (дата звернення 02.06.2025 р.).

6. Закон України „Про позашкільну освіту” від 22 червня 2000 року № 1841-III. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14> (дата звернення 02.06.2025 р.).

7. Конвенція про права дитини. URL: <http://www.khpg.org/index.php?id=1095243536> (дата звернення 02.06.2025 р.).

8. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

9. Притулик Н.В. Практикум з теорії та методики виховання молодших школярів : навчально-методичний посібник. Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2016. 248 с.

10. Типове положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку : затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2009 року № 422. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=422-2009-%EF> (дата звернення 02.06.2025 р.).

11. Філоненко О.С. Виховна практика студентів у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку – організація та проведення: методичні рекомендації. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 52 с.

II. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема. Основи виховної роботи з учнями/ученицями початкових класів.

Мета: поглибити, закріпити і конкретизувати знання про особливості виховної роботи в початковій школі, формувати навички аналізу, уміння порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки.

Хід проведення:

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Виховна робота – невід’ємна частина цілісного освітнього процесу.
2. Закономірності виховання.
3. Особливості виховної роботи в початковій школі.
4. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. 2018 р. (базові моральні цінності сучасного виховання, їх характеристика). URL: [https://ipv.org.ua/prohrama-nova ukrainska-shkola/](https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/) (дата звернення 02.06.2025 р.).

II. Виконання практичних завдань.

1. Опрацюйте 2-3 наукові статті про особливості виховання молодших школярів і складіть тези (подати ксерокс статей/покликання на статті та складені тези).

2. Візьміть участь у міні-дискусії «Бути вихованим – що це значить?».

3. Проаналізуйте виховний ефект роботи:

Ситуація: Ось як чинив В.О.Сухомлинський. Коли до школи приходив першокласник, він під керівництвом вчителя саджав яблуньку «за маму», а потім – «за тата». Дитина доглядала за деревами, а коли вони починали родити, перше яблуко ніс мамі...

4. Поміркуйте в чому полягають особливості сучасного виховання дітей у нашій країні.

5. Підготуйте міні-твір на тему: «Хто найбільшою мірою вплинув на мою свідомість у процесі виховання».

III. Підведення підсумків заняття.

Рефлексивна вправа «Карусель»

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та

враженнями від участі у роботі на занятті.

Опис: студенти створюють два кола, стають обличчям один до одного й починають рухатися: зовнішнє коло – за часовою стрілкою, внутрішнє – проти, задаючи один одному запитання:

- Якого кольору твій настрій?
- Чи задоволений ти своєю роботою на занятті?
- Що ти побажаєш мені на наступне практичне заняття?
- Чи «придбав» ти на занятті потрібну якість?

Студенти узагальнюють свою роботу на занятті, заключні висновки робить викладач.

Рекомендовані джерела:

1. Безбородих С.М. Теорія і методика виховання молодших школярів Навчально-методичний посібник. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 246 с.
2. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.
3. Методичний путівник класного керівника Нової української школи : збірник методичних матеріалів / А. Дубяга, О. Золотар ; за заг. ред. А. Дубяги. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 44 с.
4. Притулик Н.В. Практикум з теорії та методики виховання молодших школярів : навчально-методичний посібник. Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2016. 248 с.
5. Червінська І. Б. Методика виховної роботи в початковій школі : теорія й практика. Навчально-методичний комплекс. Частина 1. Опорні конспекти лекцій для студ. вищ. навч. закл. Івано-Франківськ : Вид-во Симфонія Форте, 2013. 332 с.
6. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.
7. Ярощук Лілія. Теорія та методика виховання: навч. посібник. Бердянськ, 2019. 400 с.

Практичне заняття № 2

Тема. Методи виховного впливу вчителя на вихованців.

Мета: поглибити, закріпити і конкретизувати знання про методи виховання, встановити характер взаємозв'язку між ними, формувати навички аналізу, уміння порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки.

Хід проведення:

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Методи, прийоми та засоби виховного впливу на особистість молодшого школяра.
2. Методи впливу на свідомість та почуття молодших школярів.
3. Методи організації діяльності, формування досвіду суспільної поведінки.
4. Методи стимулювання поведінки молодших школярів.
5. Методи контролю за ефективністю виховання.
6. Шляхи оптимального застосування педагогом методів виховного впливу на учнів.

II. Виконання практичних завдань.

1. За результатами обговорення теоретичних питань заповніть таблицю:

Методи виховного впливу вчителя на вихованців			
Методи впливу на свідомість та почуття молодших школярів	Методи організації діяльності, формування досвіду суспільної поведінки	Методи стимулювання поведінки молодших школярів	Методи контролю за ефективністю виховання

2. Знайдіть та представте конкретні приклади застосування методів виховного впливу у відеоматеріалах (фрагменти кінофільмів, мультфільмів, відео).

3. За допомогою «методу шести капелюхів» Едварда де Боно розгляньте методи стимулювання поведінки молодших школярів (цю роботу рекомендується здійснити в груповій формі, де кожен учасник виконує своє завдання, розглядає окремий аспект одного з методів):

1) «білий капелюх» («науковець»): наведення фактичної інформації про об'єкт («Що ми знаємо про нього?»);

2) «жовтий капелюх» («оптиміст»): визначення переваг об'єкта («Яка користь? Які переваги?»);

3) «чорний капелюх» («критик»): виявлення ризиків, пересторог («Що може відбутися не так? Які недоліки?»);

4) «червоний капелюх» («художник»): усвідомлення емоцій, які виникають за умови застосування об'єкта («Які почуття він викликає?»);

5) «зелений капелюх» («креативщик»): творче розширення потенціалу можливостей об'єкта («Які є альтернативи у його застосуванні?»);

6) «синій капелюх» («керівник»): управління процесом дослідження об'єкта, збір і оприлюднення інформації, підготовленої іншими «капелюхами».

4. Розв'яжіть запропоновані педагогічні ситуації (запропонуйте методи і прийоми виховання, оптимальні для їх стабілізації):

а) в одного з Ваших учнів/учениць із портфеля зникла особиста річ;

б) Ви помітили, що діти Вашого класу насміхаються з хлопчика з особливими потребами, дражнять його;

в) учениця Вашого класу весь час намагається виділитися серед однолітків, приносячи в школу коштовні речі.

5. Визначте методи виховання, сутність яких співвідноситься зі змістом народних прислів'їв педагогічного значення:

а) «Батьки дали тобі життя, а волю виховай сам»;

б) «Гарна мазана паляниця, але не дитина»;

- в) «Від теплого слова й лід розмерзає»;
- г) «Хто дітям потаچه, той сам плаче»;
- д) «Не лайся при печі, бо вона свята»;
- е) «Добре дитя боїться й киви, а ледаче не боїться і кия»;
- є) «Перехвалене – як пересолене».

6. Ознайомтеся з Програмою соціально-емоційного навчання «Зерна» <https://selkernels.gse.harvard.edu/uk-UA> . Визначте різні сфери навичок СЕН, на які спрямовані активності Програми “Зерна”: Огляд сфер і навичок.

Для більш ефективного розгортання Програми СЕН “Зерна” скористайтеся Дорожніми картами. Оберіть із сфер навичок СЕН Силу емоційного інтелекту. Проведіть активності, які сприяють формуванню навичок емоційного інтелекту:

- вираження емоцій;
- розпізнавання і розуміння емоцій;
- уміння керувати емоціями;
- емпатія.

III. Підведення підсумків заняття.

Рефлексивна вправа «Карусель»

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та

враженнями від участі у роботі на занятті.

Опис Студенти створюють два кола, стають обличчям один до одного й починають рухатися: зовнішнє коло – за часовою стрілкою, внутрішнє – проти, задаючи один одному запитання:

- Якого кольору твій настрій?
- Чи задоволений ти своєю роботою на занятті?
- Що ти побажаєш мені на наступне практичне заняття?
- Чи «придбав» ти на занятті потрібну якість?

Студенти узагальнюють свою роботу на занятті, заключні висновки робить викладач.

Рекомендована література:

1. Белан Т.Г. Педагогіка (Методика виховної роботи) : навчально-методичний посібник до практичних робіт для студентів спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025. 64 с.
2. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bıbık. Kyıv : Lıtera LTĐ, 2019. 208 s.
4. Програма соціально-емоційного навчання «Зерна». URL: <https://selkernels.gse.harvard.edu/uk-UA> (дата звернення 02.06.2025 р.).
5. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.)
6. Червінська І. Б. Методика виховної роботи в початковій школі : теорія й практика. Навчально-методичний комплекс. Частина 1. Опорні конспекти лекцій для студ. вищ. навч. закл. Івано-Франківськ : Вид-во Симфонія Форте, 2013. 332 с.
7. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.
8. Ярощук Лілія. Теорія та методика виховання: навч. посібник. Бердянськ, 2019. 400 с.

Практичне заняття № 3

Тема. Методика роботи класного керівника.

Мета: усвідомити роль класного керівника початкової школи на сучасному етапі, формувати навички аналізу, уміння порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки. розвивати комунікативні і творчі здібності.

Хід проведення:

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Роль і місце класного керівника в системі виховних впливів на особистість дитини.
2. Професіограма класного керівника.
3. Положення про класного керівника закладу загальної середньої освіти (Додаток 2).
4. Основні напрями діяльності класного керівника.
5. Функції класного керівника.
6. Діяльність класного керівника з організації дружнього освітнього середовища.
7. Робота класного керівника з різними категоріями дітей.

II. Виконання практичних завдань.

1. Проаналізуйте рівень власної підготовки до виховної роботи відповідно до професіограми класного керівника.
2. Ознайомтеся з Програмою соціально-емоційного навчання «Зерна» <https://selkernels.gse.harvard.edu/uk-UA> . Визначте різні сфери навичок СЕН, на які спрямовані активності Програми «Зерна»: Огляд сфер і навичок.

Для більш ефективного розгортання Програми СЕН «Зерна» скористайтеся Дорожніми картами. Оберіть активності, спрямовані на формування і підтримку спільноти класу, які можна класному керівникові легко адаптувати

та інтегрувати в освітній процес закладу освіти. Зокрема на створення позитивної атмосфери, обговорення емоцій, вирішення проблемних ситуацій, конструктивне розв'язання конфліктів та налагодження взаємин між однолітками.

3. Підготуйте есе на тему: «Яким має бути класний керівник сучасної початкової школи?»

4. Підберіть та законспекуйте наукову статтю на тему «Особливості виховання гіперактивних дітей молодшого шкільного віку».

5. Взяти участь у дискусії на тему: Хто для кого – «особистість для колективу» чи «колектив для особистості».

III. Підведення підсумків заняття.

Рефлексивна вправа «Карусель»

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та

враженнями від участі у роботі на занятті.

Опис: студенти створюють два кола, стають обличчям один до одного й починають рухатися: зовнішнє коло – за часовою стрілкою, внутрішнє – проти, задаючи один одному запитання:

- Якого кольору твій настрій?
- Чи задоволений ти своєю роботою на занятті?
- Що ти побажаєш мені на наступне практичне заняття?
- Чи «придбав» ти на занятті потрібну якість?

Студенти узагальнюють свою роботу на занятті, заключні висновки робить викладач.

Рекомендована література:

1. Безбородих С.М. Теорія і методика виховання молодших школярів Навчально-методичний посібник. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 246 с.

2. Бобро А.А., Філоненко О.С. Формування дослідницької компетентності у майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. № 1. С. 65-75. URL: <https://lkr.ndu.edu.ua/index.php/nz/article/view/1130/1099> (дата звернення 02.06.2025 р.).

3. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.

4. Методичний путівник класного керівника Нової української школи : збірник методичних матеріалів / А. Дубяга, О. Золотар ; за заг. ред. А. Дубяги. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 44 с.

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

6. Притулик Н.В. Практикум з теорії та методики виховання молодших школярів : навчально-методичний посібник. Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2016. 248 с.

7. Програма соціально-емоційного навчання «Зерна». URL: <https://selkernels.gse.harvard.edu/uk-UA> (дата звернення 02.06.2025 р.).

8. Скоморовська І. А. Педагогіка початкової школи: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. 182 с.

9. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. <https://mon.gov.ua/-storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.)

10. Червінська І. Б. Методика виховної роботи в початковій школі : теорія й практика. Навчально-методичний комплекс. Частина 1. Опорні конспекти лекцій для студ. вищ. навч. закл. Івано-Франківськ : Вид-во Симфонія Форте, 2013. 332 с.

11. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.

12. Ярощук Лілія. Теорія та методика виховання: навч. посібник. Бердянськ, 2019. 400 с.

Практичне заняття № 4

Тема. Методика педагогічної взаємодії вчителів, батьків, громадськості та учнів у виховному процесі початкової школи.

Мета: поглибити, закріпити і конкретизувати знання студентів про головні тенденції в організації взаємодії школи з батьками учнів в умовах модернізації української освіти та впровадження Концепції «Нова українська школа», формувати навички аналізу, уміння порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки. розвивати комунікативні і творчі здібності.

Хід проведення:

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Особливості організації партнерської взаємодії школи та сім'ї.
2. Принципи спільної роботи школи й родини.
3. Основні моделі взаємодії закладу освіти та сім'ї.
4. Ефективні інструменти, засоби, форми комунікації з батьками, вирішення конфліктів та проблем (скористайтесь посібником «Директорські лайфхаки. Як долати труднощі у школі» URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/life-hack14.pdf>).
5. Організація освіти та просвіти батьків і членів родини.

II. Виконання практичних завдань.

1. Перегляньте відео: Партнерство між школою і батьками: підходи та способи втілення URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8M6-tviFkQI>

Представте основні позиції комунікації та співпраці вчителя з батьками.

2. Розв'яжіть педагогічну задачу з проблеми організації взаємодії школи з батьками учнів:

Класний керівник на запитання батьків, звідки він так добре обізнаний про взаємовідносини та інтереси в їхніх сім'ях, відповіла: «Все виявляється дуже просто. Ось переді мною твори ваших дітей на тему: «Моя сім'я». Я порадила б вам, шановні батьки, їх прочитати. Думаю, що багатьох із вас ці твори примусять багато над чим задуматись і багато що переосмислити». Після цих слів класний керівник роздала батькам зошити з творами їхніх дітей.

Проаналізуйте педагогічну ситуацію. Чи правильно вчинила класний керівник?

3. Розгляньте методику оцінки сімейних стосунків за допомогою дитячих малюнків на тему «Моя сім'я».

Діти малюють на тему «Моя сім'я». Вітя спочатку намалював маму, потім тата, потім себе в парку на каруселі. Алла свою родину показала так: вона стоїть на стільці і кричить «Мамо!». А Мишко намалював телевізор, старанно домалював антену і провід, потім себе у кріслі. «А де ж мама і тато?» – запитує вчителька. «Вони на кухні», – відповідає Мишко.

Що ви можете на основі цих малюнків сказати про мікроклімат кожної родини?

4. Підберіть та законспекуйте наукову статтю на тему «Партнерська взаємодія вчителя початкових класів з батьками учнів».

5. Заповніть прогалини в реченні: «Відвідування сім'ї школяра має бути плановим, лише в разі нагальної потреби – ...; треба відвідувати ..., а не лише тих, хто має проблеми в навчанні; необхідно кожного разу визначати ... та ... бесіди з батьками з урахуванням індивідуальних особливостей конкретної дитини; завчасно ... та ... з батьками день та час візиту.

III. Підведення підсумків заняття.

Рефлексивна вправа «Карусель»

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та

враженнями від участі у роботі на занятті.

Опис: студенти створюють два кола, стають обличчям один до одного й починають рухатися: зовнішнє коло – за часовою стрілкою, внутрішнє – проти, задаючи один одному запитання:

- Якого кольору твій настрій?
- Чи задоволений ти своєю роботою на занятті?
- Що ти побажаєш мені на наступне практичне заняття?
- Чи «придбав» ти на занятті потрібну якість?

Студенти узагальнюють свою роботу на занятті, заключні висновки робить викладач.

Рекомендована література:

1. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання : підручник. Вид. 3-тє, доп., перероб. / Л.М. Маценко. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 376 с.
2. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.
3. Методичний путівник класного керівника Нової української школи : збірник методичних матеріалів / А. Дубяга, О. Золотар ; за заг. ред. А. Дубяги. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 44 с.
4. Директорські лайфхаки. Як долати труднощі у школі: посібник. Київ, 2020. 125 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/life-hack14.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.).
5. Нова українська школа : організація взаємодії з батьками учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. / Т.М. Бабко, О. В. Банах, А. В. Вознюк, Г. А. Коломосць, Л. Г. Кудрик, О. М. Мельник. К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с.
6. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bıbık. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
7. Освіта і просвіта батьків, членів родин: практичний посібник / Котирло Т.В., Щербина Д.В. К.: ІПООД ім. Івана Зязюна НАПН України, 2019. 219 с.

8. Паскевська Ю.А., Щербина Д.В. Педагогічні засади організації просвіти батьків у загальноосвітніх, позашкільних закладах: методичні рекомендації. К. : ШООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 105 с.

9. Робота вчителя з батьками : навчально-методичний посібник / укладач І. В. Казанжи. Миколаїв : СПД Румянцева, 2018. 89 с.

10. Філоненко О.С. Демократизація освіти як головна тенденція змін у системі освіти України: Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Реалізація в дошкільній та початковій освіті принципів демократії: уваженість, обізнаність, досвід». М. Київ, Інститут післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 15 вересня 2022 року. URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/rdpopd/schedConf/presentations#.Y3DiYL1BzAW> (дата звернення 02.06.2025 р.).

11. Філоненко Олена. Особливості застосування вчителями форм і методів педагогічної взаємодії з батьками молодших школярів у контексті формування ефективного партнерства. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць*. Серія: Педагогічні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2025. Вип. 70. 268 с. С.244-250. URL: <https://drive.google.com/file/d/1UBew51qpMt-Nv9TOxmy-MBBrf9WGSWyfp/view> (дата звернення 02.06.2025 р.).

12. Філоненко О. С. Ефективні форми налагодження партнерської взаємодії школи та сім'ї. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 21 жовтня 2021 р. м. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. С.239–241.

13. Чи несуть відповідальність батьки за навчання дитини в школі? URL: https://znayshov.com/News/Details/chy_nesut_vidpovidalnist_batky_za_navchannia_dytny_v_shkoli?fbclid=IwAR3A_nyqS3w16sTmPFFiXQ2Yk1xcmRuYYwGQ9EdZ2i_18VE6UZMU9oAnSbU (дата звернення 02.06.2025 р.).

14. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.

Практичне заняття № 5

Тема. Методика організації виховного процесу в дитячих закладах оздоровлення і відпочинку

Мета: поглибити, закріпити і конкретизувати знання студентів про особливості виховної роботи в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку, формувати навички аналізу, вміння порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки, розвивати комунікативні і творчі здібності.

Хід проведення:

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Особливості організації літнього дитячого відпочинку дітей.
2. Педагогіка табірної зміни.
3. Технологія організації оздоровчо-виховного процесу в літніх дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.
4. Соціально-педагогічні основи організації літнього відпочинку дітей.

II. Виконання практичних завдань.

1. Розробіть орієнтовний план-сітку виховної роботи гурту табору (на 21 день) за орієнтовним зразком:

1 червня Заїзд. Екскурсія по табору. Знайомство у загоні.	2 червня Труд десант. Знайомство з колективом вожатих. Дискотека.	3 червня	4 червня	5 червня	6 червня	7 червня
8 червня	9 червня	10 червня	11 червня	12 червня	13 червня	14 червня
15 червня	16 червня	17 червня	18 червня	19 червня	20 червня	21 червня

2. Запропонуйте не менше п'яти варіантів назв гурту табору дітей 6-7 або 8-9 років, відповідних їм гасел, символів, промовок.

3. Доберіть та презентуйте варіанти дозвілля, яке можна запропонувати дітям у приміщенні (коли на вулиці дощ). Пам'ятайте про важливість досягнення виховної мети.

4. Складіть закони взаємодії вихованців у таборі (не менше десяти).

5. Запропонуйте прийоми об'єднання дітей у команди.

6. Обґрунтуйте можливі способи стимулювання активності дітей в умовах оздоровчого табору.

III. Підведення підсумків заняття.

Рефлексивна вправа «Карусель»

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та

враженнями від участі у роботі на занятті.

Опис: студенти створюють два кола, стають обличчям один до одного й починають рухатися: зовнішнє коло – за часовою стрілкою, внутрішнє – проти, задаючи один одному запитання:

- Якого кольору твій настрій?
- Чи задоволений ти своєю роботою на занятті?
- Що ти побажаєш мені на наступне практичне заняття?
- Чи «придбав» ти на занятті потрібну якість?

Студенти узагальнюють свою роботу на занятті, заключні висновки робить викладач.

Рекомендована література:

1. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах : навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2021. 179 с.

2. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Організація літнього відпочинку молодших школярів: навч.-метод. посіб. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. 86 с.

3. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Табір з денним перебуванням: відпочинок і виховання : навч.-метод. посіб. / ред. Є.І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. 123 с.

4. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ya / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2019. 208 s.

5. Філоненко О.С. Виховна практика студентів у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку – організація та проведення: методичні рекомендації. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 52с.

6. Шевчук М. О. Проект – рух вперед!: навчальний посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 163 с.

III. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Лабораторне заняття № 1

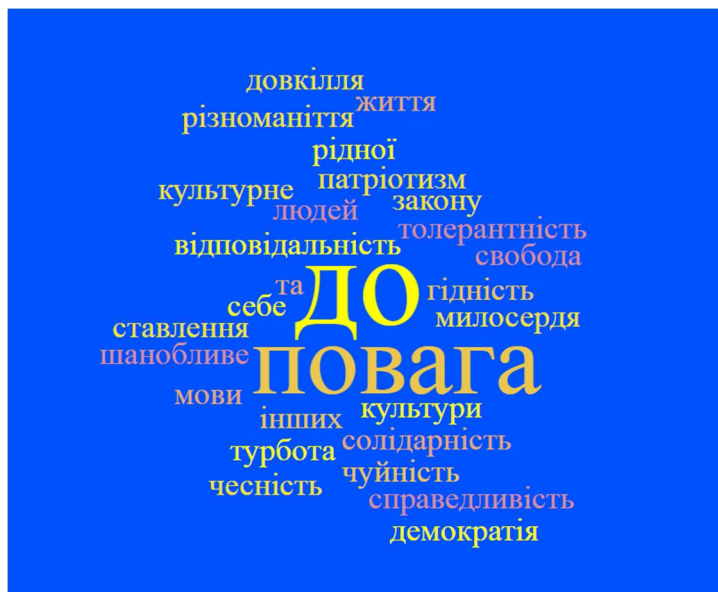
Тема. Методи виховного впливу вчителя на вихованців.

Мета: поглибити, закріпити і конкретизувати знання студентів про методи, прийоми та засоби виховного впливу на особистість молодшого школяра, формувати вміння застосовувати їх у роботі з молодшими школярами, розвивати комунікативні і творчі здібності.

I. Практичні завдання:

1. Із створеної “Хмари слів **WordItOut**” <https://worditout.com/word-cloud/5267737/private/206a9e-2b28c1260f9eb34cd8dfcca0c0> виокремити морально-етичні та соціально-політичні загальнолюдські цінності

2. Підготувати до представлення творче завдання:

Обрати одну із загальнолюдських цінностей, зокрема

- морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей, милосердя, чуйність),

- соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, толерантність (Додаток 10), повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). *(Цінності, обрані студентами в групі не повинні повторюватись).*

До обраної цінності потрібно дібрати матеріал, який буде допомагати виховувати дану рису. Це можуть бути: *казки, оповідання, вірші, легенди, притчі, байки, прислів'я, приказки, скоромовки, гуморески, жарти, вікторини, кросворди, ребуси, поради, правила, виховні ситуації, малюнки, цікаві завдання, ігри, мультфільми тощо.*

До прикладу прислів'я, приказки "Вікторина про добро". URL:

<https://create.kahoot.it/details/c48e18d5-e0c4-4475-a11f-c3de671fe628>

(дата звернення 02.06.2025 р.).

3. Зібраний матеріал належить впорядкувати в логічній послідовності, підготувати презентацію у форматі POWER POINT, бажано з використанням анімації та інших спецефектів, *цікавих для дітей.*

II. Підведення підсумків заняття.

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та враженнями від участі у роботі на занятті.

Рекомендована література:

1. Гущина Н. І. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу : навч.-метод. посібник. Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
3. Притулик Н.В. Практикум з теорії та методики виховання молодших школярів : навчально-методичний посібник. Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2016. 248 с.
4. Скоморовська І. А. Педагогіка початкової школи: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. 182 с.
5. Філоненко О. Методичні основи підготовки майбутніх учителів до формування демократичних цінностей в учнів початкових класів. *Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ніжин, 14–15 листопада 2024 року / за заг. ред. Н. М. Лосєвої. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. С. 487-490.
6. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.).
7. Червінська І. Б. Методика виховної роботи в початковій школі : теорія й практика. Навчально-методичний комплекс. Частина 1. Опорні конспекти лекцій для студ. вищ. навч. закл. Івано-Франківськ : Вид-во Симфонія Форте, 2013. 332 с.
8. Чесноти класної спільноти. Сучасні форми виховної роботи. 2-й клас. / авт.-упоряд. І. В. Оніщенко, Х. : Вид. група «Основа», 2019. 141 с.
9. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.
10. Ярощук Лілія. Теорія та методика виховання: навч. посібник. Бердянськ, 2019. 400 с.

Лабораторне заняття № 2–3

Тема. Форми організації виховного процесу в початковій школі.

Мета: поглибити, закріпити і конкретизувати знання студентів про форми організації виховного процесу в початковій школі, формувати вміння проводити індивідуальні, групові та колективні форми роботи з молодшими школярами, розвивати комунікативні і творчі здібності.

I. Практичні завдання:

1. Представити в аудиторії індивідуальні форми організації виховного процесу з молодшими школярами, обґрунтувати основні вимоги до здійснення індивідуального підходу до молодшого школяра:

- бесіда,
- розмова,
- консультація,
- обмін думками,
- виконання спільного доручення,
- індивідуальна допомога в конкретній роботі,
- спільний пошук вирішення проблеми.

2. Змодельовати в аудиторії проведення однієї із колективних форм організації виховного процесу з молодшими школярами (готує кожен студент без повторень):

- вікторина,
- розповідь,
- конкурс,
- змагання,
- екскурсія,
- ранкова зустріч (Додаток 4; 5),
- виховна година (Додаток 6; 7),
- «усна газета» та «усний журнал»,

- випуск шкільної або класної газети,
- свято,
- квест,
- робота гуртка.

Обов'язкові етапи представлення завдання на практичному занятті:

1. Визначення такої форми організації виховного процесу (Що це?)
2. Яка мета, завдання проведення (Для чого?)
3. Особливості, вимоги до проведення (Чим відрізняється?)
4. Етапи підготовки (Як готувати?)
5. Послідовність проведення (Як проводити?) **Проведення в аудиторії**
6. Сценарій.
7. Список використаних джерел (не старіші від 2017 року)

II. Підведення підсумків заняття.

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та враженнями від участі у роботі на занятті.

Заключні висновки робить викладач.

Рекомендована література:

1. Виховні аспекти педагогічної діяльності у сучасній школі : навчально-методичний посібник. Л. О. Дубровська, В. Л. Дубровський, О. С.Філоненко / за ред. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, Видання -3-тє, перер. та доп., 2015. 160 с.

2. Гущина Н. І. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу : навч.-метод. посіб. / Н. І. Гущина, Т. Г. Орлова, Л. Г. Кондратова. К. : Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.

3. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.

4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656 с.

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bıbık. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

6. Філоненко О.С. Віртуальні екскурсії до різних країн як засіб формування толерантності. *Мозайка початкової освіти*: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи», 26.02.25, м. Ніжин. Випуск 1 / за заг. ред. Білоусової Н. В., Філоненко О. С. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 299 с. С. 259-263.

7. Філоненко О. Методичні основи підготовки майбутніх учителів до формування демократичних цінностей в учнів початкових класів. *Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ніжин, 14–15 листопада 2024 року / за заг. ред. Н. М. Лосєвої. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. С. 487-490.

8. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.).

9. Чесноти класної спільноти. Сучасні форми виховної роботи. 2-й клас. / авт.-упоряд. І. В. Оніщенко, Х. : Вид. група «Основа», 2019. 141 с.

Лабораторне заняття № 4

Тема. Методика планування виховної роботи в початковій школі.

Мета: Усвідомлення здобувачами значення розробки планів виховної роботи, розвиток проектувальних та конструктивних умінь, формування системного підходу до планування.

I. Практичні завдання:

1. Розробіть систему запитань для першокласників та їх батьків з метою визначення змісту плану виховної роботи на семестр.

2. Дайте оцінку плану виховної роботи, що запропонований викладачем.

3. Перегляньте відео «Конструктор інтерактивного виховного плану для класного керівника в НУШ Юлія Батура» URL: <https://youtu.be/q4hHdkdMIs8> та висловіть свої думки і враження

4. Групова робота. Студенти об'єднуються в групи та розробляють план виховної роботи класного керівника (на місяць) для 1 (2, 3, 4) класу за формою:

№ п/п	Зміст і форми роботи	Термін виконання	Виконавці	Відмітка про виконання

5. Візьміть участь у конкурсі студентських планів виховної роботи.

Методичні вказівки: Двоє студентів, обрані відкритим голосуванням академічної групи, будуть допомагати викладачеві оцінювати представлені розробки планів.

Проведення конкурсу: члени журі (викладач та двоє студентів) оголошують початок та займають свої місця. Студенти почергово демонструють свої розробки планів і доводять їх доцільність та повноцінність. Свої думки щодо плану та його презентації висловлюють студенти групи, студенти-судді, а викладач підсумовує сказане та дає короткий аналіз плану. Завершується конкурс підведенням підсумків та оголошенням переможців.

Оцінювання: проводиться студентами та викладачем на основі висвітлених в лекції вимог до планування виховної роботи класним керівником.

6. Розв'яжіть педагогічні задачі на визначення помилок у плануванні виховної роботи та можливих шляхів їх подолання.

Задача 1. Молодий педагог, в якого виникли ускладнення з написанням плану роботи класного керівника, звернувся за порадою до колеги. – Що ти мучишся, – відповів той. – Візьми старий план роботи, перепиши його, постав нові дати і все готово.

Поясніть, який виховний результат дасть переписаний план роботи. Чому неможливо навіть хороший план виховної роботи іншого класного керівника застосувати у своєму класі?

Задача 2. У складеному класним керівником плані виховної роботи переважали такі пункти: "Стежити за відвідуванням учнями уроків", "Систематично проводити бесіди з учнями і їх батьками", "Відвідувати уроки вчителів у своєму класі", "Допомагати учням, які відстають у навчанні", "Роздати матеріал учням для проведення родинного свята", "Раз на тиждень проводити інструктажі з правил безпеки" та ін.

Проаналізуйте наведені заходи. Які педагогічні прорахунки були допущені класним керівником при проектуванні системи виховних заходів? Назвіть основні принципи планування виховної роботи, вимоги, яким повинен відповідати план роботи класного керівника.

Задача 3. Готуючись до виховної години у класі, класний керівник склав детальний план проведення заходу, підібрав цікавий з його точки зору матеріал, виписав цитати, підготував питання. Але при проведенні виховної години діти почали задавати зовсім інші питання, ніж передбачив класний керівник, те, що він розповідав було нецікаво дітям, вони слухали не уважно, дехто взагалі займався сторонніми справами.

Якої помилки припустився класний керівник, конструюючи виховну годину? Як би ви використали ініціативу й інтереси учнів при підготовці та проведенні виховної години?

II. Підведення підсумків заняття.

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та враженнями від участі у роботі на занятті.

Заключні висновки робить викладач.

Рекомендована література:

1. Виховні аспекти педагогічної діяльності у сучасній школі : навчально-методичний посібник. Л. О. Дубровська, В. Л. Дубровський, О. С.Філоненко / за ред. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, Видання -3-тє, перер. та доп., 2015. 160 с.

2. Казанжи І. В. Технології виховання в початковій освіті: навчально-методичний посібник / І. В. Казанжи. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 242 с.

3. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.

4. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

5. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.)

6. Червінська І. Б. Методика виховної роботи в початковій школі : теорія й практика. Навчально-методичний комплекс. Частина 1. Опорні конспекти лекцій для студ. вищ. навч. закл. / Інна Богданівна Червінська. Івано-Франківськ : Вид-во Симфонія Форте, 2013. 332 с.

7. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.

Лабораторне заняття № 5-6

Тема. Методичні основи організації ігрової діяльності молодших школярів.

Мета: поглибити, закріпити і конкретизувати знання студентів про методичні основи організації ігрової діяльності молодших школярів, формувати вміння проводити ігри з учнями початкових класів, розвивати комунікативні і творчі здібності.

I. Практичні завдання:

1. Розробити ігрові завдання на реалізацію дидактичної, розвивальної, мотиваційної, адаптаційної, діагностичної, виховної, креативної та ін. функцій гри (ігрові завдання на реалізацію однієї з функцій за вибором студента).
2. Підготувати та провести в аудиторії сюжетно-рольову гру для дітей молодшого шкільного віку.
4. Продемонструвати особливості організації ігор з елементами праці для дітей молодшого шкільного віку.
5. Підготувати та провести в аудиторії гру-подорож для дітей молодшого шкільного віку.
6. Підготувати усний журнал «Комп'ютерні ігри в дитячому віці: користь чи шкода?»

Обов'язкові етапи представлення завдання на практичному занятті:

1. Визначення такої форми організації виховного процесу (Що це?)
2. Яка мета, завдання проведення (Для чого?)
3. Особливості, вимоги до проведення (Чим відрізняється?)
4. Етапи підготовки (Як готувати?)
5. Послідовність проведення (Як проводити?) **Проведення в аудиторії**
6. Сценарій.
7. Список використаних джерел (не старіші від 2017 року)

II. Підведення підсумків заняття.

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та враженнями від участі у роботі на занятті.

Студенти узагальнюють свою роботу на занятті, заключні висновки робить викладач.

Рекомендована література:

1. Бібік Н. Гра в навчанні молодших школярів: варіативність підходів до застосування. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/692/760> (дата звернення 02.06.2025 р.).

2. Виховні аспекти педагогічної діяльності у сучасній школі : навчально-методичний посібник. Л. О. Дубровська, В. Л. Дубровський, О. С.Філоненко / за ред. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, Видання -3-тє, перер. та доп., 2015. 160 с.

3. Гущина Н. І. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу : навч.-метод. посібник.Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.

4. Казанжи І. В. Технології виховання в початковій освіті: навчально-методичний посібник / І. В. Казанжи. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 242 с.

5. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.

6. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2019. 208 с.

7. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.).

8. Шуть М. Школа ігромайстерності. К.: Вид. дім «Шкільний світ»: Вид. Л.Галіцина, 2006. 128 с.

9. Янченко В. Класифікація ігор, які використовуються в початковій школі. URL: <http://ped-kopilka.com.ua/blogs/vera-janchenko/-irga-i-e-psihologicheskie-mehanizmy-vozdєistvija-na-mladshih-shkolnikov.html> (дата звернення 02.06.2025 р.).

Лабораторне заняття № 7-8

Тема. Методика педагогічної взаємодії вчителів, батьків, громадськості та учнів у виховному процесі початкової школи.

Мета: поглибити, закріпити і конкретизувати знання студентів про головні тенденції в організації взаємодії школи з батьками учнів в умовах модернізації української освіти та впровадження Концепції «Нова українська школа», формувати вміння проводити індивідуальні, групові та колективні форми роботи з батьками, розвивати комунікативні і творчі здібності.

I. Практичні завдання:

1. Представити в аудиторії індивідуальні форми спілкування вчителя з батьками учнів, визначити їх мету, обґрунтувати основні вимоги до здійснення індивідуального підходу до батьків:

- відвідування родини учня/учениці;
- бесіди з батьком і матір'ю окремо;
- консультація;
- запрошення батьків до школи;
- записи у щоденнику.

2. Змоделювати в аудиторії проведення класних батьківських зборів.

Орієнтовна тематика батьківських зборів:

1. Булінг: побачити, зрозуміти, допомогти, протистояти.
2. Агресивна поведінка дитини: як бути?
3. Бути сучасними батьками: як використовувати електронні інструменти?
4. Бити чи не бити? Покарання без шкоди.
5. Гіперопіка. Чи варто занадто опікати свою дитину?
6. Спільнота батьків – дієва, успішна команда.
7. Море інформації: як не потонути?
8. Інтернет-небезпека: родина на захисті дитини.

9. Насилля – це сміття, яке треба виносити з дому.
 10. Багатоманітний світ: як різним бути разом.
 11. Права людини: як їх захистити?
 12. Що краде наш дорогоцінний час? Ази тайм-менеджменту.
 13. Як виявити та розвинути здібності дітей молодшого шкільного віку.
 14. Сто один спосіб ефективного дозвілля та відпочинку з дітьми.
3. Підібрати з інтернет джерел кілька варіантів облаштування батьківської кімнати. Підтвердіть або спростуйте думку: «Для мотивації батьків та членів родин до взаємодії із закладом освіти ефективними будуть такі інноваційні форми як «батьківська кімната».

Обов'язкові етапи представлення завдання на практичному занятті:

8. Визначення такої форми організації виховного процесу (Що це?)
9. Яка мета, завдання проведення (Для чого?)
10. Особливості, вимоги до проведення (Чим відрізняється?)
11. Етапи підготовки (Як готувати?)
12. Послідовність проведення (Як проводити?) **Проведення в аудиторії**
13. Сценарій.
14. Список використаних джерел (не старіші від 2017 року)

II. Підведення підсумків заняття.

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та враженнями від участі у роботі на занятті.

Студенти узагальнюють свою роботу на занятті, заключні висновки робить викладач.

Рекомендована література:

1. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.

2. Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно. Програма та методичні рекомендації / [редактори-укладачі: О. В. Аніщенко, М. А. Араджионі, А. І. Гусев, В. І. Потапова]. К. : ТОВ «Прометей», 2019. 544 с.

3. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання : підручник. Вид. 3-тє, доп., перероб. / Л.М. Маценко. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 376 с.

4. Нова українська школа : організація взаємодії з батьками учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. / Т.М. Бабко, О. В. Банах, А. В. Вознюк, Г. А. Коломосць, Л. Г. Кудрик, О. М. Мельник. К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с.

5. Освіта і просвіта батьків, членів родин: практичний посібник / Котирло Т.В., Щербина Д.В. К.: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 219 с.

Паскевська Ю.А., Щербина Д.В. Педагогічні засади організації просвіти батьків у загальноосвітніх, позашкільних закладах: методичні рекомендації. К. : ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 105 с.

6. Робота вчителя з батьками : навчально-методичний посібник / укладач І. В. Казанжи. Миколаїв : СПД Румянцева, 2018. 89 с.

7. Філоненко Олена. Особливості застосування вчителями форм і методів педагогічної взаємодії з батьками молодших школярів у контексті формування ефективного партнерства. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць*. Серія: Педагогічні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2025. Вип. 70. 268 с. С.244-250. URL: <https://drive.google.com/file/d/1UBew51qpMt-Nv9TOxmy-MBrf9WGSWyfp/-view> (дата звернення 02.06.2025 р.).

8. Філоненко О. С. Ефективні форми налагодження партнерської взаємодії школи та сім'ї. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 21 жовтня 2021 р. м. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. С.239–241.

9. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.

Лабораторне заняття № 9-10

Тема. Методика організації виховного процесу в дитячих закладах оздоровлення і відпочинку

Мета: поглибити, закріпити і конкретизувати знання студентів про особливості виховної роботи в дитячому оздоровчому таборі, формувати вміння планувати діяльність гурту, організовувати ігрову діяльність із дітьми в умовах ДЗОВ, розвивати комунікативні і творчі здібності.

I. Практичні завдання:

1. Змодельювати в аудиторії вогник знайомств та організаційний збір гурту.
2. Скористайтеся Програмою соціально-емоційного навчання «Зерна» <https://selkernels.gse.harvard.edu/uk-UA>.

Оберіть і проведіть активності, спрямовані на формування і підтримку спільноти дитячого колективу: «Квест пошук», «Знайди спільне» та інші.

3. Змодельювати ситуацію колективного планування в гурті на зміну.
4. Підготувати і провести гру в приміщенні (кожен студент).
5. Провести рухливу гру (кожен студент) на майданчику.
6. Підготувати та провести в аудиторії одне із свят на вибір («Свято Дня Конституції в таборі»; «День незалежності в таборі»; «День іменинника в гурті, таборі»; «День Нептуна»; «Свято Івана Купала»).

II. Підведення підсумків заняття.

Мета: проаналізувати свою активність на занятті, оцінити свій емоційний стан, обмінятися думками та враженнями від участі у роботі на занятті.

Студенти узагальнюють свою роботу на занятті, заключні висновки робить викладач.

Рекомендована література:

1. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах : навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2021. 179 с.
2. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Організація літнього відпочинку молодших школярів: навч.-метод. посіб. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. 86 с.
3. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Табір з денним перебуванням: відпочинок і виховання : навч.-метод. посіб. / ред. Є.І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. 123 с.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Програма соціально-емоційного навчання «Зерна». URL: <https://selkernels.gse.harvard.edu/uk-UA> (дата звернення 02.06.2025 р.).
6. Філоненко О.С. Виховна практика студентів у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку – організація та проведення: методичні рекомендації. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 52с.
7. Ціннісні орієнтири сучасної української школи . URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.).
8. Шевчук М. О. Проект – рух вперед!: навчальний посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 163 с.

IV. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Індивідуальне творче завдання (ІТЗ) з курсу – це вид дослідницько-творчої роботи, що містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень навчальної компетентності бакалавра.

Інструкція до виконання:

Для виконання ІТЗ потрібно визначити одну із загальнолюдських цінностей, зокрема **морально-етичних** (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей, милосердя, чуйність), **соціально-політичних** (свобода, демократія, культурне різноманіття, толерантність, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). *(Цінності, обрані студентами в групі не повинні повторюватись).*

До обраної цінності потрібно добрати матеріал, який буде допомагати виховувати дану рису. **Це можуть бути: казки, оповідання, вірші, легенди, притчі, байки, прислів'я, приказки, скоромовки, гуморески, жарти, вікторини, кросворди, ребуси, поради, правила, виховні ситуації, малюнки, цікаві завдання, ігри, мультфільми тощо.**

Зібраний матеріал належить впорядкувати в логічній послідовності, продумати форму його презентації з використанням інформаційно-комунікативних технологій;

Підготувати презентацію у форматі POWER POINT, бажано з використанням анімації та інших спецефектів, *цікавих для дітей*. Виконане творче завдання потрібно надіслати на електронну адресу викладача filonenko.os@ndu.edu.ua, зазначити його назву, прізвище та ім'я студента, шифр групи. Потім представити завдання групі.

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Методика організації виховного процесу в початковій школі»

Із запропонованих відповідей оберіть правильну

1. Професіограма вчителя – це...

- а) набір рис, необхідних учителю;
- б) риси, за браком яких людина не може бути вчителем;
- в) система вимог, що їх ставить професія вчителя до людини.

2. Планування виховної роботи класного керівника називається:

- а) календарне планування;
- б) перспективне планування;
- в) демократичне планування.

3. До методу визначення вихованості учнів належить:

- а) психолого-педагогічне спостереження;
- б) виявлення рівня згуртованості колективу;
- в) стимулювання і корекція поведінки.

4. Для складання плану виховної роботи в класі необхідно:

- а) формувати в учнів потребу в здоровому способі життя;
- б) встановлювати доброзичливі взаємини між дітьми;
- в) аналізувати результати виховної роботи за попередній період.

5. Методи виховання – це:

- а) шляхи соціалізації кожної особистості;
- б) змістовні компоненти програми виховання;
- в) спосіб впливу вихователя на свідомість, волю та поведінку учнів.

6. Засоби виховання:

- а) форми і види виховної роботи;
- б) моральні якості особистості;
- в) критерії вихованості молодших школярів.

7. Функції класного керівника в початковій школі:

- а) здійснення організації та виховання первинного учнівського колективу;
- б) надання допомоги учням у правильному виборі професії;
- в) здійснення і організація колективно-суспільної роботи серед вчителів школи.

8. Види планування виховної роботи в початкових класах:

- а) методичне;
- б) календарне;
- в) групове;

9. За формою планування вчителя початкових класів може бути:

- а) текстовим;
- б) перспективним;
- в) організаційним;

10. Формою організації виховного впливу на учня є:

- а) урок;
- б) індивідуальне заняття;
- в) виховний захід;
- г) екскурсія.

11. Вибір організаційних форм виховання залежить від:

- а) місця і дати проведення;
- б) мети і завдання виховання;
- в) обладнання, яке використовується при проведенні позакласних заходів;
- г) кількості дітей в класі.

12. Ефективність методики виховної роботи залежить від:

- а) єдності і взаємозв'язку всіх сторін виховання,
- б) динаміки виховних впливів у зв'язку з досягнутим рівнем виховання дитини;
- в) всі відповіді правильні.

13. Проведення і вибір позакласних заходів залежить від :

- а) організаційних навичок, вмінь педагога;
- б) засобів виховання;
- в) від мети і завдань виховання.

14. Основні форми організації виховного процесу в початковій школі:

- а) лекція, семінар, розповідь;
- б) екскурсія, урок, подорож;
- в) бесіди, виховні заходи, змагання;

15. Назвіть провідний вид діяльності молодшого школяра:

- а) гра;
- б) емоційне спілкування з дорослими;
- в) навчальна діяльність.

16. Визначну роль у формуванні особистості відіграють:

- а) вікові особливості;
- б) самовиховання;
- в) виховання, навчання та спілкування;

17. Основні вимоги до плану виховної роботи є:

- а) конкретність, чіткість, насиченість, реальність;
- б) новизна, принциповість, варіативність, самостійність;
- в) всі відповіді правильні.

18. Оберіть із тверджень основне, яке виражає особливість виховного процесу в початковій школі:

- а) цілеспрямованість;
- б) багатоваріантність;
- в) виховання почуттів;

19. Визначте основні ознаки форми виховання. Оберіть найповнішу відповідь:

- а) форма – це засіб, захід, метод;
- б) форма – це зовнішнє виявлення тієї чи іншої виховної дії;

в) форма – це спосіб організації виховного процесу, який відображає зв'язок всіх компонентів навчального процесу і характеризує взаємини вихователів і вихованців;

20. Виділення головного, найбільш суттєвого в педагогічному явищі –це:

- а) підхід до виховання;
- б) метод виховання;
- в) обладнання, яке використовується при проведенні позакласних заходів;

21. Мала група, заснована на шлюбі чи кровному родстві, члени якої пов'язані спільним побутом, взаємною відповідальністю і взаємодопомогою це:

- а) гурт;
- б) сім'я;
- в) колектив.

22. Форма роботи з батьками, що дає можливість батькам не тільки слухати лекції педагогів, а й вивчати літературу з проблеми та брати участь у її обговоренні це:

- а) батьківські ринги
- б) батьківські читання
- в) батьківський тренінг

23. Знайдіть чинники, що не характеризують партнерську, демократичну сім'ю:

- а) рівні можливості, рівні права;
- б) відкритість у сімейних стосунках;
- в) відсутність сімейної єдності;

24. Сукупність специфічних засобів, що визначають взаємодію педагога і батьків, спрямованих на досягнення позитивного результату у вихованні і розвитку дітей це:

- а) педагогічна культура спілкування вчителя з батьками учнів шкіл;
- б) педагогічний імідж вчителя;
- б) педагогічний такт вчителя;

25. Інтеграція батьків в освітній процес шляхом створення необхідних і достатніх умов для залучення сім'ї до супроводу учня в освітньому процесі:

- а) мета педагогічного партнерства;
- б) поширення психолого-педагогічних знань;
- в) використання педагогічних можливостей.

26. Організований процес, який надає батькам особливі можливості у виборі і створенні умов виховання дитини в сім'ї та підготовки її до навчання в школі; це фактор і спосіб здійснення педагогічної допомоги родині, при якому батьки оволодівають знаннями і вміннями рішення психолого-педагогічних і соціокультурних проблем виховання дитини; це процес усвідомлення і визначення цілей, можливостей і способів досягнення бажаних результатів при підготовці дітей до школи, що реалізується у співпраці педагогів, батьків і дітей:

- а) педагогічна освіта батьків ;
- б) педагогічна просвіта батьків;
- в) педагогічна культура батьків.

27. Процес поширення освітніми організаціями, засобами масової інформації та іншими соціальними інститутами психолого-педагогічних знань з питань виховання, розвитку та формування особистості, що передбачає відносно самостійний і вільний відбір батьками інформації, яка повідомляється:

- а) педагогічна освіта батьків ;
- б) педагогічна просвіта батьків;
- в) педагогічне спілкування.

28. Спільна діяльність учителів і батьків, що спрямована на використання педагогічних можливостей у процесі цілеспрямованого впливу на особистість дитини з метою створення сприятливих умов для її гармонійного розвитку:

- а) взаємодія закладу освіти з батьками;
- б) батьківські збори;
- в) конференція.

29. Календарний план роботи загону на зміну складається:

- а) директором табору;
- б) загоновим вожатим разом з дітьми;
- в) заступником директора та іншими членами педколективу.

30. Робочий документ, в якому вожатий аналізує кожний прожитий день, робить висновки, узагальнює, накреслює план на перспективу це:

- а) план-сітка;
- б) щоденник;
- в) інформаційний стенд.

31. Найбільш чутливі до формування потреб у пізнанні навколишнього світу діти:

- а) середнього шкільного віку;
- б) молодшого шкільного віку;
- в) старшого шкільного віку.

32. Вожатий може легко перевірити організаційні здібності дітей, їхній розумовий та фізичний розвиток, сумісність та взаємини за допомогою:

- а) диспуту;
- б) гри;
- в) бесіди.

33. Перед початком гри вожатий повинен:

- а) подякувати дітям за участь у грі;
- б) познайомити дітей з правилами гри;
- в) розпочати гру без усіяких повідомлень.

34. Батьківським днем в таборі називають день, коли:

- а) діти від'їздять додому;
- б) до дітей приїздять батьки;
- в) вожатий спілкується з батьками дітей по телефону.

35. Встановлений розклад життя, праці, харчування, відпочинку, сну, це:

- а) путівка дня;
- б) режим дня;
- в) закон точності.

36. Основний період в таборі –

- а) період заїзду дітей;
- б) період виконання всього задуманого, спланованого;
- в) період підготовки до зміни.

37. Розкриття перспективи діяльності в таборі та закладення основ тимчасового дитячого колективу, це мета:

- а) підсумкового періоду;
- б) організаційного періоду;
- в) основного періоду.

38. Вивчення впливу середовища на дитину. До якої із функцій класного керівника відноситься дане твердження?

- а) виховної;
- б) дослідницької;
- в) координаційної;

39. Стійкі суттєві взаємозв'язки між компонентами процесу виховання – це ...

- а) закономірності виховання;
- б) принципи виховання;
- в) методи виховання.

40. Головним критерієм, що визначає ефективність виховної діяльності педагога, є...

- а) методи, форми, засоби педагогічної діяльності вчителя;
- б) позитивні зміни в особистісно-індивідуальному розвитку вихованців;
- в) цілеспрямована організація життєдіяльності учнів.

VI. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Безбородих С.М. Теорія і методика виховання молодших школярів Навчально-методичний посібник. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 246 с.
2. Белан Т.Г. Педагогіка (Методика виховної роботи) : навчально-методичний посібник до практичних робіт для студентів спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2025. 64 с.
3. Бобро А.А., Філоненко О.С. Формування дослідницької компетентності у майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. № 1. С. 65-75. URL: <https://lcp.ndu.edu.ua/index.php/-nz/article/view/1130/1099> (дата звернення 02.06.2025 р.).
4. Виховні аспекти педагогічної діяльності у сучасній школі : навчально-методичний посібник. Л. О. Дубровська, В. Л. Дубровський, О. С.Філоненко / за ред. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, Видання -3-тє, перер. та доп., 2015. 160 с.
5. Гордієнко Т.В., Філоненко О.С. Основи тренінгу як особливої форми навчання майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки: Серія: Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. № 2. С.95-103.
6. Гущина Н. І. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу : навч.-метод. посібник. Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.
7. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах : навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2021. 179 с. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/cgi->

bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?LNG=&C21COM=F&I21DBN=FTEXT_READE
R&P21DBN=FTEXT&Z21ID=1206770309862113&Image_file_name=148_Dubr
ovska_Robota_v_tabori.pdf&mfn=8242&FT_REQUEST=%D1%84%D1%96%D
0%BB%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%B
C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0&CODE=
148&PAGE=1 (дата звернення 02.06.2025 р.).

8. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Організація літнього відпочинку молодших школярів: навч.-метод. посіб. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. 86 с.

9. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Філоненко О.С. Табір з денним перебуванням: відпочинок і виховання : навч.-метод. посіб. / ред. Є.І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. 123 с.

10. Зайченко І.В. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. 2-е вид. Київ: Освіта України, КНТ, 2008. 528 с.

11. Закон України „Про оздоровлення та відпочинок дітей” від 4 вересня 2008 року № 375-VI. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=375-17> (дата звернення 02.06.2025 р.).

12. Закон України „Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2402-14> (дата звернення 02.06.2025 р.).

13. Закон України „Про позашкільну освіту” від 22 червня 2000 року № 1841-III. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14> (дата звернення 02.06.2025 р.).

14. Казанжи І. В. Технології виховання в початковій освіті: навчально-методичний посібник / І. В. Казанжи. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 242 с.

15. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.

16. Конвенція про права дитини. URL: <http://www.khpg.org/index.php?id=1095243536> (дата звернення 02.06.2025 р.).

17. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.

18. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання : підручник. Вид. 3-тє, доп., перероб. / Л.М. Маценко. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 376 с.

19. Методичний путівник класного керівника Нової української школи : збірник методичних матеріалів / А. Дубяга, О. Золотар ; за заг. ред. А. Дубяги. – Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. – 44 с.

20. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656 с.

21. Нова українська школа : організація взаємодії з батьками учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. / Т.М. Бабко, О. В. Банах, А. В. Вознюк, Г. А. Коломосць, Л. Г. Кудрик, О. М. Мельник. К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с.

22. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bı-bık. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

23. Освіта і просвіта батьків, членів родин: практичний посібник / Котирло Т.В., Щербина Д.В. К.: ШООД ім.Івана Зязюна НАПН України, 2019. 219 с.

24. Паскевська Ю.А., Щербина Д.В. Педагогічні засади організації просвіти батьків у загальноосвітніх, позашкільних закладах: методичні рекомендації. К. : ШООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 105 с.

25. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти (дата звернення 02.06.2025 р.).

26. Притулик Н.В. Практикум з теорії та методики виховання молодших школярів : навчально-методичний посібник. Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2016. 248 с.

27. Програма соціально-емоційного навчання «Зерна». URL: <https://selkernels.gse.harvard.edu/uk-UA> (дата звернення 02.06.2025 р.).

28. Робота вчителя з батьками : навчально-методичний посібник / укладач І. В. Казанжи. Миколаїв : СПД Румянцева, 2018. 89 с.

29. Скоморовська І. А. Педагогіка початкової школи: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. 182 с.

30. Словник учителя початкових класів: навч. посіб. / авт.-укл.: Н. В. Білоусова, А. А. Бобро, О. С. Філоненко та ін. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 113 с.

31. Типове положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку : затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2009 року № 422. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=422-2009-%EF> (дата звернення 02.06.2025 р.).

32. Філоненко О.С. Виховна практика студентів у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку – організація та проведення: методичні рекомендації. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 52с.

33. Філоненко О.С. Віртуальні екскурсії до різних країн як засіб формування толерантності. *Мозаїка початкової освіти*: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи», 26.02.25, м. Ніжин. Випуск 1 / за заг. ред. Білоусової Н. В., Філоненко О. С. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 299 с. С. 259-263.

34. Філоненко О.С. Демократизація освіти як головна тенденція змін у системі освіти України: Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Реалізація в дошкільній та початковій освіті принципів демократії: зваженість, обізнаність, досвід». М. Київ, Інститут післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 15 вересня 2022 року. URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/rdpopd/schedConf/presentations#.Y3DiYL1VzAW> (дата звернення 02.06.2025 р.).

35. Філоненко О. С. Ефективні форми налагодження партнерської взаємодії школи та сім'ї. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 21 жовтня 2021 р. м. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. С.239–241.

36. Філоненко О. Методичні основи підготовки майбутніх учителів до формування демократичних цінностей в учнів початкових класів. *Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ніжин, 14–15 листопада 2024 року / за заг. ред. Н. М. Лосєвої. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. С. 487-490.

37. Філоненко Олена. Особливості застосування вчителями форм і методів педагогічної взаємодії з батьками молодших школярів у контексті формування ефективного партнерства. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць*. Серія: Педагогічні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2025. Вип. 70. 268 с. С.244-250. URL: <https://drive.google.com/file/d/1UBew51qpMt-Nv9TOxmy-MBrf9WGSWYyfp/-view> (дата звернення 02.06.2025 р.).

38. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 02.06.2025 р.).

39. Чесноти класної спільноти. Сучасні форми виховної роботи. 2-й клас. / авт.-упоряд. І. В. Оніщенко, Х. : Вид. група «Основа», 2019. 141 с.

40. Шквир О.Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький. ХГПА, 2020. 114 с.

41. Ярощук Лілія. Теорія та методика виховання: навч. посібник. Бердянськ, 2019. 400 с.

Додаткові:

1. Бібік Н. Гра в навчанні молодших школярів: варіативність підходів до застосування. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/692/760> (дата звернення 02.06.2025 р.).

2. Гордієнко Т.В., Бобро А.А., Філоненко О.С. Особливості інклюзивного навчання здобувачів початкової освіти *«Наукові записки: Серія: Психолого-педагогічні науки (Ніжинський*

державний університет імені Миколи Гоголя)» / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. № 3. С.123-134.

3. Гордієнко Т.В., Філоненко О.С. Урахування індивідуальних особливостей учнів з особливими освітніми потребами в освітньому процесі початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць*. Запоріжжя : КПУ, 2021. Вип 77. Т.2 С. 54-58.

4. Демченко О.П. Виховні ситуації в особистісно зорієнтованому просторі початкової школи : монографія / О.П.Демченко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. 416 с.

5. Кондрашова Л.В., Лаврентьєва О.О., Зеленкова Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навчальний посібник. Кривий Ріг : КДПУ, 2008 187 с.

6. Манчуленко Л.В. Методика соціально-виховної роботи у сучасних умовах: навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2012. 240 с.

7. Методика виховної роботи в закладах освіти. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи студентів / Укл. : Скорик Т.В. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2018. 96 с.

8. Методика виховної роботи. Практикум : навчально-методичний посібник для студ. пед. ун-тів / кол. авт.; ред. О.О. Лаврентьєва. Кривий Ріг : КДПУ, 2011.102 с.

9. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для вчителів і методистів початкового навчання. Київ: Богданова А.М., 2009.

10. Твердохліб Т. С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи: навч.-метод. посіб. / Т. С. Твердохліб; за заг. ред. В. І. Лозової. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. 156 с.

11. Чи несуть відповідальність батьки за навчання дитини в школі? URL: https://znayshov.com/News/Details/chy_nesut_vidpovidalnist_batky_za_navchannia_dytny_v_shkoli?fbclid=IwAR3A_nyqS3w16sTmPFFiXQ2Yk1xcmRuY YwGQ9EdZ2i_18VE6UZMU9oAnSbU (дата звернення 02.06.2025 р.).

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека НДУ імені Миколи Гоголя. URL: <http://lib.ndu.edu.ua> (дата звернення: 20.04. 2025).
2. Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/> (дата звернення: 20.04. 2025).
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.04. 2025).
4. Єдине освітнє інформаційне вікно України. URL: <http://www.osvita.com> (дата звернення: 20.04. 2025).
5. Інформаційний портал «Знання». URL: <http://znannya.info> (дата звернення: 20.04. 2025).
6. Концепція НУШ. URL: <http://surl.li/bizau> (дата звернення: 20.04. 2025).
7. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/> (дата звернення: 20.04. 2025).
8. Освіта в Україні та за кордоном (новини освіти, конкурси, олімпіади, корисні посилання, початкова освіта, середня освіта, вища освіта). URL: <http://osvita.ua> (дата звернення: 20.04. 2025).
9. Освіта UA. URL: <http://osvita.ua> (дата звернення: 20.04. 2025).
10. Освіта і Наука. URL: <http://surl.li/bizaz> (дата звернення: 20.04. 2025).
11. Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/>. URL: (дата звернення: 20.04. 2025).
12. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/>(дата звернення: 20.04. 2025).

ДОДАТКИ

Додаток 1

Перелік чинних нормативних документів, відповідно до яких відбувається виховний процес у початковій школі

- Конституція України.
- Конвенція про права дитини (ратифікована постановою Верховної Ради України «Про ратифікацію Конвенції про права дитини» від 27.02.91 р. № 789-ХІІ).

Закони України:

- «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII;
- «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 р. № 463-IX;
- «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. № 2402-III;
- «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV.

Укази Президента України:

- «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року» від 12.03.2021 р. № 94/2021;
- «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» від 18.05.2019 р. № 286/2019;
- «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді» від 30.09.2010 р. № 927/2010.

Постанови Кабінету Міністрів України:

- «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» 21.02.2018 р. № 87;
- «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами» від 21.08.2013 р. № 607.
- - Розпорядження Кабінету Міністрів України: «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої

освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» від 14.12.2016 р. № 988-р.

Накази Міністерства освіти і науки України:

- «Про затвердження Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти» від 06.09.2000 р. № 434;
- «Про затвердження Положення про психологічну службу системи освіти України» від 22.05.2018 р. № 509.

Листи Міністерства освіти і науки України:

- «Деякі питання організації виховного процесу у 2021/2022 н. р. щодо формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок» від 16.07.2021 р. № 1/9-362;
- «Про окремі питання діяльності закладів загальної середньої освіти у новому 2021/2022 навчальному році» від 28.08.2021 р. № 1/9-433;
- «Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році» від 30.08.2021 р. № 1/9-436;
- «Щодо нагальних питань впровадження Закону України «Про повну загальну середню освіту» від 08.04.2020 р. № 1/9-201;
- «Про організацію роботи середньої загальноосвітньої школи повного дня і групи продовженого дня» від 27.06.2001 р. № 1/9-245.

Концепції, стратегії, програми:

- Концепція Нової української школи (ухвалена рішенням Колегії МОН від 27.10.2016 р.);
- Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей (рекомендована Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України, протокол № 6 від 02.07.2018 р.);
- Глобальна програма дій з освіти в інтересах сталого розвитку (ЮНЕСКО, 2014);
- Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді (затверджена наказом МОН від 16.06.2015 р. № 641);

- Державна соціальна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 р. (затверджена постановою КМУ від 30.05.2018 р. № 453);
- Концепція формування у підлітків національно-культурної ідентичності у загальноосвітніх навчальних закладах*.
- Нормативні документи, зокрема Державний стандарт початкової освіти, регламентуючи свободу педагогічних спільнот у виборі шляхів навчання, виховання і розвитку школярів/ок, відкривають можливість вибору та створення власного навчального забезпечення освітнього та позаурочного процесу.

Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти

Мета виховної роботи класного керівника суспільно зумовлена і визначається державними документами, знання яких забезпечує цілеспрямовану діяльність класного керівника. Важливим документом, що регламентує діяльність класного керівника є Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти (2000 р.). Розглянемо його.

Загальні положення.

1.1. Класний керівник здійснює свою діяльність відповідно до основних завдань загальної середньої освіти, спрямованих на:

- виховання громадянина України;
- формування особистості учня (вихованця), його наукового світогляду, розвитку його здібностей і обдаровань;
- виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, підготовку учнів (вихованців) до подальшої освіти і трудової діяльності;
- виховання в учнів (вихованців) поваги до Конституції України, державних символів України, почуття власної гідності, свідомого ставлення до обов'язків, прав і свобод людини і громадянина, відповідальності перед законом за свої дії;
- реалізацію права учнів (вихованців) на вільне формування політичних і світоглядних переконань;
- виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу та інших народів і націй;
- виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування засад здорового

способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців).

Організація діяльності класного керівника

2.1. Обов'язки класного керівника покладаються на педагогічного працівника загальноосвітнього, професійно-технічного навчального закладу, який має педагогічну освіту, здійснює педагогічну діяльність, фізичний та психічний стан здоров'я якого дозволяє виконувати ці обов'язки.

2.3. На класного керівника покладається керівництво одним класом, навчальною групою.

У початкових класах класне керівництво здійснює вчитель початкових класів.

2.4. Класний керівник як організатор класного колективу:

- сприяє забезпеченню умов для засвоєння учнями (вихованцями) рівня та обсягу освіти, а також розвитку їх здібностей;
- створює умови для організації змістовного дозвілля, профілактики бездоглядності, правопорушень, планує та проводить відповідні заходи;
- сприяє підготовці учнів (вихованців) до самостійного життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами;
- проводить виховну роботу з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів (вихованців), їх нахилів, інтересів, задатків, готовності до певних видів діяльності, а також рівня сформованості учнівського колективу.

2.5. Класний керівник має право на:

- внесення пропозицій на розгляд адміністрації навчального закладу та педагогічної ради про моральне та матеріальне заохочення учнів (вихованців);
- внесення пропозицій на розгляд батьківських зборів класу (групи) щодо матеріального забезпечення організації та проведення позаурочних заходів у порядку, визначеному законодавством;

- відвідування учнів (вихованців) за місцем їх проживання (за згодою батьків, опікунів, піклувальників), вивчення умов їх побуту та виховання;
- вибір форми підвищення педагогічної кваліфікації з проблем виховання;
- вияв соціально-педагогічної ініціативи, вибір форм, методів, засобів роботи з учнями (вихованцями);
- захист професійної честі, гідності відповідно до чинного законодавства;
- матеріальне заохочення та досягнення вагомих результатів у виконанні покладених на нього завдань.

2.6. Класний керівник зобов'язаний:

- вибирати адекватні засоби реалізації завдань навчання, виховання і розвитку учнів (вихованців);
- здійснювати педагогічний контроль за дотриманням учнями (вихованцями) статуту і Правил внутрішнього трудового розпорядку навчального закладу, інших документів, що регламентують організацію навчально-виховного процесу;
- інформувати про стан виховного процесу в класі та рівень успішності учнів (вихованців) педагогічну раду, адміністрацію навчального закладу, батьків;
- дотримуватись педагогічної етики, поважати гідність учня (вихованця), захищати його від будь-яких форм фізичного, психічного насильства; своєю діяльністю стверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі;
- пропагувати здоровий спосіб життя;
- постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру;
- вести документацію, пов'язану з виконанням повноважень класного керівника (класні журнали, особові справи, плани роботи тощо).

2.7. Класний керівник складає план роботи з класним колективом у формі, визначеній адміністрацією навчального закладу.

2.8. Класний керівник підзвітний у своїй роботі директору навчального закладу, а у вирішенні питань організації навчально-виховного процесу безпосередньо підпорядкований заступнику директора з навчально-виховної роботи.

Професійний стандарт учителя описує 5 сфер діяльності (трудових функцій).

Кожна з них охоплює по 3 професійні компетентності

А	Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів)	▶	A1 Мовно-комунікативна компетентність A2 Предметно-методична компетентність A3 Інформаційно-цифрова компетентність
Б	Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу	▶	B1 Психологічна компетентність B2 Емоційно-етична компетентність B3 Компетентність педагогічного партнерства
В	Участь в організації здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища	▶	V1 Інклюзивна компетентність V2 Здоров'язбережувальна компетентність V3 Проектувальна компетентність
Г	Управління освітнім процесом	▶	G1 Прогностична компетентність G2 Організаційна компетентність G3 Оцінювально-аналітична компетентність
Д	Безперервний професійний розвиток	▶	D1 Інноваційна компетентність D2 Здатність до навчання впродовж життя D3 Рефлексивна компетентність

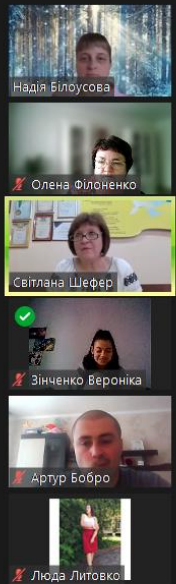
<https://forms.gle/dMjbrFzx7gWJ7aEe7>

Ранкова зустріч: що це і навіщо

URL: <https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/>

(дата звернення: 20.06. 2025).

Чотири основні компоненти ранкової зустрічі:	
Вітання	Учні разом із вчителем розміщуються в колі, вітаються
Групове заняття	Виконання пісень, участь в іграх, коротких і швидких заняттях. Ігри, позбавлені елементів суперництва
Обмін інформацією	Учні висловлюють свої думки, обмінюються ідеями та пропонують важливі для них теми для обговорення.
Щоденні новини	Це коментування письмового оголошення, яке щодня вивішується на відповідному стенді чи дошці.

ЩО ТАКЕ РАНКОВА ЗУСТРІЧ

Ранкова зустріч – це зустріч на початку дня учнів класу з педагогом. Сидячи в колі один проти одного, кожна дитина вдумливо і поважно вітається з іншими дітьми, після чого впродовж короткого часу ділиться власним досвідом зі своїми товаришами, які з повагою слухають її, ставлять свої запитання та коментують. Після цього вся група бере участь у короткій груповій вправі, спрямованій на розвиток академічних навичок, почуття команди та відчуття єдності. Ранкова зустріч закінчується обміном щоденними новинами, які зазвичай готує педагог, щоб представити навчальні завдання дня.

Ранкова зустріч – це запланована, структурована зустріч, яка займає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Педагоги визнають особливу роль ранкової зустрічі в житті дітей і присвячують 15–25 хвилин на початку дня, аби створити позитивну атмосферу в учнівському колективі на весь навчальний день у школі.

Чотири основні компоненти ранкової зустрічі:

1) **Вітання.** Учні разом із вчителем (асистентом учителя, якщо він є) розміщуються в колі. Усі діти вітаються, і це забезпечує розуміння, що вони є важливими членами групи. Всі звертаються один до одного на ім'я, що допомагає створити атмосферу дружби та приналежності до групи. Вітання створює спокійний і розважливий настрій для наступного елемента зустрічі.

2) **Групове заняття.** Розпочинається після спокійного обмірковування інформації. У класі створюється відчуття єдності, радості через виконання пісень, участі в іграх, коротких і швидких заняттях. Ігри та заняття, позбавлені елементів суперництва, кооперативні за суттю, враховують індивідуальний рівень розвитку певних навичок дітей. Такі групові заняття, здебільшого, пов'язані з навчальною програмою чи темою, яка в цей час вивчається в класі.

3) **Обмін інформацією.** Учні висловлюють свої думки, обмінюються ідеями та пропонують важливі для них теми для обговорення. Діти мають змогу дізнатися щось один про одного. Обмін інформацією допомагає розвивати навички, які дають змогу навчатися впевнено говорити й слухати. Кожна дитина може поставити запитання чи прокоментувати, а учень, який повідомляє інформацію, відповідає на запитання та коментарі товаришів.

4) **Щоденні новини.** Це коментування письмового оголошення, яке щодня вивішується на відповідному стенді чи дошці. Письмове оголошення налаштовує учнів на те, що має вивчатися цього дня, а також дає можливість обміркувати події та навчання попередніх днів. Щоденні новини допомагають дітям тренувати навчальні навички, що сприяють розвиткові математичних та мовленнєвих навичок. Щоденні новини можуть містити різноманітні завдання (заповнення календаря, перегляд розкладу виконання робіт, створення графіка погоди), що активізує початок індивідуальної роботи або діяльність у центрах активності.

Такі заняття дають дітям змогу розвивати соціальні та навчальні навички, поєднуючи соціальний, емоційний та інтелектуальний розвиток кожного учня. Повторення позитивного досвіду сприяє розвитку доброти, емпатії та інклюзії, а також дає результати як у спільноті класу, так і поза його межами.

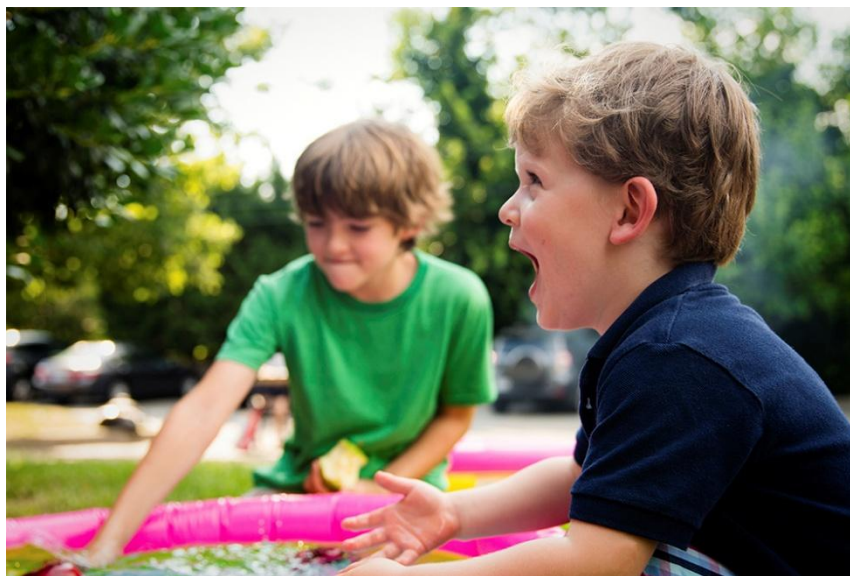

Фото: автор – Ashton Bingham, Unsplash

ЗНАЧЕННЯ РАНКОВОЇ ЗУСТРІЧІ

Створення спільноти

У чому полягає важливість створення спільноти? Спільнота дає відчуття приналежності. Члени спільноти пов'язані один з одним спільними інтересами та цінностями. Люди, які відчують себе частиною спільноти, виходять за межі свого безпосереднього інтересу заради користі групи. Вони піклуються один про одного. Коли вони почуваються частиною спільноти, то більше й довше працюють задля її інтересів. Вони знають сильні сторони кожного учня класу та можуть за потреби їх використовувати. Вони навчаються один від одного, розширюючи знання і досвід усіх членів спільноти. У процесі спільної роботи виникає довіра поміж членами спільноти. Спільноти можуть самовдосконалюватися, отримуючи зворотний зв'язок один від одного.

Розвиток навичок спілкування

Уміння говорити й слухати є найважливішими якостями, які необхідні для демократичної культури. Учні молодших класів можуть висловлювати свою точку зору, чути відмінні думки інших людей, аналізувати їх. Ранкова зустріч дає дітям змогу брати участь у групових обговореннях, а педагогам – моделювати й активно розвивати в дітей уміння та навички ефективного спілкування.

Люди, які можуть ефективно спілкуватися:

- висловлюють свої думки таким чином, щоб їх розуміли інші;
- уважно слухають, коли говорять інші;
- вирішують проблеми за допомогою слів;
- пропонують свої ідеї класу.

Ці навички мають важливе значення для успішного життя в колективі, спільного навчання та розв'язання конфліктних ситуацій. Ранкова зустріч – ідеальна можливість для розвитку цих навичок.

Передбачається, що учні робитимуть свій внесок у роботу групи в навчальній, соціальній, емоційній, практичній сферах. Діти потрібні, від них залежать інші, їх цінують за особистий внесок. Діти потребують практичного

досвіду в висловленні власних думок, у кращому пізнанні один одного, у визнанні сильних сторін і талантів своїх однолітків. Такі заняття як ранкова зустріч дають змогу постійно розвивати ці навички.

Розвиток соціальних навичок

Завдяки практиці ранкової зустрічі, учні початкової школи переходять від зосередження уваги на власній особистості до охоплення нею інших. Соціальні переваги цього підходу сприяють розвитку емпатії, активному слуханню однолітків, навчають дітей розуміти позиції інших людей. Уміння сприйняти точку зору іншої людини руйнує упередженість, сприяє толерантності та визнанню відмінностей. Такі соціальні компетентності допомагають людям жити у взаємній повазі, створюють умови для позитивного, відкритого спілкування між окремими членами суспільства. Це основні навички, необхідні для демократії.

Соціальні навички розвиваються не в ізоляції, і не тоді, коли діяльність та моделі поведінки жорстко визначені. Здатність ефективно говорити й слухати, робити вибір, а також залагоджувати конфлікти, коли вони виникають, – усе це має найважливіше значення для функціонування будь-якої спільноти. Діти потребують спокійної та інклюзивної атмосфери. Їм потрібні можливості експериментувати та різними способами розповідати, спілкуватися та отримувати задоволення від перебування в колі своїх однолітків.

Створення позитивного настрою

Повсякденні вправи, які практикуються під час проведення ранкової зустрічі, допомагають учням зблизитися зі своїми однолітками, навчитися співпрацювати, утримуватися від критики інших, поважати інших як особистостей.

Фото: автор – serrnovik, Depositphotos

Позитивний настрій у класі створюється за рахунок:

- атмосфери довіри;
- відчуття приналежності до спільноти;
- участі в прийнятті рішень;
- доброти та заохочення з боку однолітків;
- вільного від критики ставлення вчителя;
- очікування конкретних результатів;
- справедливості та неупередженості.

ВІТАННЯ

Діти хочуть, щоб їх любили, цінували дорослі та однолітки, прагнуть почуватися частиною класу. Вітання адресується кожному учню по черзі, вербально або невербально всіх запрошують до кімнати. Під час вітання кожна дитина з повагою звертається до інших на ім'я; в колі створюється доброзичливий настрій. Учні усвідомлюють свою важливість і допомагають іншим відчувати себе членами групи, яких цінують.

Практика щирого привітання інших є головною метою етапу Вітання, що є важливим елементом демократичного освітнього середовища, орієнтованого на дитину. Учитель розпочинає вітання, звертаючись до когось персонально, наприклад: “Доброго ранку, Оленко. Я рада, що ти тут”. Процес

привітання кожного учасника окремо, зазвичай, відбувається по колу, зліва направо. Кожна дитина після того, як її привітали, вітає іншу. Коло включення поширюється на всю групу, а потім і на більш широку спільноту.

Повна кишень вітань

Прості вітання:

- рукостискання;
- арабське вітання – Ассалам Алейкум;
- “Хай-файв” (вітання, коли одна людина плескає піднятою долонею в долоню іншої людини).

Вітання і відповіді

Діти передають один одному якийсь конкретне привітання і відповідь, наприклад: “Доброго ранку, Андрійко” – “Доброго ранку, Марійко” доти, поки звернення не обійде коло дітей.

Вітання можна легко змінювати шляхом:

- зміни або додавання нових слів, наприклад: “Привіт, Андрійко, я рада, що ти прийшов”;
- використання іншої мови, можливо тієї, яку дитина використовує вдома (наприклад, ромської, російської, англійської тощо);
- додавання жестів – таких як рукостискання, махання рукою, або інструкцій, наприклад: “Вставайте, коли почуєте своє ім’я”;
- зміни послідовності привітання інших, наприклад, оминати кожну другу дитину, яка сидить у колі.

Вітання-знайомства

Вітання-знайомства, які дають можливість дітям краще познайомитись один з одним, також можна провести під час ранкової зустрічі.

1. Заготуйте картки з іменами кожної дитини. Кожна дитина витягує картку і вітає того, чиє ім’я на ній написано. Якщо в класі присутні відвідувачі (гості), зробіть картки з їхніми іменами, щоб була можливість привітати і їх.

2. Окремі члени групи можуть відрекомендуватися в особливий або жартівливий спосіб. Наприклад, попросіть учнів додавати до привітання

прикметники для опису себе (“Доброго ранку, я розумний Миколка”). Для учнів початкової школи буде своєрідною фонетичною вправою, коли необхідно вживати прикметники, що починаються з того ж звуку, що і їхнє ім’я (“Доброго ранку, я смілива Софійка”).

3. Запропонуйте кожній дитині відрекомендувати особу, яка сидить поруч з нею, якимось особливим чином. Наприклад: “Аліса, я рада, що ти прийшла. У тебе такі чудові малюнки”.

4. Вітання-знайомства можуть бути як запропонованими, так і особистими: “Це моя однокласниця Дарина. Їй десять років. Дарина любить гратися з м’ячем і відвідувати спортивну секцію”.

Використання різноманітних стилів чи форматів вітання спонукає педагогів міркувати щодо унікальних особливостей учнів їхнього класу. Діти створюють чудові нові привітання для ранкової зустрічі. Така практика заохочує їх і додає впевненості в собі.

ГРУПОВІ ЗАНЯТТЯ

Мета групових занять полягає в об’єднанні групи. Кожний член групи приєднується до спільних розваг – співає, грається в ігри, бере участь у виконанні різних вправ. Серед цих вправ мають бути ігри, які не передбачають суперництва, а також завдання кооперативного характеру, де цінуються та враховуються індивідуальний рівень навичок та інтереси дітей. Ці заняття потребують від учнів використання навичок критичного мислення і сприяють самовираженню. Групові заняття можуть бути структуровані та містити завдання, пов’язані з навчальною програмою. Інтелектуальні ігри й завдання, спрямовані на розвиток етичних і моральних почуттів. Їх можна використовувати в якості вступу до роботи в класі та для обговорень.

ГРУПОВІ ЗАНЯТТЯ

Для учнів 6 років

“Музичні стільці”. Коли грає музика, учні ходять навколо стільців, розставлених колом. Коли музика припиняється, кожна дитина має сісти на стілець. Якщо стільців недостатньо, діти вирішують, яким чином знайти

кожному місці. Після кожного такого етапу один стілець забирають, аж поки не залишиться лише кілька стільців, на які мають сісти всі учні.

“Доторкнись до синього”. Учні можуть розпочати гру в колі, але потім їм потрібно мати можливість вільно пересуватися. Ведучий розпочинає гру словами: *“Доторкнись до синього!”* (можна використовувати набір кольорових карток). Учні мають торкнутися синього кольору на своєму одязі або на одязі інших. Вони можуть торкатися пальцем, коліном, ліктем, головою тощо. Потім ведучий називає інший колір, наприклад: *“Доторкнись до червоного!”*. Діти, продовжуючи триматися за предмет синього кольору, мають водночас зуміти торкнутися червоного кольору. Протягом гри спонукайте дітей допомагати один одному торкатися відповідних кольорів. У цій грі немає тих, які програли або вибули з гри! Ця гра – зусилля усієї групи. Якщо хтось не в змозі втримати рівновагу або падає, гра починається спочатку.

“Характеристики людей”. Оберіть кількох учнів і поставте їх поруч один з одним. Вони повинні мати щонайменше одну спільну ознаку (наприклад, темне волосся). Решта дітей, які стоять у колі, мають визначити цю характеристику. Якщо хтось здогадується, то пропонує іншій дитині з кола, хто має таку ж характеристику, приєднатися до групи.

“Оцінювальна банка”. Покладіть у банку певну кількість будь-яких предметів. Запропонуйте учням припустити кількість предметів у банці. Можливо змінити цю вправу, записуючи відповіді на великому аркуші паперу. Запишіть припущення кожної дитини. Збережіть ці записи та розмістіть їх у класі або з'єднайте разом і зробіть Книгу приблизних оцінок нашого класу.

Групові заняття під час ранкової зустрічі дуже добре проводити після спокійного обмірковування періоду обміну інформацією, коли діти готові до участі в активніших видах діяльності. Групові заняття менш структуровані, аніж такі компоненти ранкової зустрічі як вітання та обмін інформацією, і спрямовані на задоволення притаманного дітям бажання рухатися.

Групові заняття зазвичай є другим компонентом ранкової зустрічі, з яким треба знайомити учнів. Водночас, вони можуть, наприклад, разом

співати пісеньку, беручи таким чином участь у групових заняттях, ще до офіційного представлення. Після того як діти опанують такий компонент ранкової зустрічі як вітання, педагоги можуть ознайомити їх із груповими заняттями, обговоривши, насамперед, значення слова “спільнота”.

Фото: автор – anatols, Depositphotos

ЩОДЕННІ НОВИНИ

Головна мета щоденних новин полягає в наданні інформації. Щоденні новини містять коротке повідомлення, складене педагогом (або під його керівництвом), яке вивіщується таким чином, аби всі могли його прочитати; короткі усні оголошення; а також, залежно від віку дітей, різноманітні завдання (наприклад, календар погоди, розклад виконання робіт тощо).

Щоденні новини сприяють розвитку демократичної практики через надання інформації, важливої для всіх, у письмовій або усній формі.

Письмове повідомлення на дошці зазвичай складається з конкретних і сталих компонентів. Наприклад, щоденні новини можуть містити:

- особливе вітання;
- календарну інформацію;
- повідомлення або інформацію про поточну тему навчальної програми чи тему обговорення;

- пояснення щодо плану роботи на день;
- інформацію про конкретні види роботи або обов'язки;
- особливе прохання або завдання, що потребує виконання;
- спеціальні оголошення.

Щоб максимально використати всі можливості, щоденні новини мають:

- бути візуально і фізично доступними для всіх;
- сприяти розвитку навичок читання і надавати змогу постійно здійснювати необхідні адаптації;
- бути чіткими, простими й стислими;
- бути розбірливо і охайно написаними;
- враховувати мовні знання, що відповідають віковій дітям;
- враховувати вміння читати, що відповідають віковій дітям;
- враховувати вміння писати, що відповідають віковій дітям;
- бути в сталому форматі.

Необхідні матеріали: фліп-чарт, дошка, великі аркуші паперу, якщо використовується фліп-чарт, а також яскраві кольорові маркери або крейда. Візуальний дисплей має бути доступним для того, щоб діти мали змогу писати. Папір кращий для використання, оскільки окремі аркуші щоденних новин можна збирати, зробити з них книгу класу, або наприкінці дня передати батькам когось із дітей. Якщо щоденні новини збирають і скріплюють, у такий спосіб педагог демонструє учням їхню важливість. Вони стають історією класу і свідчать про його розвиток. Коли учні дорослішають і переходять до середньої школи, потреба в записах і збереженні щоденних новин зменшується.

Щоденні новини допомагають зробити легкий перехід до вибору заняття або до наступного навчального етапу дня. Якщо ранкова зустріч стає задовгою, такі оголошення як календар, додаткові ігри, робота з розкладом тощо можна перенести на інший час.

ОБМІН ІНФОРМАЦІЄЮ

Практика обміну інформацією – це найважливіший компонент ранкової зустрічі. Під час обміну інформацією учні висловлюють свої ідеї,

стурбованість, досвід, почуття, а також обмінюються важливими для них речами. Інші діти ставлять запитання або коментують. Особа, яка висловлює свої думками, відповідає на запитання. Таким чином діти дізнаються про інших і надають можливість іншим краще пізнати себе.

Обмін інформацією виховує в учнів навички вільно висловлюватися перед іншими дітьми та батьками. Діти потребують практики, аби почуватися спокійно й компетентно, висловлюючи свої ідеї у класі. Певні моделі, пов'язані з обміном інформацією, дають дітям можливість відчувати до себе відповідну увагу. Діти впевненіше висловлюються, коли знають, що їх поважатимуть і слухатимуть, що вони зможуть чітко висловлювати свої думки.

ПЛАНУВАННЯ РАНКОВОЇ ЗУСТРІЧІ

Оточення (у приміщенні чи то поза його стінами) має бути гостинним, затишним і достатньо просторим для того, щоб у ньому могли зібратися всі учні класу. Запровадження ранкової зустрічі не потребує багато матеріалів. Для проведення ранкової зустрічі потрібні визначений час, місце, килим або інше покриття на підлозі, а також стенд або класна дошка.

Планування ранкової зустрічі проводиться так само, як і планування уроків. Планування всіх компонентів зустрічі має враховувати:

- інтереси й ідеї окремих дітей;
- інтереси й ідеї групи;
- навчальні теми;
- ідеї, що виникли;
- проблеми або занепокоєння, що витікають з відгуків або групових обговорень.

Рекомендовану послідовність компонентів – вітання, обмін інформацією, групове заняття, щоденні новини – можна змінити відповідно до потреб кожного класу. Деякі педагоги закінчують ранкову зустріч груповим заняттям, оскільки воно створює відчуття спільноти, готує клас до роботи впродовж дня. Інші завершують ранкову зустріч щоденними новинами,

оскільки це створює перехід до навчального матеріалу. Дехто проводить обмін інформацією окремо від ранкової зустрічі задля її скорочення або для підвищення уваги до цього компоненту. Педагоги можуть експериментувати й знаходити те, що ідеально підходить для їхнього класу. Задовольняючи потреби й інтереси класу, ранкова зустріч стає їхнім набуттям і відтак – набуває більшого сенсу для дітей.

СТВОРЕННЯ ПРАВИЛ КЛАСУ

У класі, орієнтованому на дитину, учні самостійно керують власною поведінкою і приймають рішення під керівництвом вчителя. Педагоги сприяють розвитку самоконтролю, дозволяючи дітям встановлювати основні принципи поведінки в класі через запровадження правил класу.

Правила класу – це позитивні висловлювання, що окреслюють принципи поведінки учнів у класі. Вони сприяють вирішенню етичних проблем, що можуть виникати в навчальному закладі. Діти, дотримуючись принципів, які вони розробляють для класу, демонструють відповідальність і незалежність.

Коли на дітей покладається відповідальність за власний вибір і прийняття рішень, які впливають на клас, вони розуміють необхідність правил. Ці правила не є довільними або відірваними від дійсності. Вони спрямовують індивідуальні вчинки на досягнення користі для всієї спільноти. Подібно до законів, правила мають на меті гарантувати безпеку людей, захищати особисті права і свободи, а також керувати поведінкою. У них йдеться не про те, чого не потрібно робити, а про те, що необхідно робити.

Коли учні беруть участь у створенні правил, у них виникає почуття причетності до спільної справи. Вірогідніше, що діти виконуватимуть правила, які вони створили самі, аніж підкорюватимуться правилам, нав'язаними іншими. Після розроблення правил їх друкують на плакаті та розміщують на видному місці в класі, де учні можуть їх часто бачити. Важливо також час від часу переглядати правила – деякі з них можуть втратити свою актуальність, натомість може з'явитися потреба у створенні нових. Це дає

можливість дітям зрозуміти, що правила, якими б хорошими вони не були, не є вічними й потребують перегляду і переоцінки.

Для того щоб розпочати процес створення правил класу, педагоги наводять приклади коротких, стислих позитивних висловлювань, наприклад:

- “Ходити в класі спокійно”;
- “Класти матеріали на місце”;
- “Вирішувати проблеми за допомогою слів”;
- “Слухати, коли хтось говорить”.

Педагоги також мають ініціювати висловлення дітьми своїх ідей. У міру надходження ідей стосовно правил, їх записують на великому аркуші паперу. Запис дає дітям змогу обговорювати свої ідеї, оцінювати всі пропозиції й об’єднувати взаємопов’язані. Правила, сформульовані в негативному стилі – “Не бігати”, “Не перебивати інших” краще переформулювати в позитивні. Доопрацьований список треба прочитати вголос. Рішення щодо затвердження правил приймається всією групою.

Правила класу також можна створювати, коли виникають проблеми. Наприклад, якщо діти перебивають один одного під час групового заняття з розвитку мовлення, як наприклад “Крісло автора”, педагоги можуть організувати спеціальні збори або запланувати роботу з прийняття правил під час ранкової зустрічі. Здійснюючи відповідні заходи, педагог надає дітям можливість звернути увагу на конкретний прояв поведінки й створити правила, якими будуть керуватися діти.

“Нова українська школа”

Титуальне фото: автор – Robert Collins, [Unsplash](#)

Інші фото – [Depositphotos](#)

Ранкові зустрічі

URL: <https://drive.google.com/drive/mobile/folders/1zce-2RaAos2D1twd9DML-pIDwjy7xiPR7?usp=sharing&fbclid=IwAR2uSnxj5HhOJ5xnf5Kjlvb3mnC4au-Ufdqh4d9DyysG6lya7gflBJVz5JU> (дата звернення: 20.06. 2025).

**Як навчити школярів бути вдячними і цінувати те,
що вони мають**

URL: <https://vseosvita.ua/news/yak-navchyty-shkoliariv-buty-vdiachnymy-i-tsinuvaty-te-shcho-vony-maiut-5127.html> (дата звернення: 20.06. 2025).

Кожна людина мріє бути щасливою. І базова виховна мета батьків і педагогів полягає у тому, щоб навчити дитину відчувати себе такою навіть без прив'язки до зовнішніх обставин. А як цього домогтися? Передусім необхідно виховати в дитині не лише прагнення до більшого, а й уміння завжди цінувати те, що вона має і щиро вдячність за це.

Однак варто пам'ятати, що діти у силу психологічного розвитку схильні сприймати все як належне. Уміння ж відчувати вдячність є свідченням успішного процесу дорослішання особистості і настання її зрілості, але воно не завжди залежить від біологічного віку. Навіть не всі дорослі володіють цим умінням. Однак цьому можна навчитися і навчити своїх учнів!

Пропонуємо декілька дієвих порад, які допоможуть виховати у кожній дитині вміння цінувати і радіти тому, що в неї є, й щиро висловлювати подяку.

Створіть з учнями «Щоденник вдячності»

Під час виховної години запропонуйте дітям створити та оформити на власний смак свій особистий яскравий щоденник, куди вони зможуть записувати радісні моменти, які відбулися в їхньому житті. Зазначте, що важливі не лише значимі події, але й повсякденні дрібниці, з яких врешті-решт і складається життя кожної людини.

Зверніть увагу школярів, що радісні моменти для кожного з них це результат чийхось дій і прагнень – без зусиль цих людей не було б і відповідних щасливих моментів!

Практикуйте вправу «Три найкращі події дня»

Запропонуйте учням узяти за правило щоденно виконувати дуже просту, однак дієву вправу: лягаючи спати, визначити для себе 3 найкращі події, які сталися з кожним із них впродовж дня або добрі вчинки, які були скоєні ними.

Практикування цієї вправи виробить навичку цінувати радісні моменти і помічати явища, які викликають почуття вдячності.

Станьте прикладом вдячної людини

Діти схильні наслідувати те, що вони бачать, тому станьте прикладом для своїх учнів – частіше самі говоріть школярам слова вдячності.

Полив учень квітку в класі, помив дошки від крейди, виконав ваше доручення – обов'язково щиро подякуйте за допомогу! Слова вдячності, сказані просто і щиро, стануть емоційною винагородою, і дитині буде приємно й у подальшому проявляти ініціативу допомоги.

Під час класної години ініціюйте в класі обговорення, за що кожен може бути вдячний долі. Поясніть дітям, що кожному завжди хочеться більшого, однак варто пам'ятати, що він має у житті, кому цьому завдячує і яким би могла скластися його доля, якби в нього не було того, що насправді зараз він має.

Обов'язково час від часу говоріть своїм учням, за що ви вдячні саме їм (наприклад, вони гідно представили клас у шкільному змаганні, покращили успішність, перестали запізнюватись на уроки та інше). Адже щирі слова вдячності обов'язково надихнуть учнів на нові звершення та у невимушеній формі навчать, що вдячність – почуття, гідне наслідування.

Практикуйте вправу «Яку користь можна отримати з цієї неприємної ситуації»

Поясніть учням, що далеко не завжди все відбувається саме так, як хочеться або як планувалося. Однак не варто засмучуватися. Будь-які події в житті кожного з нас відбуваються не просто так. Тому завдання будь-якої людини навчитися знаходити навіть у найгіршому щось позитивне і бути вдячними за цей урок життя.

Навчить учнів розглядати будь-яку ситуацію з різних боків (конфлікт, покарання поганою оцінкою, батьківську заборону та інше) і ставити, перш за все, питання собі: «Що є хорошого для мене в обставинах, які склалися?», «Чого я можу навчитися завдяки цій ситуації?» та інше.

Знаходити найкраще у найгіршому і приймати все з вдячністю – хороша навичка, яка стане у пригоді кожному!

Напишіть з дітьми лист вдячності для близької людини

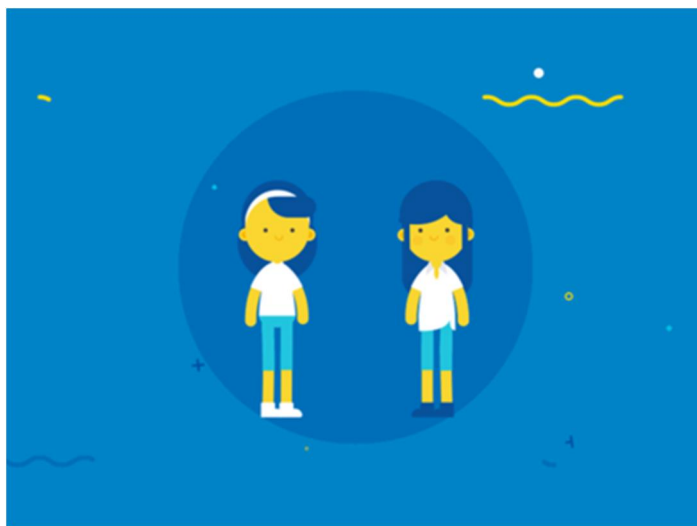
Поясніть дітям, що щира вдячність – винагорода за витрачені зусилля для кожного. На жаль, не всі надають цьому належної уваги і часто не вміють відповідно проявляти вдячність, тому часто між людьми виникають різні непорозуміння. Щоб уникнути подібних ситуацій, важливо навчитися правильно висловлювати свої почуття.

Під час класної години обговоріть зі школярами, за що вони відчувають велику вдячність. Запропонуйте кожному написати листа з висловленням вдячності певній близькій людині (наприклад, батькам, другу, бабусі, вчителю). Зверніть увагу дітей на те, що вдячність може бути не лише за певні матеріальні речі, а й за увагу, підтримку, витрачений час, зусилля, допомогу тощо. За бажанням можна обговорити зміст листів і обов'язково віддати адресатам.

Разом допомагайте іншим

Заведіть у класу правило, що раз на місяць певного числа ви разом робите щось корисне для інших: прибираєте на шкільному подвір'ї, допомагаєте молодшим школярам, збираєте речі для благодійних організацій, займаєтесь волонтерством та інше. Це допоможе зрозуміти школярам важливість не тільки отримувати, а й віддавати. А це, передусім, важливий компонент подяки.

Окрім того, допомагаючи іншим, школярі навчаться проявляти співчуття і турботу. Також піклування про інших допоможе виховати в дітях уміння цінувати те хороше, що у них є – те, що вони, можливо, сприймають як належне.

З досвіду підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта» НДУ імені М. Гоголя

The screenshot shows a Zoom meeting interface. On the left, a presentation slide titled "Вправа «Щоденник подяки»" (Exercise "Gratitude Journal") is displayed. The slide contains the following text:

Заведи «Щоденник подяки». Він допоможе бачити світлі моменти щодня.

За що можна дякувати?

1. Подяка світу, всесвіту, ЖИТТЮ.
2. Людям, яким ви вдячні.
3. Подяка собі.

Below the text is an illustration of a hand holding a red heart, with the text "ЩОДЕННИК подяки" (Gratitude Journal) and a small graphic of a heart.

On the right side of the Zoom window, a vertical grid of participant video thumbnails is visible. The names of the participants are: Надія Білоусова, Олена Філоненко, Світлана Шефер, Катя ПО-21, Катя ПО-21, Люда Черняк, and Anastasiya Proha.

Міжнародний день «Дякую»

Щороку 11 січня у світі святкують Міжнародний день «Дякую». Психологи кажуть, що слово «дякую» дійсно чарівне і здатне творити дива, адже володіє особливою силою та енергетикою. Цим словом ми передаємо позитивні емоції, висловлюємо увагу і повагу.

«Добре слово дорожче багатства», «Тепле слово і в мороз зігріє» – говорить народна мудрість.

Користуючись нагодою, студенти спеціальності Початкова освіта створили та намалювали листівки зі словами вдячності нашим військовим за найвищий прояв патріотизму і відданість Україні. Всім воїнам, що боронять наш спокій, тримають наше небо, захищають державу і беруть українські міста і села – ДЯКУЄМО!!!

3 міжнародними днем "Дякую"

★ Хочу щиро подякувати рідним та друзям за безмежну підтримку, ласку та доброту, яку я отримую завжди від вас.

Дякую військовим - за найвищий прояв патріотизму і любові до України. Ви - наші ангели-охоронці, які несуть важку відповідальність за мир і безпеку нашого народу. Дякую вам за вашу відданість, сміливість і жертвність.

Шановні викладачі, дякую вам. Ви дали мені не тільки цінні знання, але й навчили мислити, аналізувати, досліджувати і творити. Ви завжди підтримували мене, заохочували та вірили в мене. Я вдячні вам за вашу працю, вашу мудрість, вашу доброту.

Thank You

**ТОП-10 НАЙБІЛЬШ ПОТРІБНИХ
УМІНЬ ТА НАВИЧОК НА НАЙБЛИЖЧІ 10 РОКІВ:
ДОСЛІДЖЕННЯ FORBES**

URL: <https://nqa.gov.ua/news/top-10-najbils-zatrebuvanih-umin-ta-navicok-na-najblizci-10-rokiv-doslidzenna-forbes/>(дата звернення: 20.06. 2025).

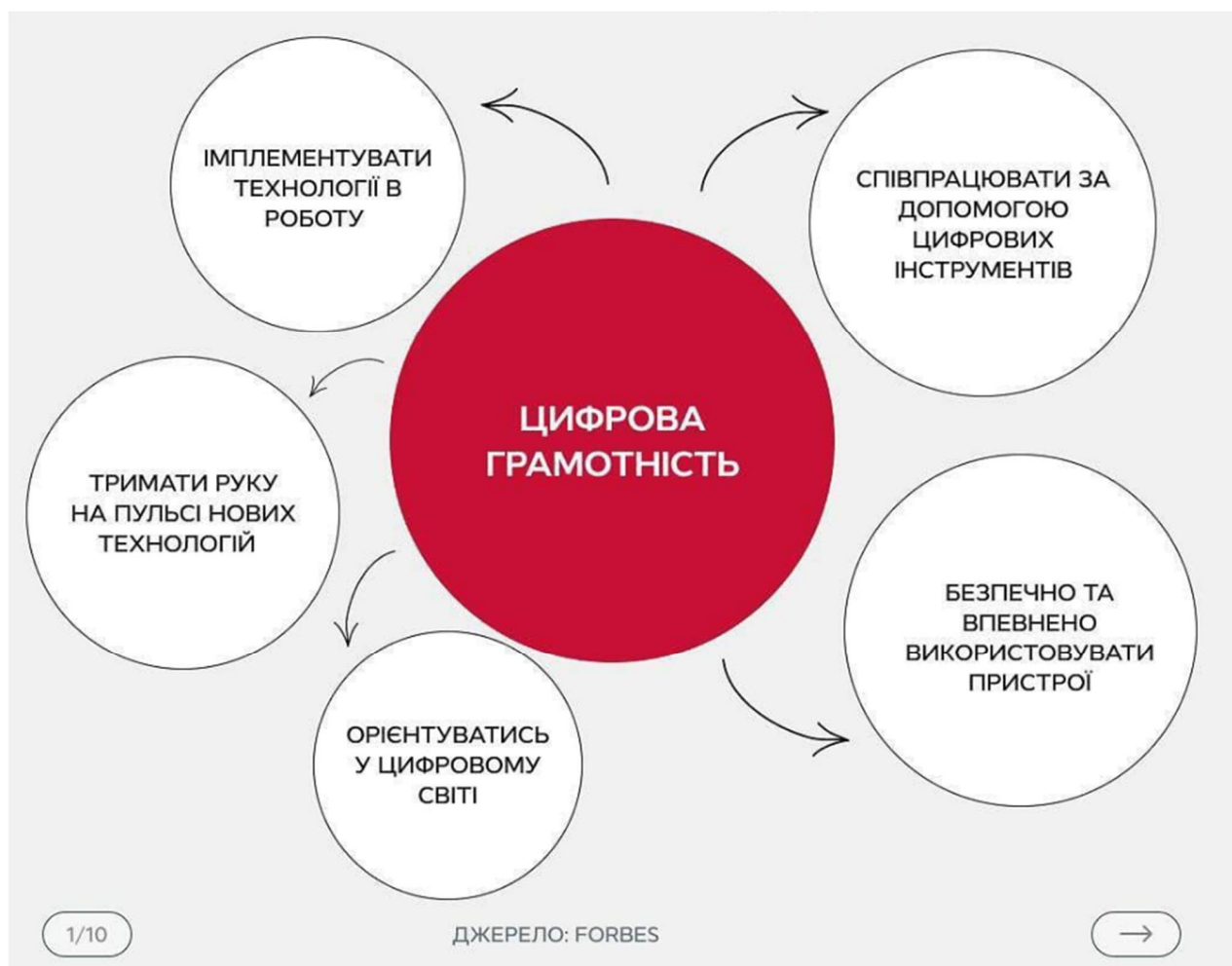
◆ Журнал Forbes на своєму сайті опублікував інформацію щодо найбільш затребуваних умінь та навичок на найближчі 10 років.

Ринок праці різко змінився за останні двадцять років і він буде продовжувати трансформуватися ще швидшими темпами. Перехід до нової промислової революції зумовлює зміну умінь та навичок, необхідних для процвітання на робочому місці. Їх поява зумовить необхідність розвитку критично важливих м'яких умінь та навичок, щоб працівники могли робити те, чого не можуть машини.

Топ-10 умінь та навички, які будуть затребувані роботодавцями в найближчі 10 років: 👍

✓ Цифрова грамотність

Цифрова грамотність охоплює вміння та навички для навчання, роботи та орієнтуванні в повсякденному житті в цифровому світі. Ці вміння та навички передбачають здатність безпечно та впевнено використовувати пристрої, програмне забезпечення та додатки. Працівники, які володіють сильними вміннями та навичками цифрової грамотності можуть легко спілкуватися та взаємодіяти за допомогою цифрових інструментів і тримати руку на пульсі нових технологій, усвідомлюючи їх вплив на роботу та бізнес.

✔ Грамотність даних

Дані для більшості компаній зараз вважаються одним з найважливіших і найцінніших бізнес-активів. Це означає, що організації захочуть працевлаштувати людей, здатних отримувати дані та ефективно їх використовувати. У контексті бізнесу грамотність даних означає можливість отримати доступ до відповідних даних і впевнено працювати з ними, розвиваючи грамотність даних, працюючи над аналізом сенсу даних та передаючи іншим інформацію на основі даних. Завдяки грамотності даних ви також зможете поставити під сумнів цілісність і достовірність будь-яких даних, з якими ви працюєте, а не просто сліпо дотримуватися отриманої інформації.

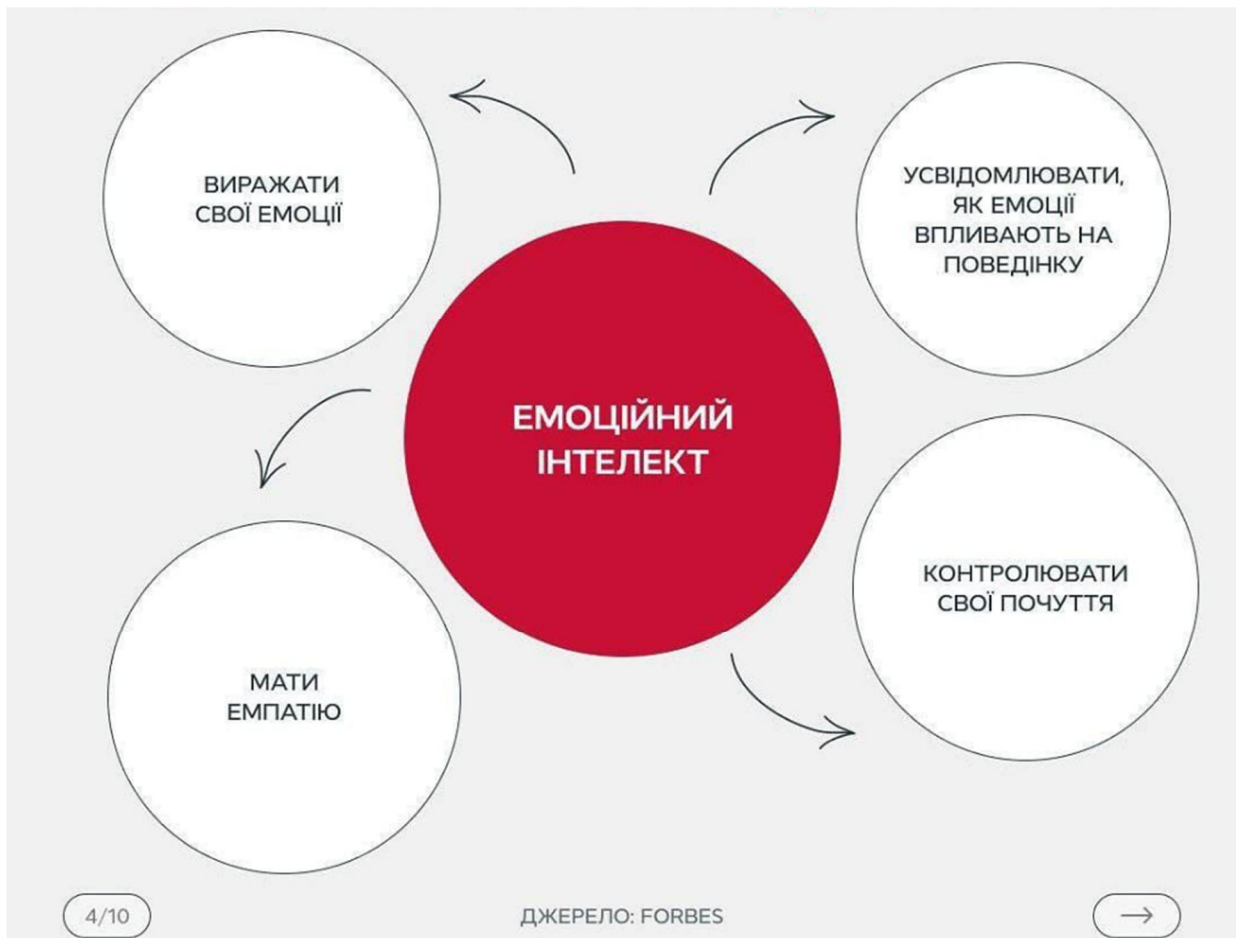
✓ Критичне мислення

У сучасну епоху фейкових новин, фейків у соціальних мережах та інформаційного перевантаження, критичне мислення знаходиться на вершині списку найважливіших умінь та навичок, які потрібно розвивати для успіху. Критично мислити означає аналізувати проблеми та ситуації на основі доказів, а не чуток, особистих думок чи упереджень. Коли людина критично мислить, вона може поставити під сумнів достовірність доказів і з'ясувати, що є правдою, а що ні в різних ситуаціях.

✓ Емоційний інтелект

Варто зазначити, що емоційний інтелект – це здатність виражати та контролювати емоції. Емоційно розумна людина усвідомлює, як її емоції впливають на її власну поведінку та на оточення, і може керувати цими емоціями відповідним чином. Вважається, що емпатія є здатністю бачити світ з чужої точки зору і, як наслідок, є ключовою складовою емоційного інтелекту.

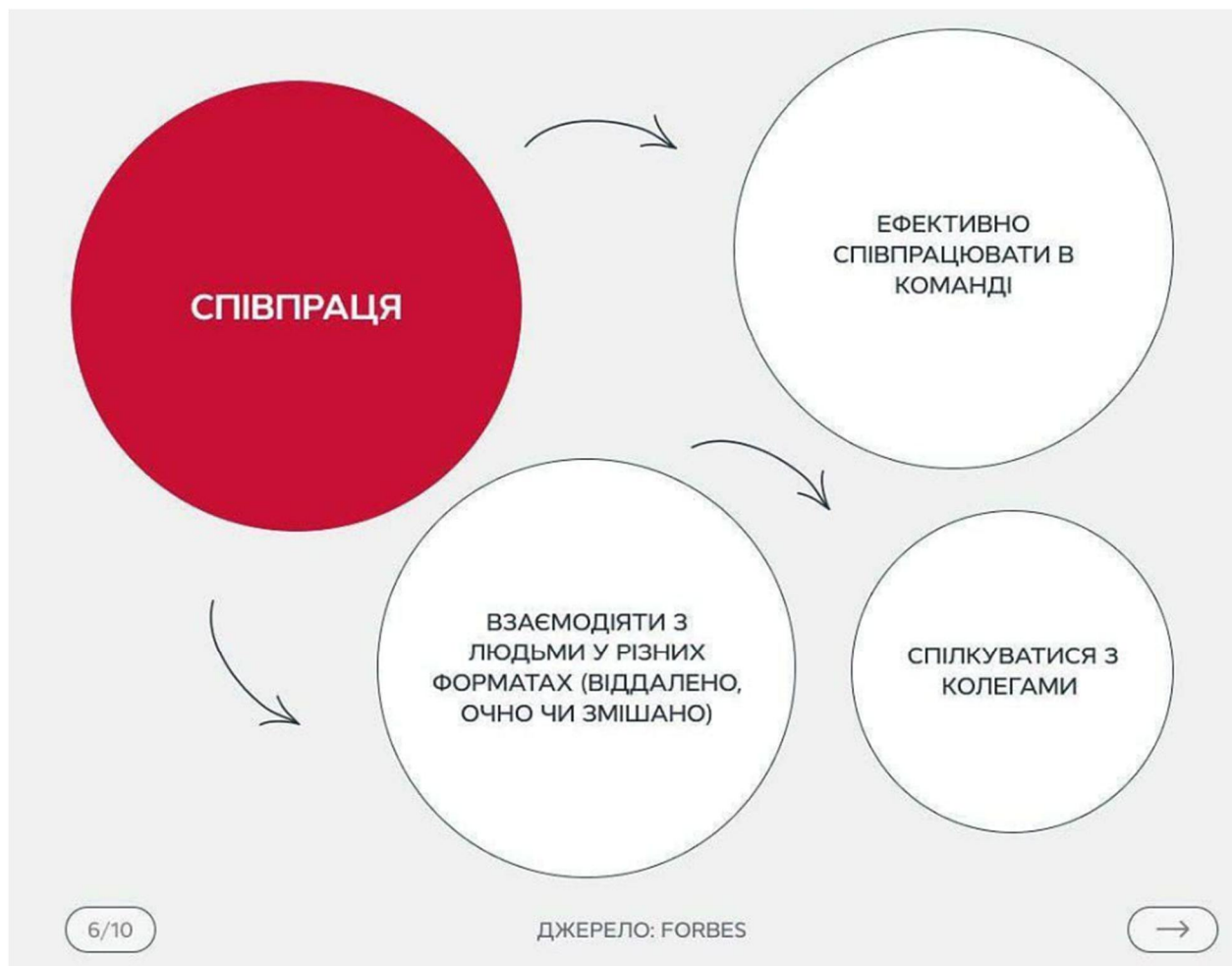
✔ Креативність

Креативність буде однією з найбільш затребуваних навичок майбутнього на робочому місці, особливо коли необхідно передати все більше і більше рутинних завдань машинам. Творче мислення, як, наприклад виникнення нових ідей, вирішення проблем, уявлення за межами статус-кво та реалізація ідей для вирішення проблем та покращення ситуації, матиме вирішальне значення на робочому місці майбутнього.

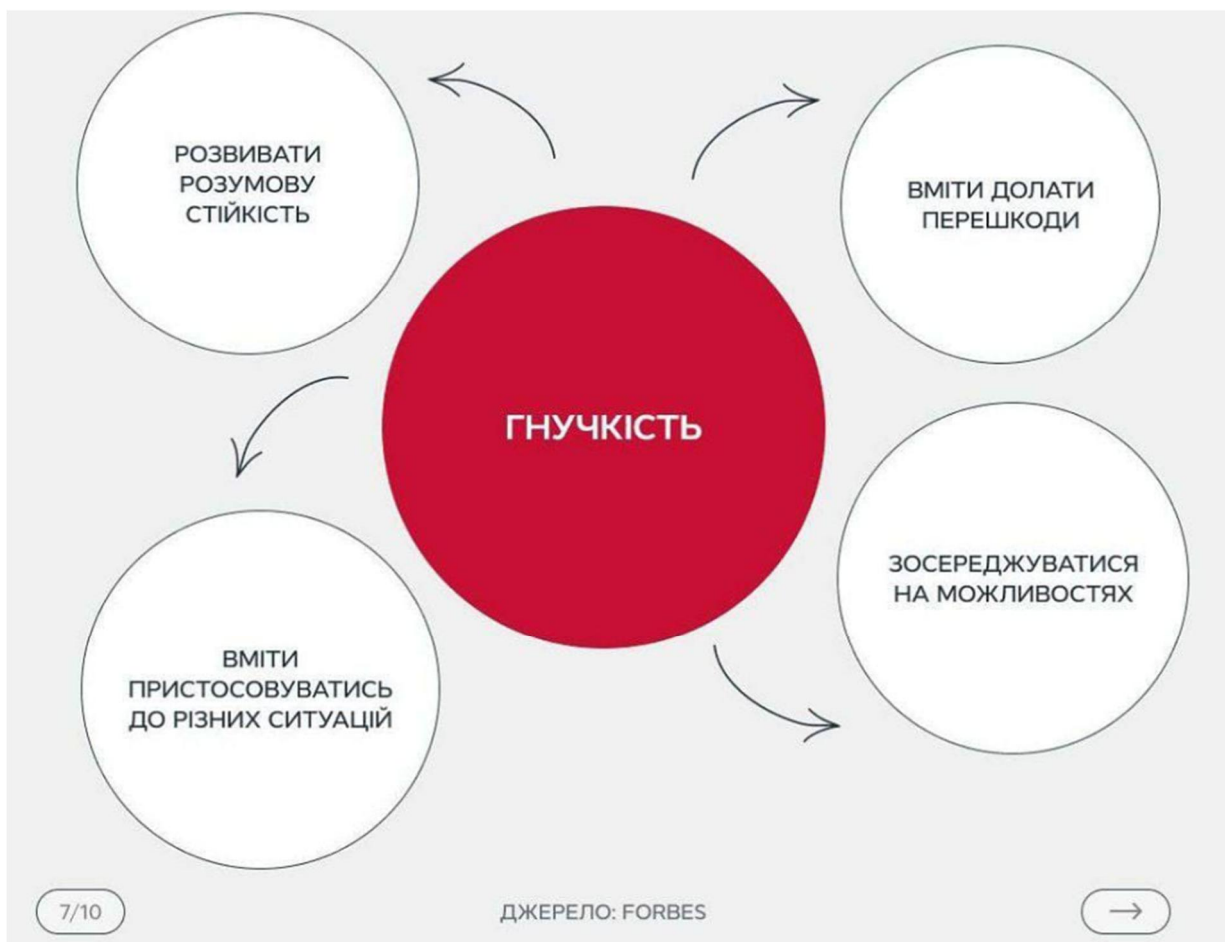
✔ Співпраця

Характер співпраці та командної роботи змінюється в міру розвитку команд, включаючи гібридних працівників, працівників, які працюють віддалено, підрядників та інших співробітників, які переміщуються між проектами та командами. У сьогоднішньому мінливому світі праці, на робочому місці потрібно буде вміти ефективно співпрацювати та спілкуватися з колегами і товаришами по службі.

✓ Гнучкість

На робочому місці майбутнього зміни будуть ще більшим рушійним фактором, ніж сьогодні. Людям доведеться постійно боротися з новими технологіями, зростаючою автоматизацією та швидким темпом роботи. Необхідно буде розвивати психічну стійкість задля процвітання в часи постійних змін. Адаптивність є ключем до розвитку гнучкості, оскільки передбачає здатність пристосовуватися до нових умов. Адаптовані працівники володіють такими якостями як відкритість та допитливість, а також готовністю дізнаватися нове, оскільки вони зосереджуються на можливостях, а не на перешкодах.

✔ Лідерські навички

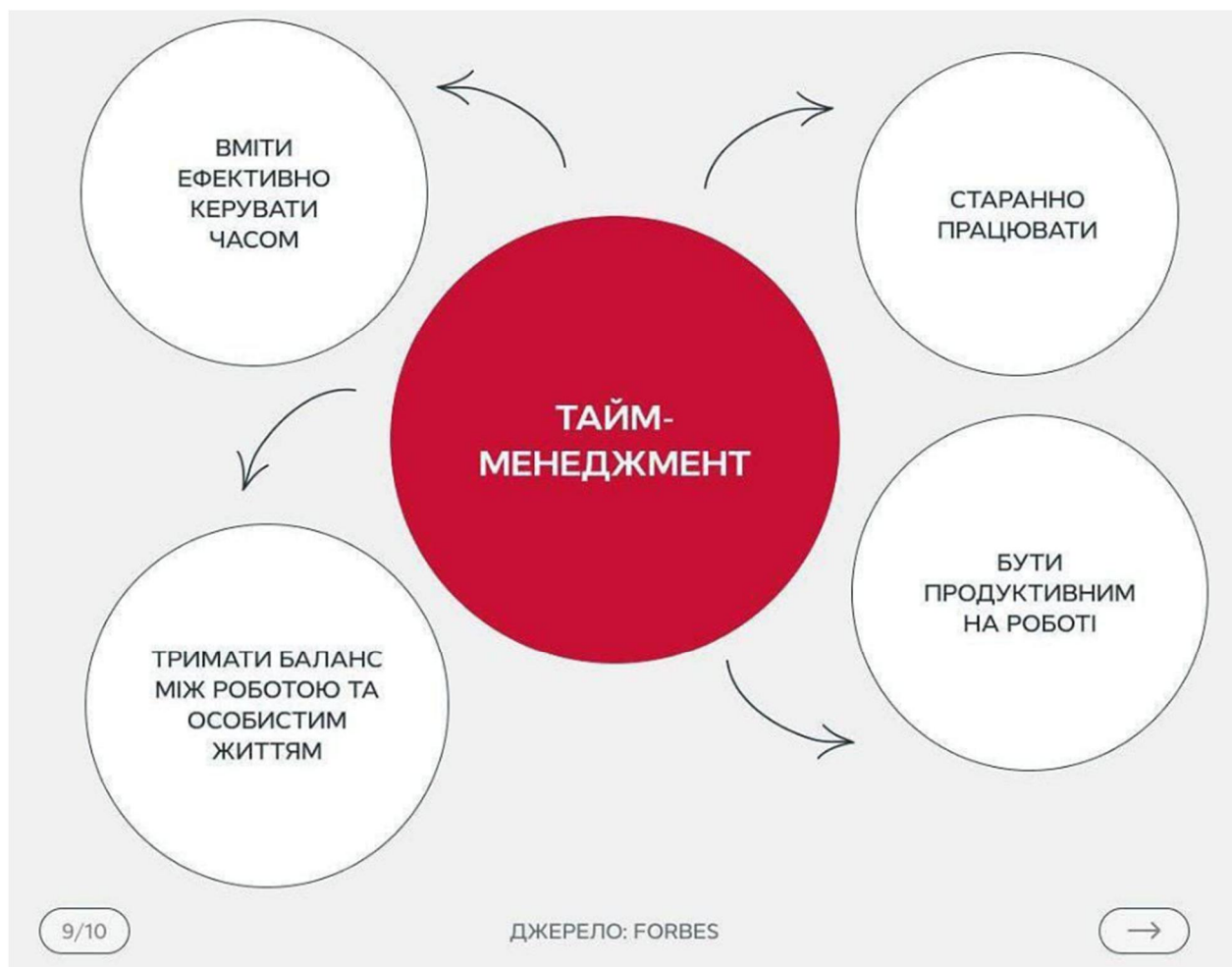
Лідерські навички полягають у тому, щоб перейняти кращий досвід інших людей і переконатися, що завдяки йому вони можуть бути перспективними. Лідерські навички необхідні не лише тим, хто знаходиться на вершині кар'єрної сходи. Такі фактори, як розподілені команди, збільшення різноманітності, економіка вільного заробітку та більш плавні організаційні структури, вказують на те, що лідерські навички будуть важливими для кожного працівника, незалежно від його посади.

✔ Тайм-менеджмент

Незалежно від того, чи працює людина дистанційно, чи повний робочий день у офісі, веде власний бізнес або працює в організації, здатність ефективно керувати своїм часом має важливе значення для ефективності на робочому місці. Працівникам, які розумно розподілили свій робочий час, не потрібно працювати позанормово. Вони знають, коли вони найбільш продуктивні й розумно використовують цей час, залишаючи менш продуктивні години для інших завдань.

Розвиток навичок ефективного управління часом також є важливим для психічного здоров'я працівника. Коли людина може ефективно розпоряджатися своїм часом, вона створює кращий баланс між роботою та особистим життям.

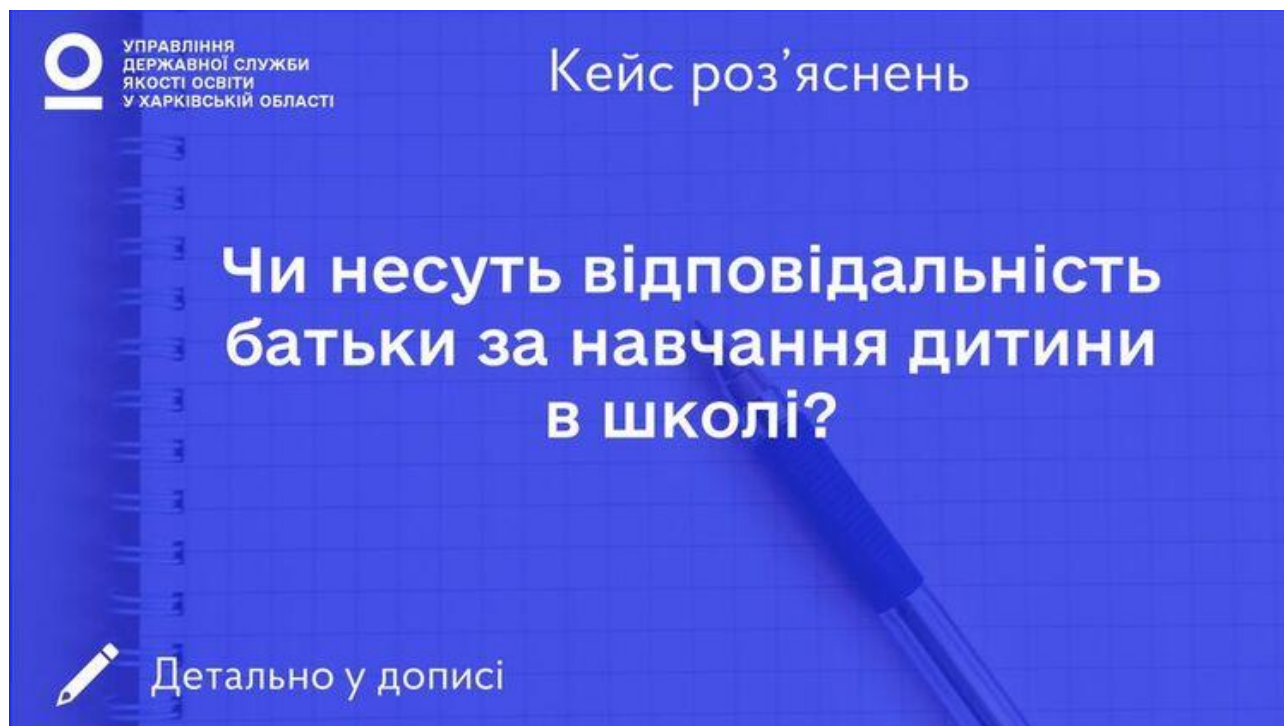
✔ Цікавість та безперервне навчання

Незалежно від вашого віку чи сфери зайнятості, кожен працівник має замислитися про безперервне навчання, яке має вирішальне значення для процвітання на робочому місці в майбутньому. Цікавість та безперервне навчання допоможуть вам залишатися гнучкими та прийняти зміни, а також підтримувати свої навички на високому рівні, щоб не відставати від основних сьогоденних змін.

Чи несуть відповідальність батьки за навчання дитини в школі?

URL: https://znayshov.com/News/Details/chy_nesut_vidpovidalnist_batky_-za_navchannia_dytyny_v_shkoli?fbclid=IwAR3A_nyqS3w16sTmPFFiXQ2Yk1xc_mRuYYwGQ9EdZ2i_18VE6UZMU9oAnSbU (дата звернення: 20.06. 2025).

Відповідно до статті 53 Конституції України повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Виховання дітей – це відповідальна справа, а забезпечення здобуття дитиною повної загальної середньої освіти є безпосереднім обов'язком батьків.

Під час дистанційного навчання, присутність дитини на уроках є обов'язковою, контроль за цим покладається на батьків дитини, бо відповідно до пункту 3 статті 55 Закону України «Про освіту», батьки зобов'язані сприяти виконанню дитиною освітньої програми та досягненню дитиною передбачених нею результатів навчання.

Батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей ... (стаття 12 Закону України «Про охорону дитинства»).

На батьків учнів, а також керівників закладів освіти, які виконують обов'язки опікунів дитини у випадках, визначених законом, покладається відповідальність за здобуття ними повної загальної середньої освіти (стаття 25 Закону України «Про повну загальну середню освіту»).

Основні обов'язки батьків щодо здобуття дітьми освіти:

- забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя (стаття 150 Сімейного кодексу України);
- сприяти виконанню дитиною освітньої програми та досягненню дитиною передбачених нею результатів навчання (стаття 55 Закону України «Про освіту»);
- дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, а також умов договору про надання освітніх послуг (за наявності) (стаття 55 Закону України «Про освіту»).

Відповідальність батьків за невиконання обов'язків щодо здобуття освіти їхніми дітьми

¶ Штрафні санкції

Ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей тягне за собою попередження або накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (частини 1-4 стаття 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення). Це від 850 грн до 1700 грн.

Якщо ті самі дії вчиняються повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – накладається штраф від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – це від 1700 грн до 5100 грн.

¶ Позбавлення батьківських прав

Також батьків можуть позбавити батьківських прав, якщо вони ухиляються від виконання своїх обов'язків щодо виховання дитини та/або забезпечення здобуття нею повної загальної середньої освіти (підпункт 2 частини 1 статті 164 Сімейного кодексу України).

Основні документами, які регулюють права та обов'язки батьків:

◆ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> Закон України «Про освіту»

◆ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> Закон України «Про повну загальну середню освіту»

◆ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> Сімейний кодекс України

◆ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> Закон України «Про охорону дитинства»

Додаток 10

Міжнародний день толерантності – свято, яке відзначається 16 листопада в усьому світі. Його запровадили у 1995 році за рішенням ЮНЕСКО. Саме цього дня ухвалили Декларацію принципів терпимості. У ній йдеться про рівність усіх людей, незалежно від їхнього віросповідання, етносу або кольору шкіри. Ці принципи закріпили у Загальній декларації прав людини, що проголошує неприйняття усіх форм дискримінації, недопущення геноциду і покарання за нього.

Толерантність – це вміння людини ставитись без агресії до думок інших людей, до їх способу життя, віросповідання, звичаїв, традицій, ідей і почуттів.

9 вправ, які навчають толерантності

URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4497-9-vprav-iaki-navchaiut-tolerantnosti> (дата звернення: 20.06. 2025).

1. Привітання «Мене звуть... Я люблю себе за те, що...»

Вправа проводиться в колі. Кожен по черзі говорить дві фрази «Мене звуть...» і «Я люблю себе за те, що...». Не відволікайтеся на спори і обговорення з приводу бажань. Просто висловлюйте їх по черзі, неупереджено і швидко. Мета вправи – формування позитивної самооцінки.

2. Вправа «П'ять добрих слів»

Кожен з учнів має обвести свою руку на аркуші паперу і на малюнку долоні написати своє ім'я. Потім учень передає свій аркуш сусідові праворуч, а сам отримує малюнок від сусіда ліворуч. На кожному пальці намальованої долоні треба написати будь-яку привабливу, на їхню думку, рису її власника (наприклад: «ти дуже добра», «ти завжди заступаєшся за слабших», «мені подобається твій одяг»). Аркуш повертається до власника. Коли робота завершена, вчитель збирає малюнки і зачитує написи, а група має здогадатися, кому вони призначені. Мета вправи – розвиток навичок спілкування.

3. Вправа асоціативний ряд «Толерантність»

Учасники називають характеристики людини, що асоціюються з поняттям толерантності і починаються з букви вертикального рядка. Мета вправи – пересвідчитися, чи діти правильно трактують поняття «толерантності».

Т – терпимість

О – оптимізм

Л – любов

Е – ентузіазм

Р – рівність

А – активність

Н – ніжність

Т —тактовність

Н – ніжність

I – ініціативність

C – співчуття

T – терпіння

Ь –

4. Вправа «Я-висловлювання» та «Ти-висловлювання»

Вчитель чи психолог пояснює дітям різницю між Я-висловлюванням (Мені не подобається, що ти не записав домашнє завдання) і Ти-висловлюванням «Ти знову домашку не записав!». Запропонуйте дітям ситуації, які вони можуть розіграти в парах. наприклад, таку: «Ти домовився з другом зустрітися на вулиці. Він запізнився на 20 хвилин. Ти змерз і сердишся». Поясніть, що для толерантної комунікації варто застосовувати «Я-висловлювання».

5. Експрес-діагностика «Що означає бути толерантною особистістю?»

В анкетах учасників та у ведучих на плакаті записано риси толерантної особистості. За підсумками всіх анкет формується уявлення групи про толерантну особистість. Мета вправи – звернути увагу дітей на риси характеру, які притаманні толерантній особистості, і прорефлексувати над тим, чи вони є толерантними.

Анкета «Риси толерантної особистості»

Риси толерантної особистості	Риси, що є в мене	Три головні риси толерантної особистості	Уявлення групи про толерантну особистість
Інтерес до людей			
Уміння слухати			
Уміння співпереживати			
Терпимість			
Альтруїзм			
Тактовність			
Почуття гумору			
Повага до інших			
Відмова від тиску і насильства			
Визнання прав інших на свої погляди			
Прийняття інших такими, які вони є			
Взаєморозуміння на основі згоди			

6. Карусель «Приємна розмова»

Учасники, поділені на дві групи, стають обличчям один до одного (зовнішнє й внутрішнє коло) за принципом «каруселі». Тренер дає приклади ситуацій, які необхідно програти.

Ситуація А. Перед вами людина, яку ви зовсім не знаєте, бачите її вперше, але вам дуже потрібно дізнатися, як проїхати в якесь місце в місті, де ви знаходитесь вперше.

Ситуація Б. Перед вами людина, яка вам дуже подобається. Ви давно хотіли поговорити з нею.

Ситуація В. Перед вами людина, яка чимось засмучена і ніяк не може заспокоїтися. Підійдіть до неї, почніть розмову, заспокойте її.

При переході до кожної наступної ситуації учасники по сигналу тренера роблять крок ліворуч (праворуч) за годинниковою стрілкою. У такий спосіб кожен учасник має можливість програти ситуацію кілька разів з різними людьми і проявити емпатію в різних ситуаціях.

7. Експрес-спілкування «Приємна розмова»

Під час цієї вправи учасникам необхідно кидати один одному м'яч і говорити вислів, що починається словами «Мені в тобі подобається...». Через 5-7 кидків вислів замінюється «Нас із тобою поєднує...».

Проговоріть з дітьми, яку частину вправи було легше виконувати, що відчували під час виконання першої та другої частини вправи. Мета вправи – розвиток навичок спілкування, підвищення самооцінки.

8. «Бджоли»

Всім учасникам пропонують встати колом і заплющити очі. Потім ведучий каже: «Уявіть собі сонячний ранок. Ви – бджоли. Вилітаєте на галявину й дзижчите. По моїй команді «Бджоли, у вулик» ви із заплющеними очима повинні стати в рівне коло». Вправа повторюється кілька разів. Вона спрямована на закріплення почуття згуртованості й довіри в групі.

9. Гра-розминка «Австралійський дощ»

Учасники стають у коло. Інструкція: Чи знаєте ви, що таке австралійський дощ? Ні? Тоді давайте разом послухаємо, який він. Зараз по колу ланцюжком ви будете передавати мої рухи. Як тільки вони повернуться до мене, я передам наступні. Стежте уважно! Мета цієї вправи – психологічно розвантажити учасників і буде доречною для закінчення заняття.

- В Австралії піднявся вітер. (Ведучій тре долоні).
- Починає крапати дощ. (Клацання пальцями).
- Дощ посилюється. (Почергове плескання долонями по грудях).
- Починається справжня злива. (Плескання по стегнах).
- А ось град – справжня буря. (Тупіт ногами).
- Але що це? Буря стихає. (Плескання по стегнах).
- Дощ стихає. (Плескання долонями по грудях).
- Рідкі краплі падають на землю. (Клацання пальцями).
- Тихий шелест вітру. (Потирання долонь).
- Сонце! (Руки догори).

Освітнє відео День толерантності: <https://youtu.be/9ysaUOrwtb8?si=8g9qG2Lf6nP4B2IP> (дата звернення: 20.06. 2025).

Гледінг

URL: <https://vseosvita.ua/news/v-ukraini-znyzhuietsia-riven-bulinhu-a-u-sviti-nabuvaie-populiarnosti-trend-na-hledinh-99657.html> (дата звернення: 20.06. 2025).

Усвіті набуває популярності тренд на гледінг

Норвезька письменниця придумала оригінальний спосіб боротьби зі цькуванням, що став справжнім освітнім трендом та захоплює серця тисяч дітлахів по усьому світу. Як цей тренд запобігає розвитку булінгу, читайте у нашому матеріалі.

Боротьба з насильством потрібна, однак найважливіше – це позбутися його вже у молодших класах. У скандинавських країнах вирішили боротися з цим явищем саме профілактикою, яку назвали **гледінг**.

Авторство методу належить **Сірі Абрахамсен**, норвезькій тренерці з емпатії та авторці бестселерів, переможниці у номінаціях «Молодий лідер року» у 2019 році, «Соціальний підприємець року» та «Найкращий спікер» у 2021 та 2022 роках.

Як колись Астрід Лінгрен на казки надихнула її донька, так й Сірі вирішила провести експеримент, спостерігаючи за поведінкою власних синів. Дивлячись на їхні сварки, письменниця вигадала нову суперсилу – відтепер діти вмiли покращувати один одному настрій. Згодом експеримент оселився на сторінках книжки про Вілмера та Люсі, які вмiли покращувати настрій собі та іншим.

Книжка припала до душі маленьким читачам та згодом по усій Норвегії почали утворюватися «патрулі радості». Спостерігаючи, як широкому загалу відгукнулася ідея про гледінг, у 2014 письменниця заснувала некомерційну організацію [Childhood for life](#), яка займається поширенням ідеї гледінгу та надає цифрові інструменти для сімей, дитячих садків, шкіл та усіх охочих. Замість того, щоб зосереджуватись на негативі, вчителям, батькам та учням

пропонують здійснювати чужі бажання, щоб стати Санта Клаусами, а також розвивати емпатію та комунікацію між дітьми.

За цей час вийшло близько 60 тисяч примірників історій про Вілмера та Люсі, а також посібників з глядінгу та мультфільми. Тренінги та курси охопили близько тисячі шкіл та дитячих садків.

Прихильниками тренду стали 200 тисяч дітей по усій Північній Європі, а 80 тисяч з них утворили патрулі радості, девіз яких: «Зроби когось щасливішим вже сьогодні».

Як працює глядінг?

Найголовніше правило: усвідомити, що добро – це суперсила, за допомогою якої можна робити добрі вчинки та концентруватися на позитиві.

Якщо у класі новачок, який відчуває себе самотньо або невпевнено, патруль глядінгу зможе розпитати його інтереси, вподобання, хобі. Також можна влаштувати екскурсію школою та познайомити нового однокласника з усіма.

А ще глядінг це:

1. Робити компліменти, зосереджуючись на гарних рисах людини та бути ввічливим.

2. Розробляти проєкти, які покращать клімат у класі, школі та навіть громаді. Серед прихильників глядінгу були й історії, коли діти створювали бібліотечний клуб або шкільний театр, навіть притулок для тварин.

3. Одним з завдань глядінгу також є й популяризація благодійності: деякі школярі допомагають малозабезпеченим родинам однокласників, опікуються дитячими лікарнями та притулками.

Рух глядінгу впевнено крокує Європою – за останні кілька років він вже перейшов до Великої Британії, Фінляндії, Швеції, а влітку 2023 року цю концепцію презентували на конференції у Південній Кореї. А у 2022 ініціатива потрапила до списку сотні найкращих освітніх ідей світу.

Як створити спільноту глядінгу в школі?

В Україні цей тренд поки існує у вигляді мультфільмів та методичок (Матеріал: [Що таке «глядінг» і навіщо дітей у школах вчать «комфортити» одне одного?](#)) або окремих статей. Проте, дороги до цього тренду відкриті й спробувати запровадити цю ініціативу можна в будь-якій школі. Головне – знати головні принципи організації.

- **Доброзичливість та увага до всіх.** У глядінга немає лідера, адже головне правило тренду: кожен має відчувати себе комфортно. Таким чином, обмін енергією має бути рівноцінним. Найзручнішим здається варіант класного часу. Створіть максимально комфортну атмосферу – можна організувати чаювання або пограти у щось цікаве.

- **Естафета добра.** Варто лише спробувати запалити вогник добра в учнях. Іноді для цього достатньо зробити щирий комплімент, але можливо, потрібно щось більше: наприклад, допомога тваринкам. Можна організувати похід до притулку, щоб провідати братів наших менших, або ж взяти участь у якійсь волонтерській акції. Головне – відчути себе одним цілим та силу доброї справи всередині.

- **Від слів до діла.** Після того, як основні позиції глядінгу вже увійдуть у життя класу, можна трансформувати цю енергію в дію. Влаштуйте благодійний ярмарок або поличку буккросингу, збору іграшок (чи будь-яких інших речей) для переселенців, театральний гурток. Також можна використати близькість сучасних дітей з гаджетами та організувати, наприклад, турнір з комп'ютерних ігор.

**Що таке «гледінг» і навіщо дітей у школах
вчать «комфортити» одне одного?**

URL: <https://osvitoria.media/experience/shho-take-gleding-i-navishho-ditej-u-shkolah-vchat-komfortyty-odne-odnogo/> (дата звернення: 20.06. 2025).

Щоб підтримати себе та почуватися щасливішими, спробуйте щовечора давати собі відповіді на ці 6 питань:

- ◆ Кому або за що я дякую сьогодні?
- ◆ Яка маленька радість зробила мій день краще?
- ◆ Що сьогодні потрібно моєму тілу?
- ◆ Чи навчили мене чогось сьогоднішні події?
- ◆ Чи намагалася/вся я зробити цей день кращим?
- ◆ Якби я міг/могла повторити цей день, чи зробив/ла б щось по-іншому?

**Конструктор інтерактивного виховного плану
для класного керівника в НУШ Юлія Батура**

URL: <https://youtu.be/q4hHdkdMls8> (дата звернення: 20.06. 2025).

Доцільні форми виховної роботи в початковій школі 1-4 класи

Ситуаційно-рольова гра – форма виховної роботи в якій розігрується життєва ситуація, де учні грають певні ролі. *Вчитель* – об'єднує дітей за лічилкою у малі групи та роздає учням ситуації – малюнки, які заготовлює заздалегідь (невеличкі ситуації-малюнки розповідають про життєві ситуації, в яких головні герої поводять себе невірно, порушуючи норми поведінки, етичні правила тощо).

Учні – за декілька хвилин (5-7 хвилин) розглядають малюнки-ситуації, за допомогою вчителя обирають собі ролі, вигадують діалог, який міг би відбутися між головними героями, зображених на малюнках та одягають елементи костюмів і готуються до розігрування ситуації, яку повинні продемонструвати у класі.

В кінці проведення гри вчитель разом із учнями обговорюють ситуації, виробляють спільне рішення щодо помилок та шляхів їх розв'язання у реальному житті. Відповідають на такі запитання: хто саме себе невірно поведив, в чому причина цієї поведінки, як було треба вчинити, що сказати?

Наприклад: “Завтрашній характер – у сьогоднішньому вчинкові”, І клас розігрування життєвих ситуацій “Чарівні слова відкривають серця”, розгляд в групах життєвих ситуацій “Як би я вчинив...”.

Сюжетно-рольова гра – ця форма виховної роботи спрямована на оцінку дій героїв, які приймали участь у розігруванні сюжету. В грі приймають участь діти, виконуючи ролі за підготовленим сюжетом.

Вчитель – об'єднує дітей за лічилкою у малі групи та роздає учням невеликі сюжети (казкові, життєві, або сюжети у малюнках, коміксах), які заготовлює до проведення гри і надає учням можливість підготуватися до

виступу (сюжети невеликі за об'ємом та носять виховний характер, в яких герої роблять помилки, або поводять себе невірною).

Учні – за декілька хвилин (5-7 хвилин) читають сюжет, вирішують хто буде грати головні ролі або розглядають малюнки-сюжети, за якими моделюють діалог, що міг відбутися між головними героями, зображених на малюнках. За допомогою вчителя одягають елементи костюмів та готуються до розігрування сюжету.

Вчитель читає слова автора та допомагає учням у грі.

В кінці проведення гри вчитель разом із учнями, обговорюють сюжет та роблять висновок про те, які допустив помилки і які саме.

Учні відповідають на такі запитання: хто у сюжеті був правий, чому так сталося, як було треба вчинити, що сказати?

Наприклад:

Рольова гра “Я на вулиці”, “На кого я хочу бути схожим у житті” (“Мій ідеал”),

Гра-драматизація – форма виховної роботи, яка допомагає учням розкрити творчі акторські здібності. Вчитель готує ролі індивідуально із кожним героєм, проводить репетиції.

За бажанням вчителя можна провести „кастинг на краще виконання головних ролей”.

Сюжет обирається спільно з учнями (відома або невідома казка, уривок драматичного твору, вигаданий учнями із вчителем драматичний сюжет, притча, легенда тощо).

Після проведення гри учні разом із вчителем визначають (голосуванням або оплесками) кращі виконання ролей за номінаціями „кращий актор”, „за краще перевтілювання”, „за кращий костюм”, „за кращу драматичну гру” тощо.

Інценізація – форма виховної роботи, яка допомагає учням набувати акторської майстерності та проявляти творчість, талант.

Вчитель обирає сюжет для інценізації, розподіляє ролі або шляхом жеребкування учні обирають їх самостійно.

1 варіант – вчитель читає слова автора та слова головних героїв, а учні імпровізаційно невербально виконують ролі.

2 варіант – вчитель читає слова автора, а учні слова героїв.

Після виконання фрагменту драматичного твору, вірша, пісні, казки, яку про інценували, вчитель обговорює разом із дітьми сюжет, оцінює поведінку героїв, вчинки, роблять висновок про те, чия гра запам'яталась більше або чим сподобався мені актор. Оцінюється ерудиція, творчість, акторська майстерність тощо.

Наприклад: Інценізація “Якщо твій друг помилився...”, “Якщо ти погано вчинив”, інценізація казки “Про двох братів – Умійка та Невмійка”.

Гра – бесіда – форма виховної роботи, яка проводиться із метою донесення до відома дітей норм і правил спілкування, поведінки в різних життєвих ситуаціях, суспільних місцях (транспорті, театрі, музеї, крамницях, на вулиці тощо).

Вчитель – обирає тему бесіди та проводить її у вигляді гри. Гра проводиться за обраними правилами. У цій грі може приймати участь школярі із старших класів, які виконують певну роль. Вступна частина бесіди складається із опису подій (читання оповідання, вірша, казки). Основна частина складається із питань, направлених на аналіз і оцінку поведінки, роз'яснення виховних норм, розповідь-загадки, вирішення моральних норм, створення життєвих ситуацій тощо.

Педагог задає запитання (всьому класу або адресне – окремому учневі).

Учні – обмірковують і відповідають, висловлюючи власну думку.

Завдання вчителя – змодельовати гру таким чином, щоб граючи учні запам'ятовували головну думку, норми і правила життя, життєві цінності, їх

значення у особистому житті кожної людини. Учні навчаються граючи пізнавати себе, оточуючих, жити поруч з близькими, вмінню товаришувати, приймати власне рішення тощо.

Гра домінує, але тема бесіди повинна розкритися за допомогою правил проведення бесіди (влучні запитання – обміркування – відповідь).

Наприклад:

1 клас „Будьмо здорові, або пригоди маленьких зубчиків”, “Якщо хочеш бути здоровим – загартовуйся”, 2 клас “Про справжню дружбу”, “Дерево міцне корінням, а людина – друзями”, “Найвища моральна цінність – людська гідність”, “Вихована людина. Яка вона?”, “Друг – це другий я”.

Гра-мандрівка – форма виховної діяльності спрямована на ознайомлення учнів із певними навичками, виховними нормами, правилами поведінки на протязі мандрівки, яка організується вчителем за обраним маршрутом.

Вчитель разом із учнями обирає вид транспорту для подорожі, знайомляться із маршрутом, малюють карту маршруту або отримують маршрутні листи за підготовленою раніше картою.

На своєму шляху учні роблять декілька зупинок, на яких грають, співають, приймають участь у конкурсах, приймають гостей, зустрічаються із героями казок (ролі героїв виконують старші учні, або використовується мультимедіа із демонстрацією слайдів чи фрагментів фільму тощо).

Наприклад:

2 клас уявна гра-мандрівка “У країну мистецтва”, 4 клас гра-подорож “До країни народного мистецтва”.

Ранок, свято – форма виховної роботи для проведення урочистих і святкових подій з метою святкування визначної дати, календарного свята, події із життя колективу, традиції школи тощо. Обов’язковим є наявність ведучого (ведучих), концертних номерів, ігор, нагородження переможців, вручення подарунків, наявність сюрпризного моменту.

Підготовка до проведення свята або ранку проходить як колективна творча справа, в якій приймають участь діти, вчителі, батьки. На ранок або свято запрошують гостей, яких вітають піснями, творчими подарунками. При підготовці сценарію враховують обов'язкове обирання ведучих, відповідальних за оформлення залу, музичного забезпечення.

Після проведення свята або ранку організатор підводить підсумок, враховуючи досягнення мети заходу, виконання завдань, їх якості тощо і планують подальшу творчу діяльність.

Наприклад:

Свята: Мийдодіра “Здоровим будь!”, іменинників „Дарунки-обереги”, свято „Любов серцець своїх маленьких, дамо тобі, кохана ненько!”.

Усний журнал – форма виховної роботи, в процесі проведення якої проходить огляд подій, повідомлень, зібраних даних соціологічних досліджень, анкетування або інформації про якийсь об'єкт чи визначну подію в житті шкільного колективу чи суспільства. Обов'язковою умовою є наявність ведучого, від імені якого йде повідомлення, рубрик, які можуть проводитися ведучими рубриками(ведучими можуть бути вчитель або старшокласники). Під час проведення усного журналу є доцільним демонстрація наочності, фотоматеріалів, слайдів або імітування ТВ-програми. Ведучий може задавати питання слухачам, підводити узагальнення, проводити бліцопитування тощо.

Головне завдання розкрити тем и рубрик та тему журналу.

Наприклад: „ Трудові традиції української родини”, “Люди, які прославили мій край”.

Групова справа – форма організації виховної роботи під час проведення якої учні працюють у групі, виконуючи певне завдання, отримане від вчителя.

Вчитель – об’єднує учнів у групи (за кольором або за допомогою дитячої лічилки) та за певний час дає можливість виконати невелике практичне завдання.

Вчитель слідкує за виконанням завдання, подає практичні поради, прямо керує процесом підготовки.

Учні – готують завдання та презентують свою роботу, розповідають учням про те, що вони створили разом.

Наприклад: Групова справа “Шлях до перемоги над собою”, 3 клас “Правила нашого життя” (колективне складання правил товаришування).

Оформлення альбому – форма організації колективної або групової виховної роботи, яка проходить протягом тривалого часу.

Вчитель – пропонує учням за темою альбому, яку визначають разом, протягом певного часу (тиждень, місяць) підібрати матеріал, надаючи дітям корисні поради щодо збору та обробки зібраної інформації. Це можуть бути вирізки із газет чи журналів за певною темою, вірші чи половиці, данні наукових досліджень, огляд подій, гуморески, приказки.

Учні – протягом визначеного часу збирають матеріал.

Закінчується справа колективним оформленням альбому.

Іншим різновидом цієї діяльності є оформлення особистого альбому одним учнем.

Наприклад: „Калейдоскоп професій”, “Краса природи у творах образотворчого мистецтва”.

Уявна подорож – форма групової виховної роботи в ході якої учні разом із вчителем (або із запрошеними гостями, батьками) підправляються в уявну подорож за обраним маршрутом. Це може бути подорож в країну, історію, в минуле або майбутнє, в країну фантастики, мрій, бажань.

Вчитель – готує наочність (картинки, фотоматеріали, слайди, фрагменти фільмів, ілюстрації тощо) та пропонує учням попередні завдання (підготувати вірші, малюнки, загадки тощо).

Учні – приймають участь в уявній подорожі і виступають у ролі слухачів або доповнюють повідомлення вчителя своїми підготовленими завданнями, демонструють свої творчі нароби.

Закінчується подорож підведенням загальних підсумків чи колективним фото.

Наприклад: Уявна гра-мандрівка „Краса імені мого”, “У країні рідної мови”.

Школа ввічливості – форма колективної виховної роботи в ході якої вчитель за допомогою підготовлених ситуацій, малюнків проводить навчання дітей основам спілкування та основ ввічливості.

Вчитель – готує до загального обговорення життєві ситуації, підбирає сюжетні малюнки та пропонує до вивчення правила ввічливості, які виносить на загальне спільне обговорення із класом.

Учні – приймають участь у розігруванні ситуацій, разом із вчителем приймають рішення про правила поведінки, відповідають на запитання вчителя.

Закінчується захід колективною підготовкою правил ввічливості, які приймають учні для всього класу.

Наприклад: 1 клас “Світлофор ввічливості”, 2 клас Школа гарних манер, “Чарівні слова відкривають серця”.

Розповідь – форма колективної виховної роботи в класному колективі при проведенні якої проходить знайомство учнів із якимсь невідомим раніше об’єктом або прикладом чи історією із життя реальних або вигаданих героїв.

Вчитель – веде розповідь від 1 або 3 особи, супроводжує розповідь уривками із літературних творів чи статтями із газети, журналу.

Учні – уважно слухають розповідь, задають по закінченню запитання або відповідають на питання вчителя.

*Наприклад: “Чужого горя не буває”, “Друг – це другий я”,
„Якби зорі говорили”, “Себе я бачу в дзеркалі природи”.*

Демонстрація – вид колективної виховної роботи під час якої відбувається знайомство учнів із якимсь новим об’єктом, твором мистецтва.

Вчитель – проводить демонстрацію, надає характеристику об’єкту, поради щодо правил користування чи застосування.

Учні – уважно слухають задають запитання, підводять разом із вчителем узагальнення.

Наприклад: 2 клас „Я вишиваю рушничок”, 3 клас „Малюю до картинної галереї”.

Операція, рейд – форма колективної або групової виховної діяльності під час якої вирішується термінове питання, приймається спільне рішення, надається адресна допомога.

Вчитель – спонукає дітей до проведення термінової справи, говорить про її важливість, про значення надання допомоги для окремої людини або групи.

Учні – приймають спільне рішення про форми проведення операції, рейду.

Вчитель разом із учнями складають план дій, список допоміжних речей, назначають дату проведення рейду, вирішують питання які необхідно вирішити додатково до початку рейду (написання оголошення, реклами).

Після проведення операції, рейду вчитель разом із учнями підводять підсумок, визначають активістів, планують подальшу діяльність.

Наприклад: 1 клас „Місто веселих майстрів, 2 клас „Наш квітник найкращий”, 3 клас рейд “Скибочка хліба”, рейд “Турбота”, 4 клас добродійна акція “Подарунки власноруч” ”, „Підприємства нашого міста”.

Моделювання – форма індивідуальної, групової, колективної роботи в ході якої створюється якийсь певний майбутній об’єкт або модель.

Вчитель – задає конкретні запитання які стосуються майбутньої моделі, її характеристики, особливий якостей об’єкту. Проводячи мозковий штурм або об’єднуючи учнів у малі групи, завданням роботи яких є створення моделей за зразками.

Учні – подають пропозиції, а потім за допомогою вчителя створюють модель колективно чи в малих групах, презентуючи свої моделі.

Закінчується справа підведенням підсумків роботи та обговоренням майбутніх шляхів її реалізації.

Наприклад: 4 клас „Театральна афіша”, 2 клас „Подарунки майбутнім друзям”

Виставка–ярмарок – форма колективної або масової загальношкільної роботи, в ході проведення якої учні разом із вчителем, батьками готують виставки творчих робіт учнів, яке може супроводжуватися не тільки їх демонстрацією але й їх продажем.

Вчитель – пропонує учням заздалегідь приготувати експонати до майбутньої виставки, розповідає основні вимоги щодо оформлення своїх виробів. Можливий такий варіант підготовки: на одному із виховних годин проведення майстер класу чи творчої практичної роботи по виготовленню виробів (із пластиліну, солоного тіста, кольорового паперу), а може й створення казкових маленьких книжок, закладок тощо. Для проведення ярмарку можуть знадобитися паростки кімнатних рослин, квітів, виробів із природного матеріалу, вишиті серветки, хусточки, вироби із паперу в стилі оригамі тощо. Цікавим стане зібрання овочів чи фруктів із власного саду (незвичайної форми) або предметів українського побуту.

Учні – пропонують оригінальну форму для демонстрації виробів, оформлення виробів свого класу, форму проведення всього ярмарку.

На ярмарок запрошуюються гості, батьки, учні інших класів. Особливим є участь у проведенні ярмарку продажу героїв – скоморохів, клоунів, співаків,

танцюристів, казкових або національних героїв, доповнення ярмарку проведенням творчих конкурсів (самий сильний, найкращий, найкращий, розмалюй себе фарбами тощо).

Після проведення ярмарку вчитель разом із учнями підводять підсумок і планують форму проведення наступного ярмарку, збирають найкращі ідеї.

Наприклад: „Твої дарунки осінь золота”, „Веселий ярмарок ”

Хвилини з мистецтвом – форма групової або колективної виховної роботи у процесі якої учні вивчають твори, види, жанри мистецтва або творчість окремого митця.

Вчитель – готує твори мистецтва до демонстрації (ілюстрацію картини, скульптури, архітектури, музичний твір, портрет видатного митця, книги із описом творчості автора твору або слайдові презентацію тощо). Потім у творчій формі розповідає про жанрові, видові особливості, подає інформацію про автора, супроводжує наочно свою розповідь.

Учні – уважно слухають, роздивляються твір, задають запитання, приймають участь у спільному обговоренні, роблять спробу надати власну оцінку твору.

Закінчується захід підведенням загального підсумку і спробу ідей про те, з чим би хотілося зустрітися в наступний раз.

Наприклад: 3 клас „Малюю до галереї”, 2 клас „Краса природи у творах образотворчого мистецтва”

3 клас Хвилини з мистецтвом “Тajemниця однієї картини” (за вибором вихователя).

Година милування – форма колективного або групового виховного заходу під час якого відбувається милування учнів якимсь об’єктом (витвором мистецтва).

Вчитель – готує до проведення заходу твір образотворчого мистецтва або наочний виріб мистецтва народного майстра краю, видатного митця, фото.

Учні – роздивляються твір мистецтва, милуються ним, надають власну оцінку.

Година милування може проходити і у вигляді милування вчинками людей, рідних, розповідями про традиції

Наприклад:

2 клас „Рушник моєї бабусі”, 1 клас „Абетка мистецтва”

Години милування природою: „Осінь щедрість”, „Сніговий балет”, „Чим пахне весна?”, „Веселкове літо”.

3 клас „Весняна симфонія життя”, „Хоровод весняних квітів”, „Лісові сюрпризи”.

4 клас „Осінній калейдоскоп”, „Мороз-чарівник”, „Весна-красна”, „Літні барви”.

Спортивні змагання, веселі старти, естафети – форма організації колективних виховних заходів, пов’язаних із спортом.

Вчитель разом із викладачем фізичної культури заздалегідь готують сценарій спортивного заходу, враховуючи фізичну підготовку дітей, рівень їх практичних вмінь та стан здоров’я.

Сценарій складається із спортивних конкурсів, які мають різноплановий характер. Це можуть бути конкурси із спортивними знаряддями або предметами (елементами костюмів казкових героїв), індивідуальні, парні, групові конкурси на швидкість виконання завдання, на оригінальність прийнятих рішень, на створення сюжетної спортивної картинки, скульптури, гумористичні тощо.

Учні – об’єднуються у групи, вигадують назву команди, девіз, уважно слухають завдання та виконують його.

Оцінювання конкурсів проводить компетентне журі.

Наприклад:

„Тато, мамо, я – спортивна сімя”. „Ми будемо із спортом дружити”

2 клас Спортивні змагання “Старти надій”,

3 клас Малі олімпійські ігри “Спортивна надія”.

Догляд за рослинами, тваринами – різновид довготривалої виховної діяльності, яку організує вчитель протягом чверті, семестру, року.

Вчитель – пояснює учням про потребу багатьох людей щодо збереження рослинного і тваринного світу, який оточує життя.

Розповідає історії із життя дітей і дорослих, які були пов'язанні із тваринами – братами меншими нашими, приклади із життя дорослих та дітей, що пов'язані із захистом природи, інтересом до вирощування кімнатних рослин або квітів.

Вчитель разом із учнями розробляють пам'ятку або інструкцію, поради для учнів щодо доглядом дітей за кімнатними рослинами та домашніми тваринами.

Учні – розпочинають свою роботу із заведення журналу або щоденника догляду за рослинами (тваринами), фіксують свої спостереження, оформлюють результати.

Можливий інший варіант, коли учні не фіксують результати, а тільки після своїх спостережень на класній виховній годині разом із вчителем і іншими учнями у колі діляться своїми враженнями, роздумами, роблять спільне узагальнення про значення у житті людини милосердя, опіки і турботи про братів менших, про значення кімнатних рослин для здоров'я людей тощо.

Наприклад:

1 клас „Ми за них відповідаємо”, 2 клас „Боляче буває всім”, 4 клас „Нагодуй птахів”

Ведення літопису – форма проведення довготривалої виховної роботи, яка допомагає на протязі року, або кількох років (1-4 кл.) фіксувати визначні події із життя класу (учня, групи друзів).

Вчитель разом із учнями вирішують питання: які події слід заносити у літопис (виховні заходи, свята, зустрічі, подорожі тощо), яким стилем буде проводитися опис подій (діловим, науковим, старовинним, казковим), що буде вноситися до літопису (фото, зошити, дипломи тощо), яким буде літопис (у вигляді альбому, зошита, мультимедійного проекту).

В класі визначають відповідальних за веденням літопису, встановлюють дати заповнення і вирішують де, коли, хто буде презентувати літопис, або коли буде проводитися перегляд його.

Всі учні класу приймають участь у заповнення літопису, подання вчасно зібраного матеріалу.

Наприклад:

2 клас „Однокласник, товариш, друг”, 1-4 класи „Мій клас-моя друга родина”, „Наша весела компанія ”, ведення щоденника “Мій день. Хороше і погане”,

Тематичний зошит – форма індивідуальної, групової, колективної виховної роботи в ході якої учні на протязі певного визначеного часу ведуть зошит за певною темою.

Вчитель разом із учнями приймають правила ведення тематичного зошита: що, коли і як фіксується у зошиті, які узагальнення проводяться.

Тема зошита може бути пов'язана із науковими дослідженнями (екологія, природознавство, народознавство, краєзнавство тощо), записами власних спостережень, думок, аналізу вчинків людей (толерантні люди, милосердя, доброчинність, опіка, правила спілкування, як прийняти вірне рішення тощо), визначними життєвими досягненнями (чиє в мене життєве кредо, успішна людина, мої успіхи і власні життєві перемоги тощо).

Наприклад:

1 клас тематичний зошит „Мої обов'язки в сім'ї”, „Відкриваємо скриньку добрих справ”, тематичний зошит “Ми – українці”.

2 клас „Чисте джерело”

Навчальне видання

ФІЛОНЕНКО О. С.

**МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Навчально-методичний посібник

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю АЗ Початкова освіта*

Технічний редактор – І. П. Борис

Верстка, макетування – О. В. Борщ

Книга друкується в авторському редагуванні.

Малюнки в підручнику взяті з інтернету

Підписано до друку 29.08.25 р.
Гарнітура Arial
Замовлення № 153

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 7,1
Ум. друк. арк. 13,02

Папір офсетний
Електронне вид-ня

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.

м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3^А

(04631) 7-19-72

E-mail: vidavn_ndu@ukr.net

www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.